

Võrumaa omavalitsuste ühine jäätmekava 2015 - 2020

Võrumaa 2015

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Võrumaa üldine iseloomustus	6
1.1. Asustus ja rahvastik.....	6
1.2. Omavalitsuste sotsiaalmajanduslik olukord	8
1.3. Looduskeskkond.....	11
2. Jäätmemajandust mõjutavad õigusaktid	12
2.1. Riigi õigusaktid	12
2.2. Muud seadused	15
2.3. Vabariigi Valitsuse määrused.....	16
2.4. Keskkonnaministri määrused	17
3. Tekkivate jäätmete kogused ja koostis.....	19
3.1. Andmed tekkivate jäätmete kohta ning jäätmevoogude areng tulevikus	19
3.1.1. Olmejäätmed.....	19
3.1.2. Pakendijäätmed.....	21
3.1.3. Paber ja kartong	23
3.1.4. Biolagunevad jäätmed	24
3.1.5. Ohtlikud jäätmed	25
3.1.6. Metallijäätmed.....	27
3.1.7. Probleemtooted.....	28
3.1.8. Tervishoiuasutuste jäätmed	33
3.1.9. Ehitus- ja lammutusjäätmed	35
4. Jäätmekäitluskohad	36
5. Jääkreostusobjektid	39
6. Probleemid jäätmehoolduses.....	40
7. Jäätmehoolduse rahastamine	43
8. Jäätmehoolduse areng ja jäätmerajatiste infrastruktuur	44
8.1. Jäätmehoolduse süsteemi korrastamine.....	44
8.2. Jäätmehoolduse infrastruktuuri arendamine ja haldamine	45
8.3. Järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine.....	49
9. Jäätmekava eesmärgid ja meetmed jäätmeliikide kaupa.....	51

10. Kavandatavad jäätmekäitlustehnoloogiad	53
11. Jäätmete taaskasutamise eesmärgid	54
12. Jäätmete ohtlikkuse ja nendest tuleneva keskkonnariski vähendamine.....	59
13. Korraldatud jäätmevedu ja jäätmetekke vähendamine.....	59
13.1. Jäätmeveo piirkonnad.....	62
13.2. Jäätmevaldajate register.....	62
14. Jäätmekäitluskohtade rajamise põhimõtted ja kasutatavate mahutite tüübid.....	63
15. Keskkonnateadlikkus ja jäätmealased teavituskampaaniad	64
16. Jäätmekava rakendamise mõju keskkonnale.....	65
16.1. Endised saastunud jäätmete kõrvaldamiskohad ja jäätmete kõrvaldamise keskkonnamõju.....	67
17. Jäätmekäitlusega seotud organisatsiooniliste aspektide ülevaade.....	68
17.1. Riiklik tasand.....	68
17.2. Omavalitsuste tasand.....	68
17.3. Ettevõtete tasand.....	69
17.4. Kodumajapidamiste tase.....	70
17.5. Tootjavastutus- ja taaskasutusorganisatsioonid.....	70
18. TEGEVUSKAVA „Võrumaa ühine jäätmekava 2015-2020“	71

Sissejuhatus

Käesoleva jäätmekava koostamise eesmärgiks on jäätmehoolduse arendamine Võrumaa omavalitsustes aastani 2020, järgides keskkonnasäästlikku jäätmekäitlust, jäätmetekke vähendamist, optimaalset sorteerimist, jäätmete taaskasutust ning keskkonnateadlikkust. Jäätmekava on koostatud lähtudes „Riigi jäätmekavast 2014-2020“ ning kehtivatest jäätmemajandust reguleerivatest õigusaktidest. Jäätmekava ei hõlma jäätmeid, mis ei kuulu jäätmeseaduse kohaselt jäätmeseaduse reguleerimisalasse või on reguleeritud teiste seaduste ja määrustega.

Vastavalt jäätmeseaduse §39 peab jäätmekava sisaldama järgmist:

1) andmeid kavaga hõlmatud territooriumil tekkivate jäätmete liigi, koguse ja päritolu kohta ning hinnangut jäätmevoogude arengule tulevikus;

Võru maakonnas tekkivaid jäätmeid on kirjeldatud kava peatükis 3 ning selle alapunktides. Hoolimata väga erinevast statistikast on osade jäätmeliikide teke juba pidurdumas ja hakkab lähitulevikus vähenema.

2) olemasolevate jäätmete kogumissüsteemide kirjeldust ning ülevaadet suurematest kõrvaldamis- ja taaskasutamisrajatistest;

Kava koostamise hetkel kogumissüsteemid toimivad ning nende kirjeldus on toodud jäätmekava peatükis 4. Võrumaal otseselt jäätmeid ei kõrvaldata, vaid need viiakse edaspidiseks käitlemiseks teistesse maakondadesse. Endiste kõrvaldamiskohtade ülevaade on kajastatud punktis 16.1.

3) ülevaadet vanaõli, ohtlike jäätmete ja muude jäätmevoogude, mille kohta on Euroopa Liidu tasandil kehtestatud eraldi regulatsioon, käitlemisest;

Ohtlikest jäätmetest annab ülevaate punkt 3.6 ning ohtlikusest tuleneva keskkonnariski vähendamine on kajastatud peatükis 12.

4) uute kogumissüsteemide, olemasolevate jäätmerajatiste sulgemise, täiendavate jäätmerajatiste infrastruktuuri ja sellega seotud investeeringute vajaduse hinnangut;

Käesoleval hetkel jäätmerajatiste sulgemist kava ette ei näe, kuid nende arendamist on kajastatud punktis 8.2 ning jäätmekava tegevuskava osas.

5) täiendava jäätmerajatiste infrastruktuuri loomise vajaduse korral andmeid tulevaste kõrvaldamis- ja taaskasutamisrajatiste asukoha ning nende võimsuse kohta;

Infrastruktuuri/taristu loomise vajadus on maakonnas erinev, kuid maakonna suurimaks kõrvaldamis- ja taaskasutamisrajatiseks on Umbsaare jäätmejaam, mille arendamist on eraldi käsitletud. Umbsaare jäätmejaamas toimub eriliigiliste jäätmete sorteerimine ja taaskasutamine. Kõigis omavalitsustes on planeeritud kompostimisplatsi rajamine, et vähendada keskkonnamõju jäätmete transpordil ja käitlemisel. Täpsemalt on taristu loomise vajadust kirjeldatud kava punktis 8.2, peatükis 10 ja jäätmekava tegevuskava osas.

6) üldise jäätmekäitluspoliitika kirjeldust, sealhulgas kavandatavate jäätmekäitlustehnoloogiate ja -meetodite või poliitika ülevaadet nende jäätmete osas, mille käitlemiseks on vaja võtta erimeetmeid;

Üldist jäätmekäitluse probleeme, jäätmehoolduse rahastamist ja jäätmekäitluspoliitikat on käsitletud kava peatükis 6 ja 7 ning 17.

7) jäätmekäitlusega seotud organisatsiooniliste aspektide ülevaadet, sealhulgas jäätmekäitlusega tegelevate avalik-õiguslike ja eraõiguslike isikute vahelise vastutuse jaotuse kirjeldust;

Jäätmekäitlusega seotud organisatsioonilisi aspekte on lahatud kava peatükis 17, mis annab ülevaate nende erinevatest tasanditest.

8) üldsusele või kindlale tarbijarühmale suunatud teadvustamis- ja teavitamiskampaaniate kasutamise ülevaadet;

Keskkonnateadlikkuse ja jäätmealaste teavituskampaaniate ülevaate annab kavas peatükk 15 ning tegevuskava.

9) andmeid minevikus saastunud jäätmekõrvaldamiskohtade ning nende korrastamiseks võetavate meetmete kohta;

Endistest saastunud jäätmekõrvaldamiskohtadest ja nende korrastamisvajadusest annab ülevaate punkt 16.1

10) valdkonna arengukava ja kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava rakendamisest keskkonnale avalduva mõju kirjeldust.

Jäätmekava rakendamise mõju keskkonnale on kajastatud peatükis 16.

Lisaks eelnevatele punktidele peab jäätmeseaduse § 42 lg 2 tulenevalt jäätmekava käsitlema:

1) kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatava jäätmeveo arendamist tema haldusterritooriumil, sealhulgas korraldatud jäätmeveo piirkonna või piirkondade määramist;

Korraldatud olmejäätmete veost annab ülevaate peatükk 13 ning selle alampunktides on käsitletud jäätmeveo piirkondade moodustamise erinevat võimalust ning korraldatud olmejäätmete veoga seonduvat.

2) jäätmete liigiti kogumise ja sortimise arendamist koos tähtaegadega konkreetsete jäätmeliikide kaupa;

Jäätmekava eesmärgid ja meetmed jäätmeliikide kaupa on kajastatud peatükis 9 ning nende sortimise arendamist koos tähtaegadega konkreetsete jäätmeliikide kaupa on kirjeldatud peatükis 11.

3) jäätmehoolduse rahastamist.

Jäätmehoolduse rahastamist omavalitsuse eelarvest ja fondide toel on kirjeldatud peatükis 7.

Täiendavalt jäätmeseaduse nõuetele sisaldab jäätmekava veel jäätmemajanduse olukorra kirjeldust, ülevaadet praegu kehtivatest õigusaktidest ning jäätmemajandusega seotud probleemidest. Jäätmekavas toodud eesmärgid ning investeringute vajadus aastateks 2015-2020 on tegevustena loetletud kava tegevuskava osas. Jäätmeseadus ei sea kohaliku omavalitsuse jäätmekavale otsest kehtivusaega, mis tähendab, et jäätmekava tuleb üle vaadata ja ajakohastada, kui see on vajalik kava kehtivusperioodil. Samas peab tõdema, et pidevalt arenevas jäätmemajanduse tingimustes on võimatu teha 100% kindlaid otsuseid ning seetõttu on omavalitsuste ühise jäätmekava eesmärkide püstitamisel arvestatud viie aastase perspektiiviga. Kava realiseerimine sõltub lisaks omavalitsustes toimuvale arengule üle-eestilisest jäätmekäitluse arengust ja üldisest majandusarengust. Seetõttu tuleb siinset jäätmekava perioodiliselt üle vaadata ja ajakohastada.

1. Võrumaa üldine iseloomustus

1.1. Asustus ja rahvastik

Administratiivselt jaguneb Võru maakond kolmeteistkümneks omavalitsuseks (joonis 1): Võru linn, Antsla, Haanja, Lasva, Meremäe, Misso, Mõniste, Rõuge, Sõmerpalu, Urvaste, Varstu, Vastseliina ja Võru vallad. Asustusüksusteks on Võru linn, Antsla linn, kui vallasisene linn, 10 alevikku ja 565 küla.

Joonis 1. Võru maakonna üldkaart (allikas: wikipedia).

Võrumaa rahvaarv on viimase kümne aasta jooksul pidevalt vähenenud (tabel 1) ning üldiselt on langus toimunud kõikides omavalitsustes. 2014. a. 1. jaanuari seisuga elas Võrumaal kokku 33 426 elanikku, kellest 37,6% (12 571) elas Võru linnas. Peamised rahvastiku vähenemise põhjused on negatiivne iive ja väljaränne, mistõttu leiab aset ka rahvastiku vananemine. Maakonnasisesed muutused linna- ja maarahvastiku omavahelistes suhetes on analoogsed kogu Eestis toimiva trendiga: toimub ümberasumine äärealadelt suurematesse keskustesse ning vähesel määral toimub vastupidine liikumine (linnast maale).

Tabel 1. Rahvastik Võrumaa omavalitsustes (allikas: rahvaloendus - Statistikaamet).

Omavalitsus	1898	1934	1959	1970	1994	2001	2010	2014
Antsla vald				5 571	5 229	4 707	3 832	3293
Haanja vald				2 006	1 575	1 414	1 182	990
Lasva vald				2 310	1 978	1 899	1 774	1599
Meremäe vald				3 260	2 192	1 459	1 179	945
Misso vald				1 762	1 091	1 000	779	604
Mõniste vald				1 647	1 328	1 183	1 021	818
Rõuge vald				3 036	2 388	2 312	2 284	1948
Sõmerpalu vald				2 557	2 238	2 121	1 968	1745
Urvaste vald				2 201	1 822	1 680	1 411	1150
Varstu vald				2 207	1 633	1 451	1 251	1022
Vastseliina vald				2 786	2 241	2 353	2 170	1858
Võru vald				5 056	4 916	5 000	4 968	4883
Võru linn	4 152	5 332	10 700	15 398	18 207	14 774	13 967	12571
Maakonnas kokku	97 185	83 145	48 560	49 797	46 838	41 353	37 786	33426
Maakonna pindala (km ²)		4 043	2 305	2 305	2 305	2 305	2 305	2 305
Rahvastiku tihedus		20,57	21,07	21,6	20,32	17,94	16,39	14,50

Arvestades rahvastikku ning asustuse tihedust on Võrumaa omavalitsuste lähtealused jäätmehoolduse korraldamiseks erinevad (tabel 2). Tihedamalt on asustatud Võru linn, Võru vald ja Antsla vald, kuigi asustustihedus Võru ja Antsla valdades jääb alla Eesti keskmise (ca 30 in/km²). Maakonna keskmine näitaja on 14,5 in/km², millest kõrgem näitaja on vaid Võru vallal ja Võru linnal. Üldiselt on maavallad äärmiselt hõredalt asustatud ning seega on jäätmemajanduse korraldamine, eriti korraldatud jäätmevedu ja jäätmekäitlusrajatiste võrgustiku loomine, raskendatud (suured veokulud ja elanike enda suur panus jäätmete kokkuveol). Eriti hõre on asustus maakonna lõunaosas.

Tabel 2. Võrumaa omavalitsuste asustustihedus

Omavalitsus	Rahvaarv	Pindala, km ²	Asustustihedus elanikku km ² kohta
Võru linn	12571	13,24	949,47
Võru vald	4883	202,23	24,15
Antsla vald	3293	270,79	12,16
Sõmerpalu vald	1745	181,93	9,59
Lasva vald	1599	172,18	9,29
Vastseliina vald	1858	222,78	8,34
Urvaste vald	1150	139,62	8,24
Rõuge vald	1948	263,72	7,39
Meremäe vald	945	131,97	7,16
Varstu vald	1022	170,63	5,99
Haanja vald	990	170,47	5,81
Mõniste vald	818	176,53	4,63
Misso vald	604	189,35	3,19
Võru maakond kokku	33426	2305,44	14,50

1.2. Omavalitsuste sotsiaalmajanduslik olukord

Võrumaa omavalitsuste sotsiaalmajanduslik olukord on suhteliselt erinev, mis sõltub suuresti läbivatest transiidikoridoridest ning olulistest objektidest. Lisaks on omavalitsused sõltuvad ka aastaegadest, kus talvisel perioodil suureneb omavalitsuste külastajaskond mitmekordselt (Haanja suusarajad). Suvisel ajal on jäätmehooldus mõjutatud suurüritustest piirkonnas. Võrumaa suurimaks ja keskseks omavalitsuseks on Võru linn.

- Võru linn on maakonnakeskus ning linna üldine strateegiline positsioon tuleneb Eesti-Vene ja Eesti-Läti riigipiiride lähedusest. Enim on linnas kaubandusettevõtteid ja teenuseid pakkuvaid ettevõtteid. Ettevõtluses hõivatute arv moodustab ligikaudu kolmandiku linna tööealisest elanikkonnast, sellest omakorda kolmandik on hõivatud suurtes tööstusettevõtetes.
- Antsla valla keskuseks on Antsla linn, milles paiknevad peamised teenuseid pakkuvad ettevõtted. Suurimaks tööandjaks on Antsla Inno ja Antsla Tarbijate Ühistu. Ettevõtetest ligikaudu pooled tegelevad põllumajandusega. Peale põllumajanduse on piirkonnas arenenud veel mööbli-, puidu- ja metsatööstus ning õmblemine. Vallas puuduvad suured tööstusettevõtted, mistõttu on tekkivad tööstusjäätmete kogused ja ohtlikkus väikesed.
- Haanja valla ettevõtted tegutsevad peamiselt primaarsektoris ja turismiteeninduses (põllumajanduslik tootmine ja töötlemine, metsamajandus ja puidutöötlemine). Lisaks on arenenud metallkonstruktsioonide tootmine, transport ja kaubandus.
- Lasva valla suuremad tööandjad tegutsevad peamiselt puidutööstuses (puidu töötlemine, mööbli valmistamine, palkmajade ehitus).
- Meremäe valla ettevõtete peamiseks tegevusalaks on põllumajandus. Lisaks põllumajandusele omab suuremat potentsiaali turism, mis põhineb peamiselt Setomaa arengutel: turismiinfopunkt ja muuseum, Seto Seltsimaja.
- Misso valla omapäraks on logistilised eeldused (Venemaa, Läti ja Eesti piiride ristumine valla ja kogu Eesti kagunurgas). Ettevõtlusest enamjaolt tegeletakse põllumajandusega savi- ja puidutöötlemisega.
- Mõniste valla ettevõtted tegelevad peamiselt põllumajanduse, puidu töötlemise ja turismiga. Turismi poole pealt kasutatakse ära looduslikku keskkonda ja kultuuriloolisi traditsioone. Tuntuim turismiga tegelev ettevõtte on Metsavenna talu, mis tegeleb seminari-, seiklus- ja loodusturismiga.
- Rõuge vallas on turistide meelitavaks objektiks Ööbikuoru külastuskeskus. Ettevõtluses puidutööstuse osakaal hakkab vähenema ning kasvab turismiteenuste pakkujate arv.
- Sõmerpalu valla keskuseks on Sõmerpalu alevik, kus elab neljandik valla elanikest. Ettevõtetest on suurim Varese külas asuv AS Toftan, mis tegeleb saematerjali tootmisega. 2015. a. algul alustab samas külas täisvõimsusel tootmist OÜ Osula Graanul, mis on Baltimaade suurim pelletitehas. Suuremad tööandjad käesoleval ajal on veel Võhandu Põllumajanduse OÜ, OÜ Plangi Trans, Combilink OÜ, OÜ Aivar ja Merike ning Warmeston OÜ. Põhitegevusalad on enamasti puidutöötlemine, põllumajanduslik tootmine ja -

töötlemine. Oluliseks külastusobjektiks on Sõmerpalu Motohall, mis on kasvatanud turistide hulka piirkonnas.

- Urvaste vallas on ettevõtete tegevusaladeks peamiselt põllumajandus, puidutööstus ja toiduainete jaekaubandus. Veel tegeldakse metallkonstruktsioonide tootmisega, transpordiga, kalakasvatusega. Külastusobjektidena on tuntud Pokumaa Sihtasutus.
- Varstu vallas on oluline põllumajandus ja loomakasvatus. Vallas tegeletakse veel järgmiste tegevusaladega, sh. oma spetsiifiliste ala ehk nišši-toodetega: toitlustamine, puittaara-ja puitbriketti tootmine, betoontoodete valmistamine, kartongist-papist, tooted, metallitööd, autoremondi tööd, kaevetööd, puuviljadest ja marjadest hoidiste valmistamine ja turustamine, muusikateenuse osutamine, massaaži pakkumine jne.
- Vastseliina valla keskuseks on Vastseliina alevik, mille lääneservas on välja kujunenud tööstuspiirkond. Valla peamine ettevõtlusharu on põllumajandus (teravilja- ja veisekasvatus) ja turism (Vastseliina linnusega seonduv)
- Võru valla suuremad keskused on Kose, Väimela ja Parksepa alevikud. Vallas asub veel Võrumaa Kutsehariduskeskus asukohaga Väimelas ning maakonna ainuke ujula, Väimela Tervisekeskus. Võru vald asub rõngasvallana ümber Võru linna st. valla elanikele teenuste paremat kättesaadavust. Tegevusaladeks on põllumajandus, kaubandus, sae- ja mööblitööstus, metallitööd, autoremont, turismimajandus.

Jäätmeseadusest lähtuvalt on jäätmekava omavalitsuse arengukava üks osa ning seetõttu pole omavalitsuste iseloomustamine jäätmekavas olulisel kohal. Vastavad andmed, mis Võrumaa omavalitsusi paremini iseloomustavad on toodud tabelites 1-3.

Tabel 3. Võrumaa omavalitsusüksuste võrdlus (allikas: Statistikaamet)

	Antsla vald	Haanja vald	Lasva vald	Meremäe vald	Misso vald	Mõniste vald	Rõuge vald	Sõmerpalu vald	Urvaste vald	Varstu vald	Vastseliina vald	Võru linn	Võru vald
Rahvaarv 1. jaanuar 2014	3 293	990	1 599	945	604	818	1 948	1 745	1 150	1 022	1 858	12 571	4 883
Rahvaarvu muutus, 2013–2014 (%)	-1,7	0,61	0,13	0,11	2,9	-2,62	-1,02	-0,51	-0,43	0,29	-1,12	-1,65	-1,69
Elussünnid, 2013	22	7	18	1	2	1	12	13	8	11	18	114	39
Surmad, 2013	53	17	19	16	22	23	34	26	17	20	34	157	56
Loomulik iive, 2013	-31	-10	-1	-15	-20	-22	-22	-13	-9	-9	-16	-43	-17
Sisseränne, 2013	56	35	37	47	63	25	53	38	28	25	49	283	107
Väljaränne, 2013	84	20	35	31	28	26	52	34	23	14	54	451	170
Rändesaldo, 2013	-28	15	2	16	35	-1	1	4	5	11	-5	-168	-63
Ülalpeetavate määr, 1. jaanuar 2014	62,1	59,9	64,7	65,2	59,4	58,8	55,6	58,2	64,8	56,7	60,2	56,2	53
Kohalike eelarvete tulud kokku, 2013 (tuhat eurot)	3 312,9	1 695,1	2 209,2	1 106,7	1 230,3	1 031,3	2 997,2	2 140,3	1 162,8	1 564,4	2 121,5	15 901,4	4 751,0
maksud	1 329,6	502,5	662,8	413,0	310,1	392,0	991,4	825,7	536,0	503,7	926,3	5 648,5	2 124,5
füüsilise isiku tulumaks	1 249,9	454,6	618,4	359,8	253,2	329,0	874,0	764,7	481,8	439,2	846,1	5 568,9	2 055,0
toetused	1 704,3	944,8	317,7	486,5	787,8	540,0	1 678,5	933,4	568,2	815,9	960,1	8 960,9	2 166,1
Kohalike eelarvete kulud kokku, 2013 (tuhat eurot)	3 385,4	1 716,8	2 028,1	1 123,7	1 041,2	1 083,7	3 106,7	2 228,1	1 107,4	1 525,0	1 976,4	18 466,4	5 409,6
üldised valitsemissektori teenused	331,4	131,3	136,6	175,2	111,3	136,0	182,3	171,2	130,2	117,6	187,3	975,3	352,7
majandus	389,0	116,6	118,8	165,0	200,8	98,7	227,6	119,7	129,3	90,5	220,8	2 914,5	422,0
haridus	1 838,3	476,3	734,6	357,7	298,4	429,5	975,1	1 021,9	612,0	1 051,7	1 021,8	9 044,5	3 618,1
sotsiaalne kaitse	208,8	117,8	274,1	141,9	102,2	261,6	385,2	443,9	97,2	97,8	212,3	1 047,7	297,4
Kohalike omavalitsuste netovõlakkoormus, 31. detsember 2013 (%)	13	25	0	0	0	100	46	29	0	41	0	22	37
Toimetulekutoetused, 2013 (tuhat eurot)	43,3	35,6	38,8	28,6	31,3	1,2	35,1	30,2	23,4	29,1	34,1	258,6	59,9
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, 2013 (eurot rahuldatud taotluse kohta)	123,6	109,3	100,1	104,4	100,7	96,8	123,3	118,3	135,6	144,0	123,9	143,4	123,3
Registreeritud töötud, 2013	124	47	44	39	39	18	79	57	54	43	65	440	159
Registreeritud töötus, 2013 (%)	6,3	8,2	4,8	7,2	11,2	3,6	6,7	5,3	8	7	5,9	5,7	5,2
Aastaruande esitanud äriühingud, 2012	108	30	42	27	23	20	82	44	33	25	53	557	163
Äriühingute müügitulu, 2012 (miljonit eurot)	44,2	2,8	9,3	2,8	1,8	2,6	11,0	55,7	4,6	1,7	9,5	220,1	87,2
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, 2013 (eurot)	731,5	813,1	729,8	753,3	739,0	719,6	776,1	815,4	748,2	779,9	758,3	773,2	788,8
Brutotulu saajad keskmiselt kuus, 2013	1 120	364	531	284	224	303	712	612	419	360	720	4 688	1 685

1.3. Looduskeskkond

Võru maakonna kogupindala on 2305 km², moodustades 5,1% Eesti Vabariigi pindalast. Ligikaudu pool maakonna pindalast (1000 km²) on kaetud metsaga ning 400 km² on hõlmatud põllumajanduslike maadega. Maakond asub tervikuna Kagu-Eestis ning oma geoloogiliselt asendilt kuulub Ida-Euroopa platvormi loodeossa, külgnedes vahetult Skandinaavia poolsaart ja Soomet hõlmava Fennoskandia kilbiga. Eesti aluspõhi jaguneb üldises plaanis alus- ja pealiskorraks. Kristalse aluskorra pealispinna sügavus küündib Võrus 600 meetrini, võrrelduna Põhja-Eesti 110-240 meetriga. Kagu-Eestis asub Valmiera-Lokno kerkealal, mille aluskorra sügavus Eesti lõunapiiril väheneb järsult 295 meetrini (Mõnistes). Pealiskord koosneb Paleosoikumi settekivimeist ja Kvaternaari ladestu setteist (moodustavad pinnakatte). Maastikuliselt on Võrumaa samuti märkimisväärne, kuna maakonnas asub tervikuna Haanja kõrgustik, mille kõrgeim tipp on Suur-Munamägi 318 m ning 19 mäe tipp on kõrgemal kui 280 m.

Maakonnas asub Eesti mõistes suhteliselt palju järvi - 191, millest avalikult on kasutatavad 124 (rohkem asub vaid Valgamaal), neist tuntuim on Eesti sügavaim järv Rõuge Suurjärv (38 m). Saja ruutkilomeetri kohta asub maakonnas kaheksa kuni üheksa järve. Suurem järvede kontsentratsioon on Haanja kõrgustikul, kus asub ka Eesti merepinnast kõige kõrgemal asuv järv Tuuljärv (257 m kõrgusel). Maakonna järvede veepindala on kokku 26,5 km² ning suurimad järved on Vagula ja Tamula. Lisaks järvedele asub maakonnas ka omanäolisi jõgesid, näiteks Eesti suurima langusega Piusa jõgi (208 m). Võru maakond on veelahkmeks mitmetele jõgedele, mis suubuvad Peipsi ja Pihkva järve, Riia lahte ja Võrtsjärve. Maakonda läbib Eesti pikim jõgi Võhandu (162 km).

Vastavalt Eesti Põhjavee kaitstuse kaardile (1:400 000) on põhjavee looduslik kaitstus kõige parem kahtlemata Lõuna-Eestis. Sakala, Otepää, Karula ja Haanja kõrgustik oma түседа, valdavalt moreenist koosneva pinnakattega moodustavad suurepärase kaitsva ekraani keskdevoni veekompleksi põhjaveele. Keskdevoni veekompleksi põhjavesi on enamasti HCO₃-Ca-Mg-tüüpi, vees lahustunud mineraalainete sisaldusega 0,3-0,8 g, nõrgalt leelisene (pH - 7,2-7,9). Põhjavee suhteliselt kõrge NH₄⁺ - sisaldus on tingitud ilmselt hea loodusliku kaitstusega kaasneva hapnikubarjääri tekkest. Jäätmekäitlusrajatistest kujutavad põhjaveele suurimat ohtu prügilad ja ohtlike jäätmete hoidlad. Siiski on Võrumaa põhjavesi valdavalt kaitstud ja suhteliselt kaitstud, üksikutes kohtades keskmiselt kaitstud põhjavett ning maakonna idaosas on väike piirkond nõrgalt kaitstud.

Ligikaudu 60% kogu maakonna territooriumist moodustavad metsad, sood ja looduslikud niidud. Märkimisväärne on asjaolu, et okaspuude osatähtsus metsades on oluliselt suurem, kui mujal Eestis ning okasmetsadest omakorda üle poole on männikud. Kuusikuid on veerand ning rohkem asub neid Haanja kõrgustiku keskosas ja Kagu-Eesti lavamaal. Niitudest esineb enam niiskeid ja soostunud aruniite, mis paiguti lähevad üle soodeks.

2. Jäätmemajandust mõjutavad õigusaktid

2.1. Riigi õigusaktid

Jäätmemajandust Eestis reguleerib peamiselt jäätmeseadus (RT I, 2004, 9, 52), mis võeti Riigikogus vastu 28. jaanuaril 2004. aastal. Jäätmeseadus seletab lahti mõisted jäätmete valdkonnas, sätestab nõuded jäätmetekke ning nende edaspidise käitluse kohta. Lisaks eri liiki jäätmete käitlusnõuded ning järelevalve ja vastutuse piirid. Jäätmeseadusega määratud eesmärkide saavutamiseks ja jäätmemajanduse planeerimiseks koostatakse riigi ning kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava. Eesti Vabariigi Valitsus võttis 13. juunil 2014. a vastu „Riigi jäätmekava 2014–2020“ ja selle rakendusplaani, mis hõlmab kogu riigi territooriumi ning sisaldab ka eesmärke maakondade jäätmehoolduse kohta. Jäätmekava strateegiline eesmärk on jäätmehierarhia põhimõtte rakendamine. Sealjuures on rõhk eelkõige jäätmetekke ja majanduskasvu omavahelise seose katkestamiseks vajalike meetmete välja töötamine.

Jäätmeseaduse kohaselt on jäätmekäitluse planeerimine ja suunamine oma haldusterritooriumil omavalitsuse ülesanne. Tulenevalt seadusest on omavalitsuste õigused ja kohustused järgmised:

1. korraldada oma haldusterritooriumil jäätmehoolduse arendamist (§ 12 lg 2);
2. korraldada jäätmete sortimist, sh jäätmete liigiti kogumist, et võimaldada nende taaskasutamist võimalikult suures ulatuses (§ 31);
3. korraldama alates 2015. aastast vähemalt paberi-, papi-, metalli-, plasti- ning klaasijäätmete liigiti kogumise, kui see on tehniliselt, keskkonna seisukohast ja majanduslikult teostatav (§31 lg 3);
4. jäätmehoolduse arendamiseks koostada kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava (§ 39). Kohaliku omavalitsusüksuse jäätmekava on kohaliku omavalitsusüksuse arengukava osa, milles on käsitletud valla või linna jäätmehoolduse arendamist. Jäätmekava võib koostada mitme kohaliku omavalitsusüksuse kohta. Jäätmekava koostamisel võetakse arvesse riigi jäätmekavas sätestatud (§ 42);
5. korraldada jäätmekava korrapärane läbivaatamine ja ajakohastada kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava ajakohastamise suhtes kohaldatakse kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava koostamise menetluse kohta sätestatud (§ 43);
6. nõuda oma haldusterritooriumil tegutsevalt ettevõtjalt äriseadustiku tähenduses, mittetulundusühingult, sihtasutuselt ja seaduse alusel asutatud muult asutuselt jäätmekava koostamist oma kulul ning esitamist, kui see on vajalik kohaliku omavalitsusüksuse jäätmekava koostamiseks või ajakohastamiseks (§ 44 lg 4);
7. esitada kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava eelnõu enne selle vastuvõtmist arvamuse avaldamiseks Keskkonnaametile ning maavanemale. (§ 55)
8. korraldada jäätmekava eelnõu avaliku väljapaneku ja jäätmekava eelnõu arutamiseks vähemalt üks avalik istung. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava eelnõu avaliku väljapaneku aeg ja koht tehakse teatavaks vähemalt kaks nädalat enne avaliku

väljapaneku algust kohalikus ajalehes. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava eelnõu avaliku väljapaneku kestus on vähemalt kaks nädalat. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava eelnõu arutamiseks korraldatava avaliku istungi aeg ja koht tehakse teatavaks vähemalt kaks nädalat enne avalikku istungit kohalikus ajalehes. (§ 56)

9. võtta jäätmekavas arvesse avaliku väljapaneku kestel ja avalikul istungil esitatud ettepanekud ja vastuväited ning otsustada vajadusel jäätmekava eelnõu muutmine vastavalt esitatud ettepanekutele ja vastuväidetele. (§ 57)
10. teavitada avaliku väljapaneku ja avaliku istungi tulemustest kohalikus ajalehes. (§ 58)
11. võtta vastu jäätmekava kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu poolt. (§ 59 lg 1)
12. avaldada jäätmekava kohaliku omavalitsuse üksuse veebilehel. (§ 59¹)
13. korraldada oma haldusterritooriumil kodumajapidamises tekkivate ohtlike jäätmete kogumist ja nende üleandmist jäätmekäitlejatele, v.a probleemtoodete puhul, kus toimib tootja vastutus (§ 65 lg 2);
14. korraldada oma haldusterritooriumil olmejäätmete nende sortimisjääkide ja olmejäätmete tekkekohas liigiti kogumisel tekkinud jäätmeliikide kogumist ja vedu. Korraldatud jäätmevedu võib hõlmata ka teisi olmejäätmete liike või muid jäätmeid, kui see on vajalik jäätmeseaduse nõuete täitmiseks või seda tingib oluline avalik huvi (§ 66 lg 2);
15. korraldada iseseisvalt või koostöös teiste kohalike omavalitsuse üksustega korraldatud jäätmeveo teenuse osutaja leidmiseks teenuste kontsessiooni riigihangete seaduses sätestatu kohaselt (§ 67 lg 1);
16. korraldatud jäätmeveo teenuse tellimiseks teenuste kontsessiooni korraldamisel koostada hankedokumentid, lähtudes riigihangete seaduses sätestatust. Korraldatud jäätmeveo hankedokumentides nähakse muu hulgas ette järgmised tingimused: veopiirkond, veetavad jäätmeliigid, eeldatavad jäätmekogused, jäätmekäitluskoht, hankelepingu kestus, veotingimused – veo sagedus, aeg ja tehnilised tingimused, toimingud, mille eest jäätmevedaja võtab teenustasu, veopiirkonnas asuvate ühepereelamute ja mitme korteriga elamute arv ning korterite arv mitme korteriga elamutes (§ 67 lg 3);
17. jäätmete veopiirkond tuleb määrata arvestusega, et piirkonna miinimumsuurus tagaks jäätmeveoki täitumise ühe kogumisringiga või piirkonna elanike arv ei oleks üldjuhul suurem kui 30 000 (§ 67 lg 5);
18. informeerida kirjalikult jäätmevaldajat päevast, mil ta on liitunud korraldatud jäätmeveoga (§ 69 lg 1¹);
19. kui kohaliku omavalitsuse üksus on veendunud, et kinnistul ei elata või kinnistut ei kasutata, võib ta jäätmevaldaja erandkorras vabastada tema taotluse alusel teatud tähtjaks korraldatud jäätmeveoga liitumisest (§ 69 lg 4);
20. kohaliku omavalitsuse üksus peab eelnevalt kohapeal kontrollima, et jäätmevaldaja korraldatud jäätmeveoga liitumisest vabastamise asjaolud on tõesed ja vabastamist võimaldavad (§ 69 lg 4²);
21. korraldada korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete taaskasutamise või kõrvaldamise. Kohaliku omavalitsuse üksus võib korraldada ka muude jäätmete taaskasutamist või kõrvaldamist (§ 70);

22. kehtestada kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskiri (§ 71 lg 1);
23. asutada määrusega jäätmevaldajate register ning kehtestada registri pidamise kord (71¹ lg 1);
24. õigus saada tasuta teavet jäätmeveo piirkonnas tegutsevalt jäätmevedajalt jäätmeseaduse § 71¹ lg 1 nimetatud registri andmete kohta.
25. valla- või linnavalitsus esitab kümne tööpäeva jooksul pärast jäätmeloa taotluse saamist loa andjale oma arvamuse jäätmeloa taotluse kohta (§ 79);
26. teostab oma haldusterritooriumil pidevat järelevalvet jäätmehoolduseeskirja täitmise üle (§ 119 lg 4);
27. menetleda kohtuväliselt jäätmeseaduse rikkumistest tulenevaid väärtegusid (§ 127 lõige 2 punkt 3);
28. kui saastajat ei ole kindlaks tehtud ühe aasta jooksul jäätmete keskkonda viimise asjas süüteomenetluse alustamisest arvates, samuti juhul, kui jäätmete ja saastuse likvideerimisega ei ole võimalik keskkonnakaitselistest kaalutlustest lähtuvalt viivitada, korraldab jäätmete käitlemise ja saastuse likvideerimise keskkonnajärelevalve asutuse või kohaliku omavalitsuse üksuse või kohaliku omavalitsuse asutuse ettekirjutuse alusel maa omanik, kellele kuuluval maal jäätmed või saastus asub (§ 128 lg 4);
29. kui kohaliku omavalitsuse üksus ei ole oma haldusterritooriumil sisse seadnud korraldatud jäätmevedu, kuigi tal oli see kohustus, või jäätmeseaduse §-s 71¹ sätestatud registri andmetel on üle 2 protsendi jäätmevaldajatest väljaspool olmejäätmete kogumissüsteemi, kannab see kohaliku omavalitsuse üksus tavajäätmete ning nendest põhjustatud saastuse likvideerimise kulud.

Jäätmeseadus sätestab lisaks eeltoodule ka täiendavaid nõudeid jäätmemajanduse korraldamisel:

- taaskasutada jäätmed, kui see on tehnoloogiliselt võimalik ning kui see ei ole muude jäätmekäitlusmoodustega võrreldes ülemäära kulukas;
- eelistada jäätmete energiakasutusele jäätmete ringlussevõttu toorme või materjalina;
- rakendada loodusvarade ja toorme säästlikuks kasutamiseks parimat võimalikku tehnikat ja sellist tehnoloogiat, milles jäätmeid võimalikult suures ulatuses taaskasutatakse;
- taaskasutada või kõrvaldada jäätmed nende tekkekohale võimalikult lähedal asuvas tehnoloogiliselt sobivas ning tervise- ja keskkonnakaitsenõuetele vastavas jäätmekäitluskohas;
- järgida jäätmeseaduse nõuet, mille kohaselt ei tohi prügilasse ladestatavate olmejäätmete hulgas olla biolagunevaid jäätmeid: üle 30 massiprotsendi alates 2013. aasta 16. juulist; üle 20 massiprotsendi alates 2020. aasta 16. juulist.

2.2. Muud seadused

- Pakendiseaduse kohaselt on omavalitsuse ülesanne määrata kindlaks oma haldusterritooriumil pakendi ja pakendijäätmete kogumisviisid ning sätestab need jäätmehoolduseeskirjas (§ 15 lg 1). Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas peab olema eraldi käsitletud pakendi ja pakendijäätmete kogumise ja taaskasutamise korraldamine, väljaarendamine ja seatud eesmärkide saavutamise meetmed (§ 15 lg 2).
- Alates 2009. aasta 1. jaanuarist tuleb pakendijäätmeid taaskasutada järgmiselt (§ 36):
 - 1) pakendijäätmete kogumassist vähemalt 60% kalendriaastas;
 - 2) pakendijäätmete kogumassist ringlussevõetuna vähemalt 55% ja mitte rohkem kui 80% kalendriaastas.
- Keskkonnajärelevalve seadus (RT I 2001, 56, 337) kehtestab riiklikku keskkonnajärelevalvet tegevate ja juhtivate ning riiklikule järelevalvele allutatud isikute õigused ja kohustused. Keskkonnajärelevalve seaduse järgi on kohalik omavalitsusorgan või asutus üks keskkonnajärelevalve tegijatest (§ 3 lg 1). Kohalik omavalitsusüksus:
 - 1) rakendab seaduses sätestatud abinõusid ebaseadusliku tegevuse tõkestamiseks ja kohustuslike keskkonnakaitseabinõude elluviimiseks;
 - 2) teavitab Keskkonnainspektsiooni keskkonda kahjustavast või ohustavast õigusvastasest tegevusest või loodusressursi kasutamisega seotud õiguspärasest tegevusest, kui selline tegevus seab ohtu inimeste elu, tervise või vara (§ 6 lg 3). Kohaliku omavalitsusüksuse volikogu kehtestatud keskkonnakaitse- ja -kasutusala otsuste järgimist kontrollivad volikogu poolt selleks volitatud isikud või asutused, või kui neid ei ole määratud, valla- ja linnavalitsus (§ 6 lg 1).
- Keskkonnatasude seadus (RT I 2005, 67, 512) sätestab loodusvara kasutusõiguse tasu määramise alused, saastetasumäärad, nende arvutamise ja tasumise korra ning keskkonnakasutusest riigieelarvesse laekuva raha kasutamise alused ja sihtotstarbe (§ 1 lg 1). Saastetasu rakendatakse, kui saasteaineid heidetakse välisõhku, veekogusse, põhjavette või pinnasesse või kõrvaldatakse jäätmeid (§ 14 lg 1).
- Tööstusheite seaduse (RT I, 16.05.2013, 1) alusel esitab kohaliku omavalitsuse üksus kirjaliku arvamuse kompleksloa taotluse kohta 30 päeva jooksul taotluse saamisest arvates. Arvamuse esitamine ei piira kohaliku omavalitsuse üksuse õigust esitada edasise menetluse käigus täiendavaid seisukohti (§ 31 lg 2). Valla- või linnavalitsus avaldab seitsme päeva jooksul kompleksloa taotluse saamisest arvates valla- või linnavalitsuse veebilehel lihtsalt juurdepääsetava teate loa andja poolt kompleksloa taotluse menetluse võtmise kohta. Teade ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvamus peavad olema veebilehel kättesaadavad kuni kompleksloa taotluse menetluse lõpuni (§ 33 lg 7);

- „Säästva arengu seadus“ - Omavalitsusüksuse arengukava kinnitamisel ja ettevõtluse korraldamisel peab kohalik omavalitsus arvestama välislepingutest tulenevaid kohustusi ja nende täitmiseks kinnitatud riiklikke programme (§ 4 lg 2).
- „Planeerimisseadus“ ja „Ehitusseadus“ - reguleerivad erinevate võimutasandite rolle ja suhteid planeeringute koostamisel, ehituslikul projekteerimisel, ehitamisel ja ehitise kasutamisel. Oluline aspekt on jäätmekäitlusrajatiste asukoha fikseerimine planeeringutes.
- „Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus“ - sätestab keskkonnamõju (ja strateegilise) hindamise korra ja põhimõtted. Reguleerib jäätmekäitluskohtade rajamisega seotud keskkonnamõju hindamist.
- „Veeseadus“ § 3² lg 5 sätestab kohaliku omavalitsuse õigused. Lisaks: veekogusse võib uputada või põhjavette paigutada vaid selliseid jäätmeid, milles toimuvad muutused või mille mõjutamine vee poolt ei suurenda keskkonna reostust või kahju tervisele (§ 25 lg 1). Jäätmete uputamiseks veekogusse või põhjaveekihti annab kohaliku omavalitsuse nõusolekul, kui veekogu on eraomandis, ka veekogu omaniku nõusolekul, loa Keskkonnaamet (§ 25 lg 2). Veekogu jääkatet ei tohi reostada ega risustada naftasaaduste, kemikaalide, jäätmete ja muude reoainetega (§ 27 lg 1).
- „Välisõhu kaitse seadus“ - sätestab nõuded jäätmete põletamiseks. Vajalik on erisaasteloa taotlemine jäätmepõletuseks.
- „Looduskaitse seadus“ - seaduse eesmärgiks on looduse kaitsmine selle mitmekesisuse säilitamise, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku liikide soodsa seisundi tagamisega; kultuurilooliselt ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna või selle elementide säilitamine; Ranna või kalda piiranguvööndis on keelatud: 1) reoveesette laotamine; 2) matmispaiga rajamine; 3) jäätmete töötlemiseks või ladustamiseks määratud ehitise rajamine ja laiendamine, välja arvatud sadamas (§ 37 lg 3).

2.3. Vabariigi Valitsuse määrused

- 6. aprilli 2004. a määrus nr 102 „Jäätmete, sealhulgas ohtlike jäätmete nimistu¹“;
- 6. aprilli 2004. a määrus nr 103 „Jäätmete ohtlike jäätmete hulka liigitamise kord“;
- 26. aprilli 2004. a määrus nr 121 „Ohtlike jäätmete käitluslitsentsi andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise menetluse käigus läbiviidavate menetlustoimingute tähtsajad, litsentsi taotlemiseks vajalike andmete loetelu ja litsentsi vorm“;
- 26. aprilli 2004. a määrus nr 122 „Jäätmete tekitamiseks jäätmeluba vajavate tegevusvaldkondade tegevuste täpsustatud loetelu ning tootmismahud ja jäätmekogused, mille puhul jäätmeluba ei nõuta“;

- 7. augusti 2008. a määrus nr 124 „Patareidest ja akudest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad¹“;
- 20. aprilli 2009. a määruse nr 65 „Elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad¹“;
- 23. juuli 2009. a määrus nr 135 „Probleemtooteregistri põhimäärus“;
- 17. juuni 2010. a määrus nr 79 „Mootorsõidukitest ja nende osadest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad“;
- 17. juuni 2010. a määrus nr 80 „Rehvidest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord“.
- 8. detsembri 2011. a määrus nr 148 „Jäätmete taaskasutamise- ja kõrvaldamistoimingute nimistud¹“;

2.4. Keskkonnaministri määrused

- 30. detsembri 2002. a määrus nr 78 „Reoveesette põllumajanduses, haljastuses ja rekultiveerimisel kasutamise nõuded¹“;
- 5. aprilli 2004. a määrus nr 17 „Metallijäätmete täpsustatud nimistu“;
- 20. aprilli 2004. a määrus nr 18 „Jäätmeloa omamise kohustusest vabastatud isiku või tavajäätmete vedaja teate ja registreerimistõendi vormid“;
- 21. aprilli 2004. a määrus nr 21 „Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete , mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloa omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded“;
- 22. aprilli 2004. a määrusega nr 25 „Polüklooritud bifenüüle ja polüklooritud terfenüüle sisaldavate jäätmete käitlusnõuded“;
- 26. aprilli 2004. a määrus nr 26 „Jäätmeloa andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise menetluse käigus läbiviidavate menetlustoimingute tähtajad ning jäätmeloa taotlemiseks vajalike andmete täpsustatud loetelu ja jäätmeloa taotluse vorm ning jäätmeloa vorm“;
- 21. aprilli 2004. a määrus nr 22 „Asbesti sisaldavate jäätmete käitlusnõuded“;
- 29. aprilli 2004. a määrus nr 39 „Ohtlike jäätmete ja nende pakendite märgistamise kord“;

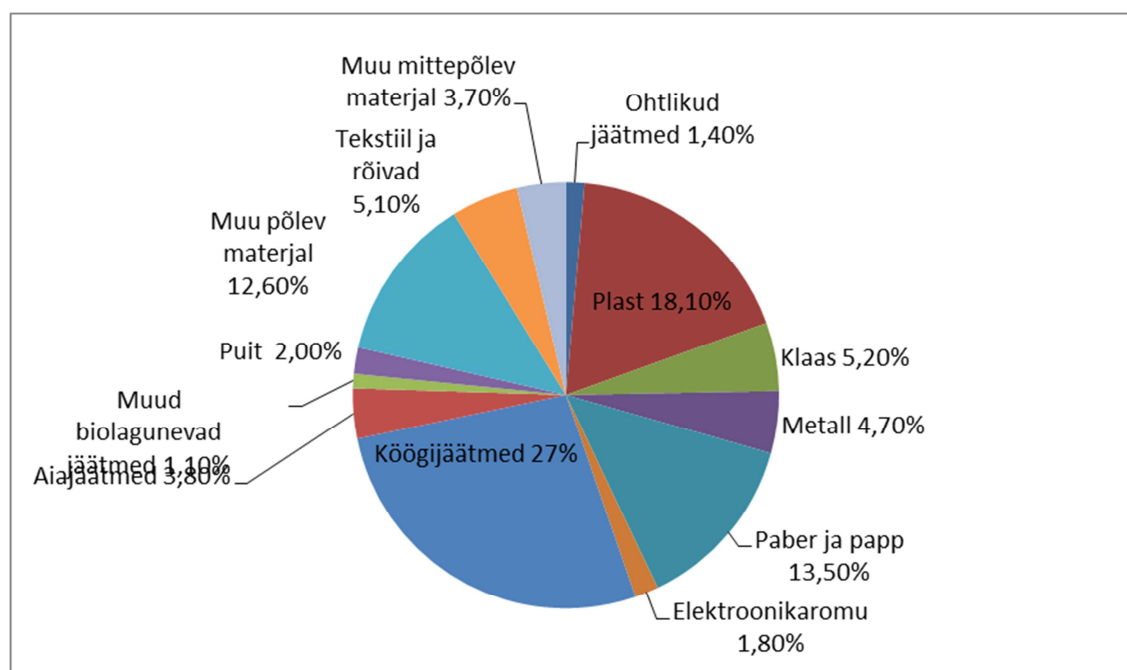
- 9. veebruari 2005. a määrus nr 9 „Elektri- ja elektroonikaseadmete romude käitlusnõuded¹“;
- 3. november 2005. a määrus nr 66 „Pakendi taaskasutamise määra arvutamise ja pakendi massi määramise kord“;
- 16. jaanuari 2007. a määrus nr 4 „Olmejäätmete sortimise kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“;
- 2. juuli 2007. a määrus nr 49 „Probleemtoodetest tekkinud jäätmete täpsustatud nimistu“;
- 10. jaanuari 2008. a määrus nr 5 „Kasutatud patareide ja akude käitlusnõuded“;
- 25. septembri 2008. a määrus nr 41 „Ohtlike jäätmete saatekirja vorm ning saatekirja koostamise, edastamise ja registreerimise kord“;
- 27. aprilli 2009. a määrus nr 21 „Elektri- ja elektroonikaseadmete märgistamise viis ja kord“;
- 18. augusti 2009. a määrus nr 50 „Pakendiregistri registrikaardi vormid“;
- 15. jaanuari 2010. a määrus nr 1 „Jäätmearuande vorm, esitatavate andmete ulatus ja aruande esitamise kord“;
- 9. septembri 2010. a määrus nr 47 „Mootorsõiduki osade märgistamise viis ja kord“;
- 9. novembri 2010. a määrus nr 56 „Kaevandamisjäätmete käitlemise kord“;
- 16. veebruari 2011. a määrus nr 12 „Probleemtooteregistri registrikaardi vormid“.
- 16. juuni 2011. a määrus nr 33 „Romusõidukite käitlusnõuded¹“;
- 8. aprilli 2013. a määrus nr 7 „Biolagunevatest jäätmetest komposti tootmise nõuded“;
- 19. juuni 2013. a määrus nr 36 „Keskkonnakompleksloa taotluse ja selle lisade vormid ning keskkonnakompleksloa sisu täpsustavad nõuded ja vorm¹“;
- 22. juuli 2013. a määrus nr 57 „Probleemtoote kasutajale kättesaadavaks tehtava teabe loetelu ning teabe esitamise viisid ja kord¹“;
- 08. juuli 2014. a määrus nr 28 „Elektroonikaromude korduskasutuseks üleandmise nõuded“;

3. Tekkivate jäätmete kogused ja koostis

3.1. Andmed tekkivate jäätmete kohta ning jäätmevoogude areng tulevikus

3.1.1. Olmejäätmed

Olmejäätmed tekivad inimeste igapäevase elutegevuse käigus ning on oma olemuselt heterogeensed ja muutliku koostisega. Olmejäätmed on koduses majapidamises ning kaubanduses, teeninduses või mujal tekkinud oma koostise ja omaduste poolest samalaadsed jäätmed. Olmejäätmetes võib sisalduda nii tava- kui ka ohtlikke jäätmeid. Olmejäätmed ehk tavamõistes prügi on üks peamisi jäätmeliike, mis omavalitsustes tekitab kõige rohkem probleeme. Kui eraldada olmejäätmetest ohtlikud jäätmed, mille üleandmiseks on Võrumaal piisavalt üleandmiseks võimalusi, siis saame ülejäänud jäätmetest rääkida kui tavaprügist, mis siimaani ladestati prügilasse. Prügilasse ladestatud segaolmejäätmete koostise analüüsimiseks on Eestis tehtud ainult üksikuid uuringuid. Viimane põhjalikum segaolmejäätmete sortimisuuring viidi läbi üleestiliselt 2012-2013. aastal (vt joonis 2).

Joonis 2. Eesti keskmine segaolmejäätmete liigiline koostis (SEI uuring 2012-2013)

Keskkonnaagentuuri (KAUR) andmetel koguti Võru maakonnast olmejäätmeid (jäätmekoodiga 20...) perioodil 2011-2013 kokku 19 264 tonni. Aastate lõikes vastavalt: 6594, 5878 ja 6792 tonni. Riiklik jäätmetestatistika jagab olmejäätmed koodiga 20.. .. omakorda alaliikideks. Kuna hajaasustuses on toimub biolagunevate jäätmete ulatuslik kompostimine nende tekkekohas, siis riiklik jäätmetestatistika ei anna otseseid vastuseid selle efektiivsusest. Täiendavalt võib jäätmetestatistika puhul probleemiks pidada ebaseaduslikul ja isetegevuslikul viisil kõrvaldatud jäätmete hulka. Riiklikust jäätmetestatistikast on välja jäänud korraldatud

olmejäätmeveoga haaramata jäätmetekitajad, illegaalselt ladestatavad jäätmed, tekkekohas kompostitavad ja põletatavad jäätmed. Hinnanguliselt võib põletatava jäätmete mahtu pidada üsna oluliseks ning see võib hajaasustuses küündida kuni pooleni segaolmejäätmete tekkest. Eramajapidamistes põletatakse lisaks paberile ja papile hulganisti pakendeid jms põlevat materjali. Väikeettevõtete seas on laialt levinud sama käitumisstiil, kus põletatakse ettevõtte territooriumil toodete pakendid ning tootmisjäägid. Nimetatud tegevused on suureks probleemiks maapiirkondade jäätmekäitluse korraldamisel, kuna puudub täpne ülevaade reaalsest jäätmekogustest. Võttes aluseks Keskkonnaagentuuri statistikat, siis muude olmejäätmete osakaal kogu segaolmejäätmete mahust ulatub kuni 90%ni. Antud numbrist võib positiivselt järeldada, et toimub ulatuslik biolagunevate jäätmete kompostimine, kuid miinusena kindlasti jäätmete, sealhulgas pakendite põletamine. Alljärgnevalt on eraldi liigina välja toodud segaolmejäätmed (prügi), mille kohta on toodud välja statistika valdade lõikes.

Tabel 4. Võrumaa omavalitsustes jäätmeteke 2010-2013 (allikas: JATS)

Omavalitsus	Koguteke (sh kogutud)				jäätmete osakaal 2013	elanike arv 2014	elanike osakaal	jäätmeteke elaniku kohta (kg/a)
	2010	2011	2012	2013				
Antsla vald	524,7	471,3	384,8	462,3	7,63	3 293	9,9	140,4
Haanja vald	77,3	77,7	67,4	71,4	1,18	990	3,0	72,1
Lasva vald	134,5	130,9	157,0	140,5	2,32	1 599	4,8	87,9
Meremäe vald	49,0	57,8	54,3	53,0	0,88	945	2,8	56,1
Misso vald	66,1	88,0	98,7	75,4	1,24	604	1,8	124,8
Mõniste vald	59,6	55,5	45,3	64,6	1,07	818	2,4	79,0
Rõuge vald	162,9	158,8	169,9	182,8	3,02	1 948	5,8	93,8
Sõmerpalu vald	191,8	191,4	198,0	199,0	3,28	1 745	5,2	114,0
Urvaste vald	81,0	67,3	61,2	64,8	1,07	1 150	3,4	56,4
Varstu vald	87,9	103,6	76,7	83,0	1,37	1 022	3,1	81,2
Vastseliina vald	133,3	180,0	134,7	146,9	2,43	1 858	5,6	79,1
Võru linn	3382,3	3561,5	3100,0	3430,4	56,63	12 571	37,6	272,9
Võru vald	645,1	787,3	768,3	933,6	15,41	4 883	14,6	191,2
Võrumaa määramata vald	48,8	25,4	279,2	149,5	2,47			
KOKKU	5644,2	5956,5	5595,5	6057,4		33 426	100,0	181,22

Hinnanguliselt tekib segaolmejäätmeid aastas ühe elaniku kohta ca 220 kg (aluseks on võetud eelpool nimetatud SEI uuring ja Keskkonnaministeeriumi andmed). Segaolmejäätmetega sarnaseid jäätmeid tekib ettevõtetes sõltuvalt ettevõtte iseloomust hinnanguliselt 50-150 kg aastas. Tabelist on näha, millistel omavalitsustel jääb antud näitaja oluliselt alla hinnangulise keskmise. Antud probleemkohta aitab parandada kindlasti tõhusam järelevalve jäätmetekitajate üle ning korraldatud olmejäätmete veo rakendamine vastavalt vajadusele, mitte miinimumnõudest lähtuvalt.

Üldiselt võib jäätmehulkade suurenemist mõjutavaks teguriks nimetada majanduskasvu ja kaubanduse edenemist. SKP suhteline muutus püsivhindades võrrelduna jäätmetekke suhtelise muutusega näitab, et jäätmetekke suurenemine on jäänud aastate lõikes alla majanduskasvule. Olmejäätmete tekke vähenemist ei ole ette näha, sest suurenev tarbimine ja elanike ostujõu tõus soodustavad tekkivate jäätmekoguste suurenemist. Lõppkäitlusele suunatavad jäätmekogused saavad hakata vähenema vaid siis, kui järjest rohkem jäätmeid suunatakse taaskasutusse. Selleks annab võimalusi pakendijäätmete kogumissüsteemi täiustamine ja teiste jäätmeliikide kohtsortimise arendamine. Kui riigi jäätmekavaga seotud üht peamist eesmärki jäätmetekke vältimist pole omavalitsusel kerge muuta, siis saab kindlasti parandada eesmärki nr 2: „tarbimisest üle jääva materjali ära viskamise asemel materjali võimalikult suur ringlussevõtt“.

Lähtudes olmejäätmete tekkekoguste hinnangust, võib eeldada, et olmejäätmete kogus hakkab teatud kriitilisest piirist pidurduma ning muutub lähiaastatel stabiilseks. Käitlemist vajavate olmejäätmete koguse muutused tulenevad eelkõige muutustest tarbimisstruktuuris, vähemal määral ka teistest asjaoludest. Omavalitsuste jäätmekäitluse arendamise seisukohalt võib lugeda olulisemaks olmejäätmete käitlussüsteemist väljas olevate majapidamiste ja ettevõtete liitumist süsteemiga ja sellest tulenevalt käideldavate jäätmete koguse kasvu.

3.1.2. Pakendijäätmed

Pakend on mis tahes materjalist valmistatud toode, mida kasutatakse kauba mahutamiseks, kaitsmiseks, käsitsemiseks, kättetoimetamiseks või esitlemiseks selle kauba olulusringi vältel: toormest kuni valmiskaubani ning tootja käest tarbija kätte jõudmiseni. Pakendiks loetakse ka samal eesmärgil kasutatavaid ühekorrapakendeid.

Pakendite liigid vastavalt Pakendiseadusele:

- Müügiapakend ehk esmane pakend - lõppkasutajale või tarbijale müügikohas üleandmiseks määratud müügiühiku osa.
- Rühmapakend ehk teisene pakend - mõeldud teatud hulga müügiühikute rühmitamiseks müügikohas, sõltumata sellest, kas rühmapakend müüakse koos kaubaga lõppkasutajale või tarbijale või kasutatakse seda vaid kauba käsitsemise lihtsustamiseks, kauba kaitsmiseks või esitlemiseks, kusjuures rühmapakendit on võimalik eemaldada toote omadusi muutmata.
- Veopakend ehk kolmandane pakend - mõeldud teatud arvu müügiühikute või rühmapakendis kaupade käsitsemiseks ja veoks, et vältida veol kauba füüsilisi kahjustusi, siia ei kuulu maantee-, raudtee-, mere- ja õhuveokonteinerid.

Kogu Eestis tegutseb tootjavastusel põhinev pakendikogumissüsteem, mida esindavad neli pakendijäätmete kogumisega tegelevat pakendiorganisatsiooni: MTÜ Pakendiringlus, MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon ja OÜ Tootjavastutusorganisatsioon kes tegelevad segapakendi kogumisega, MTÜ Eesti Pandipakend tegeleb pandiga koormatud joogipakendi kogumise ja taaskasutamisega. Pakendi ja pakendijäätmete kogumissüsteem toimib peamiselt aktsiisimaksuga koormatud pakendite osas (peamiselt alkoholi ja karastusjookide ühekorra- ja

ringluspakend), mis sorteeritakse elanike poolt välja ning kogutakse (ostetakse kokku) nn. taarapunktides. Halvem on olukord segapakendite kogumisel, kus jätkuvalt on väga suur osa prügil segapakendi konteinerites. Kohalike omavalitsuste huvides oleks vajalik ka tihedam pakendikonteinerite võrgustik, uuenduslikud lahendused pakendite kogumisel ja riiklik pakendikogumise reguleerimine.

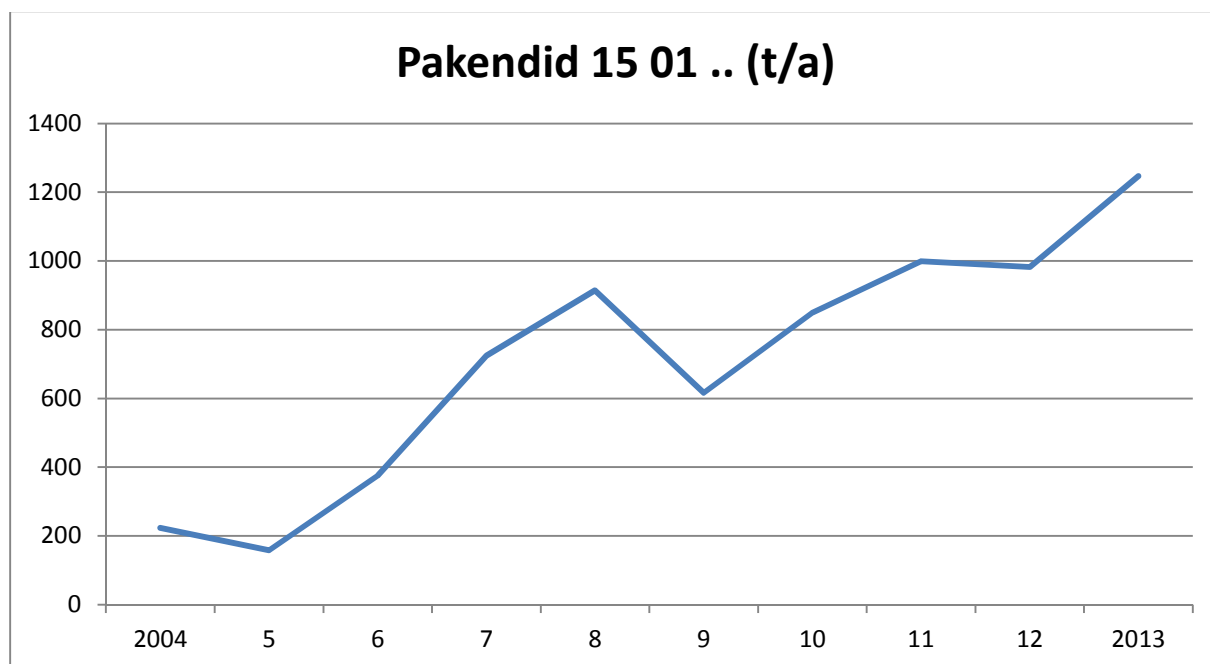
Omavalitsuste hinnangul on konteinerite hulk ebapiisav ning paljudes omavalitsustes puuduvad paberi- ja papikonteinerid üldse. Üheks põhjuseks vanapaberi kogumise vähesuses on ebaselgus selle kogumise rahastamisel - osa paberist ja papist esineb pakendina, osa mitte. Seetõttu ei saa tootjavastutusorganisatsioonidelt nõuda kogu paberimassi kogumist. Elanikke see olukord ei rahulda, sest kodudes sorditud vanapaberist lahti saamiseks tuleb neile lahendus pakkuda. Vastavalt Pakendiseadusele tuleb tiheasustusalal, kus elab rohkem kui 1000 inimest ruutkilomeetril, tagada 500 meetri raadiuses pakendite kogumiskohta olemasolu. Kui ühel ruutkilomeetril elab 500 inimesest, peab kogumiskoht olema 1000 meetri raadiuses. Mõistlik on samadel tingimustel koguda lisaks pakenditele ka vanapaberit.

2014 aasta seisuga on Võrumaal 85 avalikku MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsiooni konteinerit, 50 MTÜ Pakendiringlus konteinerit ja 104 OÜ Tootjavastutusorganisatsioon konteinerit. Erinevaid pakendikonteinerite asukohti on aga maakonnas vähem, kuna mitmetes kogumiskohtades on mitu pakendikonteinerit koos. Alates 2004 aastast on Võrumaal kogutud pakendijäätmete osakaal järjest tõusnud ning tänu korraldatud olmejäätmete veole vähenenud pakendikonteineritest leitav olmeprügi. Järgnevas tabelis on välja toodud pakendite jäätmekoodiga 15 01 kogumine tervest maakonnast. Valdade lõikes on info kättesaadav Keskkonnaagentuuri jäätmearuandluse infosüsteemist <https://jats.keskkonnainfo.ee> ning pakendikonteinerite asukohad järgnevatel veebilehtedel: <http://www.eto.ee/?op=body&id=138>, http://www.pakendiringlus.ee/web2/?cat_ID=10&page_id=60 <http://www.tvo.ee/konteinerid>

Tabel 5. Pakendijäätmete kogumine maakonnas 2004-2013 (allikas: JATS)

Pakendijäätmete kogumine maakonnas (t/a)										
aasta	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
t/a	223	158	375	724	915	616	850	999	982	1247

Tulevikus on vajalik oluliselt tõhustada järelevalvet jäätmetekitajate üle, millega suudetakse vähendada olmeprügi viimist pakendikonteineritesse. Koostöös kaubandusettevõtete, riigi ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse abiga leida lahendused pakendikonteinerite paigutamiseks kaubanduskeskuste jms kohtadesse. Antud ettepanekut arvestada ka uute detailplaneeringute kehtestamisel ja hoonete projekteerimisel.

Joonis 3. Pakendijäätmete kogumine maakonnas 2004-2013 (t/a)

Eestis on viidud läbi mitu segaolmejäätmete sortimisuuringut. Uuringutulemuste põhjal arvatud Eesti keskmine pakendijäätmete sisaldus segaolmejäätmetes on 34,5%. Mahuliselt oli pakendijäätmete osa isegi ligi 60%. Hinnanguliselt arvestatakse Eestis pakendijäätmete koguseks ca 120 kg inimese kohta aastas ning sellest lähtuvalt võiks Võru maakonnas tekkida aastas ca 4000 t pakendijäätmeid. Seega pakendijäätmete ideaalvariandini jõudmiseks on vaja pakendikogumist efektiivistada kolm korda. Vältimaks olmeprügi sattumist pakendikonteineritesse ja vähendamaks pakendite viskamist olmejäätmete hulka, tuleb omavalitsuste jäätmehoolduses rõhku panna pakendijäätmete kogumissüsteemi korraldamisele ja täiustamisele, mis tuleneb Pakendiseadusest.

3.1.3. Paber ja kartong

Paber ja kartong moodustavad olmejäätmete hulgast keskmiselt 19%. Seejuures on ahikütte või kaminaga elamutes paberi osakaal väiksem ja kaugküttega elamutes suurem. Reaalselt tekkivad paberijäätmete hulgad on suuremad kui 19% olmejäätmetest, seda nii põletatava kui eraldi kogutava vanapaberi arvelt. Suur osa vanapaberist on taaskasutatav uue paberi tootmiseks, kui materjal puhta ja kuivana kokku koguda. Võrreldes olukorraga 2010 aastal, kui kehtestati eelmine Võrumaa ühine jäätmekava, pole avalikke vanapaberi konteinereid eriti juurde lisandunud. Enamus neist on suurte korterelamute ja kontorihoonete juures ja valdajate enda soetatud. Samas pole vanapaberi kogumine osutunud ka suureks probleemiks, kuna jäätmehoolduseeskirjadega ja korraldatud olmejäätmete veoga on reguleeritud selle kogumine ning eramajapidamised kas põletavad vanapaberi küttekolletes või annavad selle üle jäätmejaamades.

Tabel 6. Paberi ja kartongi teke maakonnas 2010-2013 (allikas: JATS)

Omavalitsus	Koguteke tonnides (sh kogutud)			
	2010	2011	2012	2013
Antsla vald	9,89	25,68	32,65	0,19
Haanja vald	0,80	0,98	0,23	0,19
Lasva vald	2,17	0,66	1,68	1,02
Meremäe vald	1,10	2,03	1,40	1,55
Misso vald	1,07			
Rõuge vald	0,85	1,96	1,01	1,23
Sõmerpalu vald	2,46	1,09	0,76	1,64
Varstu vald	1,60			
Võru linn	197,63	227,92	234,49	224,01
Võru vald	11,33	4,00	6,57	41,82
Võrumaa määramata vald	2,21	1,40	1,38	31,76
KOKKU	231,12	265,71	280,16	303,39

3.1.4. Biologunevad jäätmed

Kõige suurema osa segaolmejäätmetest moodustavad biojäätmed ca 37%. Biojäätmete suure hulga segaolmejäätmete kogumassist põhjustab asjaolu, et orgaaniline materjal sisaldab rohkelt vett ning on seetõttu raske. Biojäätmed koosnevad peamiselt köögijäätmetest ning aia- ja haljastusjäätmetest. Järgmisena tulevad plast 19% ning paber ja kartong 16%. Kuna jäätmetatistika järgi kogutakse biologunevaid jäätmeid koodiga 20 02 01 ainult Võru linnast, siis käsitletakse biologunevad jäätmed käesoleva jäätmekava kontekstis kui põllumajandusjäätmed, puidujäätmed ning haljastusjäätmed. Köögijäätmed, aia-, pargi- ja haljastusjäätmed kuuluvad jäätmeliikide tekkepõhise jaotuse järgi olmejäätmete alla. Põllumajandusjäätmed koosnevad vadakust (põllumajanduses ja toiduainete valmistamisel tekkinud jäätmed), loomsetest jäätmetest, taimsete kudede jäätmetest, plastidest ja reovee kohtpuhastussetetest. Vadak ja loomsed jäätmed liigitatakse loomsete kõrvalsaaduste alla. Biologunevate jäätmete eraldi käitlemine on lähituleviku üks olulisem osa, vältides seega muude jäätmeliikide segunemist biologuneva jäätmega. Tiheasustuses tuleb leida koostöös jäätmevedajatega parim lahendus toidujäätmete eraldi käitlemiseks. Soovitavalt parimad lõppkäitluskohad on kohaliku omavalitsusele kuuluvad veetöötlustevõtted või jäätmejaamad. Toidujäätmete eraldi kogumine on lähiaastatel majanduslikult mittetasuv ning seetõttu tuleb leida finantsvahendeid taristu arendamiseks ning jäätmete kogumiseks. Muu haljastusjäätmete kogumine on oluliselt lihtsamini teostatav ning mõistlik on kompostida tekkekohale võimalikult lähedal. Enamus valdades on selleks kalmistute lähedal sobilik maa-ala või Võru vallas asuv Umbsaare jäätmejaam.

Vaadeldes kõiki Võrumaal tekkivaid jäätmeliike, siis põllumajandusjäätmed moodustavad suure osa tekkivate jäätmete kogumassist. Puidujäätmed moodustavad jäätmete kogumassist ca 40% ning on suurim jäätmeliik. Statistika järgi kuuluvad puidujäätmete alla puukoore- ja korgijäätmed, saepuru (võib esineda ka kõrvalsaadusena), puidutolm, laastud, pinnud, puit, plaadid ja vineer. Statistika järgi tekib enam puidujäätmeid järgmistes valdades:

Tabel 7. Võrumaa suurimad puidujäätmete tekkega omavalitsused (allikas: JATS)

Omavalitsus	Puidujäätmete teke			
	2010	2011	2012	2013
Lasva vald	3303	3951	1367	975
Sõmerpalu vald	17605	12607	24272	16917
Vastseliina vald		871	944	
Võru linn	20	3	9	1
Võru vald	44633	43612	5226	3422

Lasva valla kogused on seotud Kapa Puit AS tootmises tekkivatest kogustest. Võru valla kogused on seotud AS Barrus tootmistegevusega. Sõmerpalu valla suurim kogus tuleneb AS Toftan tootmistegevustest. Teistes valdades on puidujäätmete teke marginaalne ning statistika võib erineda tegelikust kordades. Võru linna kogused jäävad eelpool nimetatutega samuti marginaalseks ning on eelkõige Umbsaare jäätmejaamas ja Võru linna keskkonnajaamas vastuvõetavad puitmaterjalidest toodete jäägid. Puidujäätmete taaskasutamine on Võrumaal heal tasemel ning otsest sekkumist ei vaja.

3.1.5. Ohtlikud jäätmed

Ohtlikud jäätmed moodustavad alla 1% jäätmete kogumassist, kuid vaatamata väikesele hulgale on nende kogumine eraldiseisvalt äärmiselt oluline, kuna sisaldavad ohtlikke aineid inimesele ja keskkonnale. Jäätmeseadusest tulenevalt on kodumajapidamistes tekkivate jäätmete (v.a probleemtooted) kogumise ja üleandmise süsteemi korraldamine kohaliku omavalitsuse ülesanne. Ohtlikud jäätmed vajavad erikäitlemist ja nendega võivad tegeleda vaid vastavat litsentsi omavad ettevõtted.

Ohtlike jäätmete alla kuuluvaid alaliike on äärmiselt palju, kuid laias laastus kuuluvad ohtlike jäätmete alla õlid, lakid, värvid, lambid, happed, kütused, pestitsiidid, ravimid, lahustid, asbesti ja muid ohtlike kemikaale sisaldavad ained ja materjalid. Ohtlike jäätmeid tekib nii majapidamistes kui ettevõtetes. Ettevõtetes tekib nii spetsiifilisi tootmisjääke kui majapidamistega sarnaseid ohtlike jäätmeid. Ettevõttes tekkivad ohtlikud jäätmed antakse üle selleks luba ja litsentsi omavale ettevõttele. Elanikud saavad ohtlike jäätmeid anda üle jäätmejaamades, mis asuvad Võru linnas, Rõuges, Antslas, Vastseliinas ning Võru vallas Umbsaare jäätmejaamas. Lisaks jäätmejaamadele Haanja, Mõniste, Misso ja Meremäe ohtlike jäätmete kogumispunktides. Jäätmete üleandmine on tasuta ning lisaks jäätmejaamadele kogutakse jäätmeid ka SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toel ka ohtlike jäätmete kogumisringi raames. Keskkonnakaitse seisukohalt on väga oluline koguda ohtlike jäätmeid eraldi, sest loodusesse sattudes võivad neis sisalduvad mürgid või muud kahjulikud ained reostada suuri maa-alasid või veekogusid. Ohtlike jäätmete teke on otseses seoses toodetes kasutatavate kemikaalidest. Aasta aastalt väheneb ohtlike aineid sisaldavate värvide, hapete jms osakaal ning seetõttu on lootust ka ohtlike jäätmete vähenemisele.

Tabel 8. Ohtlike jäätmete kogumine maakonnas valdade lõikes (allikas: JATS)

Omavalitsus	kogutud t/a				elanike arv 2014	elanike osakaal	jäätmete ke elaniku kohta 2013 (kg/a)
	2010	2011	2012	2013			
Antsla vald	19,6	9,5	25,3	28,0	3 293	9,9	8,5
Haanja vald	4,2	3,7	8,4	7,8	990	3,0	7,8
Lasva vald	4,8	0,0	1,6	6,1	1 599	4,8	3,8
Meremäe vald	3,4	1,0	0,6	2,4	945	2,8	2,5
Misso vald	3,4	0,8	1,2	18,1	604	1,8	30,0
Mõniste vald	3,6	15,2	10,6	14,1	818	2,4	17,2
Rõuge vald	17,0	9,9	44,3	83,1	1 948	5,8	42,7
Sõmerpalu vald	4,1	6,0	4,6	7,4	1 745	5,2	4,2
Urvaste vald	1,9	0,1	4,9	9,0	1 150	3,4	7,8
Varstu vald	2,3	2,5	2,3	2,9	1 022	3,1	2,8
Vastseliina vald	21,7	25,7	20,0	25,8	1 858	5,6	13,9
Võru linn	260,0	134,4	368,4	166,7	12 571	37,6	13,3
Võru vald	53,0	44,0	43,5	48,3	4 883	14,6	9,9
Võrumaa määramata vald	101,4	424,1	164,2	361,2			
KOKKU	500,3	676,9	699,9	780,9	33 426	100,0	23,4

Antud tabelist võib järeldada, et ohtlike jäätmete kogumine toimib paremini neis omavalitsustes, kus asub jäätmejaam. Võib väita, et kõigis omavalitsustes on probleem väikeettevõtluses tekkivate ohtlike jäätmete üleandmisega kogumisringide käigus või viimisega jäätmejaamadesse (eelkõige vanaõli). Väidetakse, et tegemist on erasikuga ning tihtilugu esitatakse üle andmisel vale aadress. Keskkonna seisukohast on siiski tegemist positiivse nähtusega, kuna ohtlikud jäätmed ei satu looduskeskkonda vaid käideldakse nõuetekohaselt. Omavalitsuste rahastamise mõistes ja jäätmestatistika osas annab see siiski vale informatsiooni ning otsesid järeldusi omavalitsustes tekkivate jäätmete osas on keeruline anda.

Edaspidi tasub kindlasti jätkata SA KIK toel ohtlike jäätmete kogumisringe ja jäätmejaamades kogutavate ohtlike jäätmete kogumist, kuni see ei ole lahendatud üleriigiliselt rahastatava süsteemiga. Ohtlike jäätmete paremaks kogumiseks tasub kaaluda jäätmejaamade igapäevast lahtiolekuaega ning ohtlike jäätmete avaliku kogumispunktide laiendamist litsentsiga jäätmekäitlejate abil ning SA KIK toel. Samuti on vajalik tõhustada järelevalvet autoremonditöökodade ja väikeehitusettevõtete osas, kus tekib märkimisväärses koguses ohtlike jäätmeid. Kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjas tuleb sätestada kohustus, et antud ettevõtted peavad pidama eraldi arvestust ostetud/saadud ja üle antud ohtlike jäätmete koguste osas.

3.1.6. Metallijäätmed

Metallijäätmed on põhikoostiselt mustmetallidest, värvilistest metallidest või nende sulamitest koosnevad jäätmed. Metallijäätmete täpsustatud nimistu on kehtestatud keskkonnaministri määrusega. Lähiaastate jäätmeteket on äärmiselt keeruline prognoosida, arvestades Eesti majanduse hetkeseisu. Oluliselt on kasvanud tööpuudus, langenud on sissetulekud ning samuti on stabiliseerunud tarbimismahud. Üldiselt on Eestis metallijäätmete kogumissüsteem normaalselt toimunud. Metallijäätmete kokkuostuhinnad on olnud motiveerivad, et neid ei jääks loodusesse või hoonetesse seisma. Mingil määral toimub küll nende ajutine ladustamine tekkekohas, kuid teatud aja möödudes antakse need siiski jäätmekäitlejatele üle. Metallijäätmete kogumine toimib süsteemselt, sest metallijäätmete kogumine ja edasimüük teisele toorme kasutajatele on majanduslikult tasuv tegevus. Aasta-aastalt on märgata metallijäätmete üleandmise vähenemist, sest järjest vähemaks jääb nõ. nõukogude aegset tehnikat ja vanametalli. Pole lisandunud ka töötlevat tööstust, kus tekiks metallijäätmeid, mis mõjutaks statistikat. Peamiselt antakse metallijäätmeid üle Võru linnas ning jäätmearuannete järgi määramata vallas, mis annab aluse arvata, et jäätme tooja registreeritakse tema ütluste alusel. Selliselt kajastab statistika jäätmete tooja elukohta, mitte tegelikku jäätmete tekke kohta (suvilad, maakodud jne.). Äärmiselt oluline on jätkata jäätmete kogumist jäätmejaamades, sest väikeste koguste metallijäätmete tekkel ei ole majanduslikult mõttekas neid viia kokkuostu, vaid need visatakse olmejäätmete hulka. Jäätmejaamadesse viiakse ka muid jäätmeid, mis annab lootust, et metallijäätmed antakse üle ka väiksemates kogustes.

Tabel 9. Metallijäätmete kogumine omavalitsuste lõikes (allikas: JATS).

Omavalitsus	Koguteke (sh kogutud)				jäätmete osakaal 2013	elanike arv 2014	elanike osakaal	jäätmeteke elaniku kohta 2013 (kg/a)
	2010	2011	2012	2013				
Antsla vald	388,4	104,8	418,7	316,4	3,7	3 293	9,9	96
Haanja vald	185,6	28,5	249,7	125,3	1,5	990	3,0	127
Lasva vald	117,6	55,0	138,3	111,7	1,3	1 599	4,8	70
Meremäe vald	96,3	37,3	119,9	84,2	1,0	945	2,8	89
Misso vald	5,3	15,8	75,5	65,9	0,8	604	1,8	109
Mõniste vald	137,3	164,7	51,3	39,3	0,5	818	2,4	48
Rõuge vald	191,0	8,3	226,6	159,8	1,9	1 948	5,8	82
Sõmerpalu vald	79,1	23,9	122,2	516,9	6,1	1 745	5,2	296
Urvaste vald	420,2	111,8	107,6	66,4	0,8	1 150	3,4	58
Varstu vald	18,2	9,4	90,8	44,7	0,5	1 022	3,1	44
Vastseliina vald	72,4	48,4	149,5	151,9	1,8	1 858	5,6	82
Võru linn	7482,1	3987,7	6480,9	3747,7	43,9	12 571	37,6	298
Võru vald	1253,8	773,0	999,0	356,2	4,2	4 883	14,6	73
Võrumaa määramata vald	6282,2	8482,0	806,1	2743,6	32,2			
KOKKU	16729	13851	10036	8530	100	33426	100	255

3.1.7. Probleemtooted

Probleemtoode on toode, mille jäätmed põhjustavad või võivad põhjustada tervise- või keskkonnoahtu, keskkonnahäiringuid või keskkonna ülemäärast risustamist. Probleemtooted on:

- patareid ja akud
- mootorsõidukid ja nende osad
- elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad
- rehvid
- põllumajandusplast

Laiendatud tootjavastutuse põhimõtte kohaselt peab tootja tagama tema turule lastud probleemtootest tekkivate jäätmete kogumise ja nende taaskasutamise, korduskasutamise või nende kõrvaldamise. Nende tegevustega seotud kulud kannab tootja. Tootjal on kohustus koguda ja edasisele käitlemisele suunata ka sellest probleemtootest tekkinud jäätmed, mis on turule lastud enne tootjavastutuse rakendumist (nn endisaegsed ehk ajaloolised jäätmed). Laiendatud tootjavastutus tähendab seda, et tootja vastutab toote eest alates selle valmistamisest ja/või turule laskmisest kuni selle jäätmeteks muutumiseni ja kuni need jäätmed lakkavad olemast jäätmed. Seega ei ole tootja vabanenud vastutusest, kui ta on enda turule lastud toodetest tekkinud jäätmed kokku korjanud ja need jäätmekäitlejale üle andnud. Toote valmistamisel peab tootja võimalikult suures ulatuses piirama ohtlike ainete kasutamist, hõlbustada toodetest tekkivate jäätmete ringlussevõttu, vältima vajadust kõrvaldada jäätmeid ohtlike jäätmetena ning edendada teisese toorme kasutamist toodetes.

Probleemtooteregister on register, kuhu koondatakse andmed probleemtoodete tootjate kohta ning kus hoitakse ja töödeldakse Eestis valmistatud, Eestisse sisseveetud ja Eestist väljaveetud probleemtoodete ja probleemtoodetest tekkinud jäätmete taaskasutamise andmeid. Tootjad on kohustatud end registreerima probleemtooteregistris ja esitama registrisse andmeid turule lastud probleemtoodete ning kogutud ja taaskasutatud probleemtoodetest tekkinud jäätmete kohta.

Patareid ja akud – Vastavalt Vabariigi Valitsuse 7. augusti 2008. a määrusele nr 124 “Patareidest ja akudest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad” kohaselt saab patareid ja akusid tasuta tagastada ka turustaja müügipunkti. Tootja ja turustaja on kohustatud kantavate ning mootorsõidukite patareide ja akude jäätmed kasutajalt turustaja müügikohtade kaudu tasuta tagasi võtma. Turustaja ei tohi keelduda selle tootjaga koostööd tegemast patarei- ja akujäätmete kogumisel, kelle patareid ja akusid on võimalik tema müügikohas osta, st ta ei tohi eelistada ühte tootjat teistele, kui tema müügikohas müüakse mitme tootja patareid ja akusid. Turustaja ei tohi keelduda tootjalt või tootjatelt kogumismahutit vastu võtmast (näiteks põhjusel, et konteineri värv ei ole sobiv või kuju ei ole õige), kui tal endal kogumismahutit ei ole. Patarei- ja akujäätmete käitlus- ja ladustamiskoht,

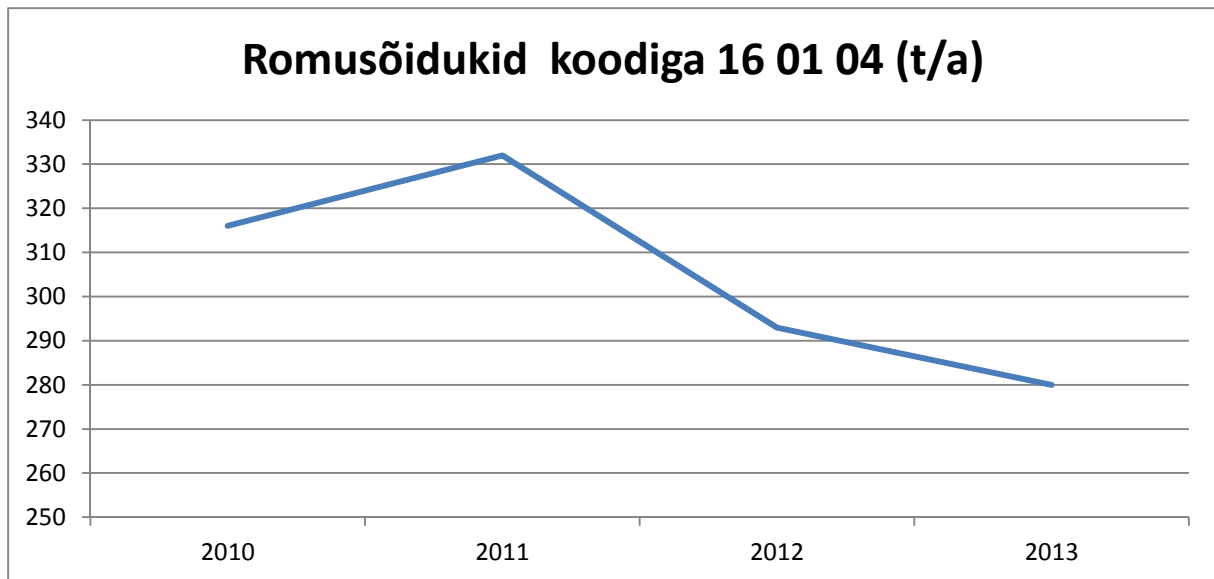
sealhulgas ajutine ladustamiskoht, peab vastama jäätmeseaduses jäätmekäitluskohale sätestatud nõuetele ning olema vedelikukindla pinnakattega ja ilmastikukindla pealiskattega.

Patarei- ja akujäätmete kogumismahutid, mida kasutatakse välitingimustes, peavad olema ilmastikukindlad, ei tohi läbi lasta vedelikke, on happekindel ning kust ei saa kolmandad isikud ilma abivahendeid kasutamata või mahutit purustamata patareisid ja akusid välja võtta. Siseruumides kasutatav mahuti ei pea olema ilmastikukindel, kuid kõik teised nõuded laienevad sellele.

Võrumaal on perioodil 2010-2013 kogutud ca 60-100 tonni akusid aastas. Koguste kõikumise peamiseks põhjusteks on üleriiklike kampaaniate ja teavituste korraldamise aeg, millest tulenevalt ka aktiivsemalt jäätmeid on kogutud. Toodud kogusest ca 60% moodustavad Võru linnast kogutavad akud ja patareid ning ca 20% Võru vallast. Peamiselt tuuakse akusid keskkonnajäätmete ja raha eest võetakse vanu pliiakusid vastu ka luba omavas metalli kokkuostu punktis.

Tootjad peavad tagama, et jäätmetena oleks kogutud vähemalt 25% ning hiljemalt 26. septembriks 2016 vähemalt 45% viimase kolme aasta keskmisena turule lastud kantavate patareide ja akude kogusest konkreetsel kalendriaastal. Mootorsõidukite patarei- ja akujäätmetel on need kogumise määrad vastavalt 75% ja 90%. Kogumise määra arvutamisel võetakse arvesse elektroonikaromudest eemaldatud patareid ja akud, kuid ei võeta arvesse mootorsõidukitest eemaldatud patareisid ja akusid.

Mootorsõidukid ja nende osad - Mootorsõiduki tootja on isik, kes valmistab mootorsõidukeid või veab majandus- või kutsetegevuse korras Eestisse sisse mootorsõidukeid. Mootorsõiduki osa tootja on isik, kes sõltumata müügiviisist laseb majandus- või kutsetegevuse käigus turule mootorsõiduki osi. Nii mootorsõiduki tootja kui mootorsõiduki osade tootja koostöös turustajaga peab tegema turustaja müügikohtade kaudu mootorsõidukite või nende osade kasutajatele kättesaadavaks teabe romusõidukite tagastamiskohtade kohta. Romusõiduki vastuvõtmisel on tootja kohustatud tasuta vastu võtma ka kuni 4 sõiduki küljes olevat rehvi ning sõidukiga kaasas oleva tagavararehvi ning korraldama nende taaskasutuse. Romusõiduki käitluskoht (lammutuskoda) peab esitama Maanteeameti liiklusregistrile lammutustõendi elektrooniliselt sisestades selle vahetult andmebaasi. Lammutustõendi võib esitada Maanteeametile ka probleemtooteregistris registreeritud tootja, kui ta tagab, et romusõiduk viiakse ohtlike jäätmete käitluslitsentsi ja jäätmeluba omavasse käitluskohta (lammutuskotta). Romusõiduki käitluskoht või tootja peab andma romusõiduki üleandnud isikule lammutustõendi paberil ainult viimase nõudmisel. Sõiduk kustutatakse liiklusregistrist ainult lammutustõendi alusel.

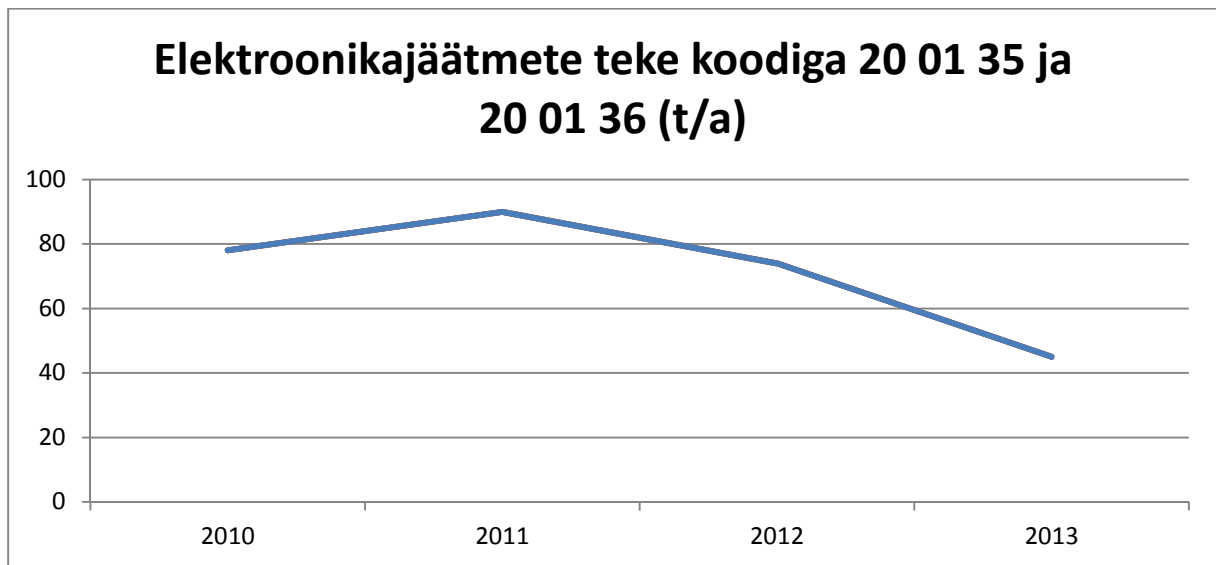

Joonis 4. Võrumaal kogutud romusõidukid (allikas: JATS).

Romusõidukite kogumine on viimastel aastatel vähenenud, mis võib olla põhjustatud vanade kasutuskõlbatute autode hulga langusest. Viimastel aastatel on statistilises ülevaates suurenenud Võrumaa määramata valla osatähtsus, mis annab aluse arvata, et romusõidukite vastuvõtupunktides ei registreerita toojat omavalitsuse põhiselt.

Elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad – Jäätmeseaduse kohaselt kuuluvad elektri- ja elektroonikajäätmed probleemtoodete hulka, mis võivad põhjustada tervise- või keskkonnaohtu kuna võivad sisaldada eri liiki ohtlikke jäätmeid. Vastavalt tootjavastutuspõhimõttele on tootjad kohustatud tagama tema valmistatud, edasimüüdüd või sisseveetud probleemtoodetest tekkivate jäätmete kokkukogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise. Tootja võib valida, kas ta täidab kohustused individuaalselt, annab need kirjaliku lepinguga üle tootjate ühendusele või ühineb tootjate ühendusega. Eestis korraldavad elektri- ja elektroonikaseadmete tootmise ja müügiga tegelevate ettevõtjate poolt neil lasuvate tootjavastutuse kohustuste täitmist MTÜ EES-Ringlus ja MTÜ Eesti Elektroonikaromu. Tootja või teda esindav tootjavastutusorganisatsioon peab rajama kodumajapidamises kasutatavatest elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumispunktid igasse Eesti maakonda. Tootja peab rajama vähemalt iga üle 3500 elanikuga linna või valla territooriumile kodumajapidamiste elektroonikaromude kogumispunkti. Turustaja on kohustatud oma müügikohas elektroonikaromu valdajalt tasuta arvulise vastavuse alusel tagasi võtma turustatava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu. Turustaja ei tohi keelduda elektroonikaromu vastuvõtmisest. Kui kodumajapidamises kasutatava elektri- ja elektroonikaseadme turustajast ei ole mööda avalikke teid 10 km raadiuses elektroonikaromude kogumiskohta, peab turustaja oma müügikohas füüsiliselt isikult tasuta tagasi võtma talle müüdava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu, sõltumata sellest, kas see füüsiline isik on soetanud või soetab turustajalt samalaadse seadme. Turustaja on kohustatud oma müügikohas, mille müügipind on vähemalt 400 m², tasuta tagasi võtma väikseid

elektroonikaromusid, mille ükski väline mõõde ei ületa 25 cm, sõltumata sellest, kas kasutaja ostab uue sama liiki seadme või kas selles müügikohas müüakse sellist liiki seadmeid. Turustaja ei ole kohustatud oma müügikohas vastu võtma saastunud elektroonikaromu. Saastunud elektroonikaromu tuleb üle anda elektroonikaromu kogumispunkti, mis asub mõne jäätmekäitluskoha (näiteks jäätmejaama, jäätmete kogumispunkti) territooriumil. Turustaja võib saastunud elektroonikaromu valdaja suunata lähimasse jäätmekäitluskohta. Tootja on kohustatud elektroonikaromu valdajalt kodumajapidamiste elektroonikaromud tasuta vastu võtma, sõltumata üleantavate elektroonikaromude arvust. Tootja on kohustatud ka turustajalt, kohalikult omavalitsuselt ning kohaliku omavalitsuse jäätmejaama halduslepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt kodumajapidamiste elektroonikaromud tasuta tagasi võtma, sõltumata üleantavate elektroonikaromude arvust.

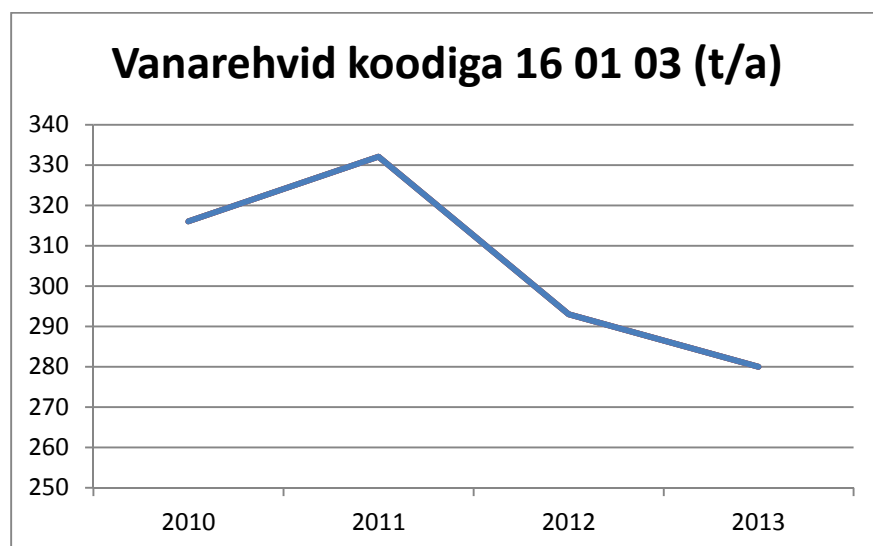

Joonis 5. Võrumaal kogutud elektroonikajäätmed (allikas: JATS).

Rehvid - Vanarehvide kogumist reguleerib lisaks Vabariigi Valitsuse 17. juuni 2010. a määrus nr 80 „Rehvidest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord“. Nimetatud määruse § 5 kohaselt on tootjad kohustatud vanarehvid tasuta tagasi võtma piiramata koguses: rehvide kasutajalt, mootorsõidukite ja rehvide hooldustöökojalt (v.a hooldustöökojalt, kes tegeleb ka romusõidukite töötlemisega), kohalikult omavalitsuselt ning kohaliku omavalitsuse jäätmejaama lepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt. Samuti võtab vanarehve vastu suur osa rehvide müügiga tegelevaid ettevõtteid, kui samast ettevõttest ostetakse uued rehvid. Tootja või teda esindav organisatsioon peab rajama vanarehvide kogumispunktid igasse Eesti maakonda. Tootja peab rajama vanarehvide kogumispunktid vähemalt igasse Eesti linna, alevisse ning üle 1500 elanikuga alevikku. Tootjad, kes lasevad turule täisrehve või kaevanduskallurite rehve või rehve üksnes koos mootorsõidukitega või haagistega, ei ole kohustatud rajama üle-eestiliselt kogumispunkte, vaid peavad tagama vanarehvide kogumise muul viisil (näiteks kogumise müügikoha või -kohtade kaudu).

Tabel 10. Vanarehvide kogumine omavalitsuste lõikes (allikas: JATS).

Omavalitsus	Koguteke (sh kogutud)			
	2010	2011	2012	2013
Antsla vald	5,3	3,1	17,3	10,0
Haanja vald		0,7	0,8	0,7
Meremäe vald	0,1			
Mõniste vald		0,2		17,1
Rõuge vald				
Rõuge vald	7,6	12,6	10,3	9,1
Sõmerpalu vald	1,1	27,1	8,8	2,8
Varstu vald	0,0			
Vastseliina vald		20,3		6,4
Võru linn	284,9	217,4	204,6	230,4
Võru vald	17,4	51,0	50,9	3,1
Võrumaa määramata vald		20,9		50,3
KOKKU	316,4	332,4	292,6	279,6

Joonis 6. Võrumaal kogutud vanarehvid (allikas: JATS).

Põllumajandusplast - Põllumajandusplast on põllumajanduses või aianduses kasutatav silopallikile, silokattekile, kiletunnel, kattevõrk ja plastnöör. Põllumajandusplasti tootja on isik, kes valmistab või veab majandus- või kutsetegevuse korras Eestisse sisse põllumajandusplasti. Alates 1. jaanuarist 2013 on põllumajandusplasti tootja kohustatud tagasi võtma ja korraldama oma turule lastud põllumajandusplastist tekkinud jäätmete taaskasutamise. Tootja ei ole kohustatud siiski tagasi võtma põllumajandusplasti jäätmeid rohkem kui on tema poolt eelmisel kalendriaastal turule lastud plasti kogumass. Samuti ei pea näiteks ainult kiletunnelit Eestis turule laskev tootja tagasi võtma kasutatud kattevõrke ja vastupidi. Põllumajandusplasti kasutaja peab saama tekkinud põllumajandusplasti jäätmed üle

anda tasuta. Tootja peab korraldama põllumajandusplasti jäätmete kogumise nii, et igas Eesti maakonnas oleks vähemalt üks kogumispunkt. Käesoleval hetkel võetakse põllumajandusplasti vastu Umbsaare jäätmekeskuses. Soovitavalt võiks see kogumispunkt asuda jäätmejaamas, sest inimestel on lihtsam viia jäätmeid ühte kohta. Tootja võib lisaks kogumispunktide rajamisele korraldada põllumajandusplasti jäätmete kogumist ka otse põllumajandusettevõtjate juurest. Laiendatud tootjavastutuse rakendamine põllumajandusplastidele tähendab põllumajandusettevõtja või aiapidaja jaoks seda, et ta ei pea korraldama enam ise näiteks kasvuhoonekile või silokile taaskasutamist, vaid ta võib nõuda põllumajandusplasti tootjalt või põllumajandusplaste müüvalt ettevõtjalt (turustajalt) teavet, kuhu ta võib kasvuhoonekilest või silokilest tekkinud jäätmed tasuta ära anda (tagastada).

Tabel 11. Põllumajandusplasti (koodiga 02 01 04 -välja arvatud pakendid) kogumine omavalitsustest aastatel 2010-2013 (allikas: JATS).

Aasta	Omavalitsus	Koguteke (sh kogutud)
2010	Võru vald	0,1
2012	Sõmerpalu vald	5,6
2013	Urvaste vald	4,4
2013	Sõmerpalu vald	7,3
2013	Antsla vald	10,0

3.1.8. Tervishoiuasutuste jäätmed

Tervishoiu jäätmed on nii inimese kui ka loomade tervishoiu, ravimise ning hooldusega seotud asutustes tekkivad jäätmed. Tervishoiuasutused (sh ka veterinaarasutused) peavad välja töötama sisemised juhised jäätmete liigiti kogumiseks ja edasiseks käitlemiseks. Jäätmed tuleb pakkida tekkekohas, sealhulgas koduvisiitidel tekkinud jäätmed. Jäätmed tuleb viia tekkekohast pakituna tervishoiuasutuse jäätmehoidlasse kuni üleandmiseni vastavat luba omavale jäätmekäitlusettevõttele. Vastavalt keskkonnaministri määrusele „Prügila rajamise, kasutamise ja sulgemise nõuded“ on eelnevalt töödeldud tervishoiu- ja veterinaarasutuste nakkusttekitavate jäätmete ladestamine tavaprügilatesse täielikult keelatud alates 31. detsembrist 2004.

Tervishoiul tekkivate jäätmete käitluse riikliku juhendmaterjali alusel võib tervishoiujäätmete tekitajad jagada esmatasandi, teise ja kolmanda tasandi tervishoiuasutusteks:

- Esmatasandi tervishoiuasutused on kohaliku tähtsusega, nt: perearstid, ambulatooriumid ja polikliinikud, mis osutavad esmatasandi meditsiiniabi ja igapäevast ambulatoorset esmaabi; perearstid ja hambakliinikud; hooldekodud ja rehabilitatsiooniasutused eakatele inimestele; koduõed, kes teostavad hooldust kodus; loomakliinikud ja loomaarstid;

- Teise tasandi tervishoiuasutused on: maakonnahaiglad, mis pakuvad statsionaarset hooldust, kaasa arvatud tavaliselt sisemeditsiin ja üldkirurgia; eriarstid, kes osutavad spetsiifilist meditsiiniabi ja töötavad kas iseseisvate eraarstidena või haiglate või polikliinikute ambulatoorsetes osakondades; sünnitushaiglad ja –majad; meditsiiniuurimisinstituudid ja suuremad laboratooriumid; kohtuekspertiisi asutused; verekeskused.
- Kolmanda tasandi tervishoiuasutused. Kolmanda tasandi tervishoiuasutused on suuremad haiglad, mis praegu asuvad ainult Tallinnas ja Tartus, st ülikooli- ja spetsialiseeritud haiglad, mis on võimelised osutama kõrgeima tasandi meditsiiniteenust.

Tervishoiuasutustes tekib lisaks olmejäätmetele rohkesti mitmesuguseid spetsiifilisi jäätmeid. Tekkivate jäätme hulka on keeruline hinnata, sest enamjaolt käideldakse tekkinud jäätmed kohapeal. Peale nõuetekohast töötlust saab neid jäätmeid üle anda juba olmejäätmetena. Lisaks haiglatele tekib loomakasvatamisega tegelevatel ettevõtetel samuti vanu ravimeid ja veterinaarpreparaate.

Tabel 12. Tervishoiujäätmete kogumine maakonnast valdade lõikes (allikas: JATS)

Omavalitsus	Koguteke (kg)			
	2010	2011	2012	2013
Antsla vald	6	2	19	44
Lasva vald	0	3	0	6
Meremäe vald	0	1	3	14
Misso vald	2	0	8	3
Mõniste vald	0	48	0	21
Rõuge vald	4	2	8	0
Sõmerpalu vald	307	214	3	38
Urvaste vald	5	15	10	17
Vastseliina vald	2	4	4	33
Võru linn	157	154	126	120
Võru vald	5905	6026	6482	6794
KOKKU	6388,0	6469,0	6663,0	7090,0

Tabelist lähtuvalt on suurim tervishoiujäätmete teke Võru vallas asuvas Lõuna-Eesti haiglas, kus antakse vastavad jäätmed nõuetekohaselt käitlemiseks üle. Tervishoiuasutustes tuleb rakendada jäätmete liigiti kogumist – kõik ohtlikud jäätmed tuleb nakkusohu vältimiseks koguda ja kõrvaldada nõuetekohaselt ning vältida nende sattumist prügilatesse. 2014 aasta seisuga on tervishoiujäätmete käitlus enamus asutustes korrektselt teostatud ning need antakse üle Tartu Ülikooli Kliinikumi käitlusettevõttele. Tervishoiuasutustes jäätmete käitlemise korra omavalitsuse territooriumil sätestatakse vastava omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjadega.

3.1.9. Ehitus- ja lammutusjätmed

Igasugune ehitus- ja lammutustegevus toob kaasa jäätmete tekke. Ehitus- ja lammutusjätmed koosnevad mitmesugustest materjalidest – mineraalsed materjalid (pinnas, kivid, kipsil põhinevad materjalid, klaas), puit, metall, ohtlikud ained (näiteks värvijäägid). Nimetatud jäätmete tekke kogused sõltuvad otseselt majanduslikust olukorrast, mida kiirem on majanduslik kasv, seda enam toimub uute ehitiste rajamine ning vanade renoveerimine ja lammutamine. Potentsiaalselt võivad ehitusjätmed sisaldada ka ohtlikke aineid nagu asbest, keemiliselt töödeldud puit jne. Ehitus- ja lammutusjätmete käitlemist reguleerivad omavalitsuste jäätmehoolduseeskirjad. Ehitusjätmete käitlemise küsimused tuleb lahendada juba ehitise projekteerimise etapis. Ehitise vastuvõtmisel tuleb muude dokumentide hulgas esitada õiend jäätmete nõuetekohase käitlemise kohta. Hinnanguliselt tekib väikelinnades/valdades ehitus- ja lammutusjätmeid 150-300 kg/a elaniku kohta (Jäätmekava koostamise juhend, Sihtasutus REC Estonia, 2003). Võib eeldada, et tekkivate ehitus- ja lammutusjätmete kogus on olulisel määral suurem kui ametlikus statistikas kajastub, kuna suur osa neist käideldakse segaolmejäätmetena või taaskasutatakse kohapeal. Tegelikult tekkivate ehitus- ja lammutusjätmete koguste kohta puudub põhjalik ülevaade, omavalitsustes ehitusega tegelevad ettevõtted jäätmearuandeid valdavalt ei esita.

Tabel 13. Ehitus- ja lammutusprahi teke maakonnas valdade lõikes (allikas: JATS)

Omavalitsus	Koguteke (tonni)			
	2010	2011	2012	2013
Antsla vald	361	141	414	309
Haanja vald	177	20	246	110
Lasva vald	41	3	137	104
Meremäe vald	66	32	121	82
Misso vald		15	75	73
Mõniste vald	139	22	57	48
Rõuge vald	420	115	310	465
Sõmerpalu vald	101	75	497	517
Urvaste vald	704	116	106	62
Varstu vald	17	9	88	43
Vastseliina vald	71	63	167	147
Võru linn	17212	1099	5799	18427
Võru vald	2540	6890	4877	12248
Võrumaa määramata vald	4428	7118	1438	2809
KOKKU	26278,0	15717,5	14332,5	35443,4

4. Jäätmekäitluskohad

Alates 2009 aastast, kui suleti kohalik Räpo prügilala on jäätmekäitlus muutunud järjest olulisemaks valdkonnaks kohaliku omavalitsuse ülesannete täitmisel. Viie aasta taguse ajaga on vähenenud vajadus jäätmete kohapealseks lõppkäitluseks, sest korraldatud olmejäätmete veo rakendumise tulemusena on alanenud hinnad jäätmete veol. Eestis on alates 2009. a. kuus nõuetele vastavat nn. europrügilat: Jõelähtme, Uikala, Väätša, Torma, Paikuse, Tallinna ehitusjäätmete ladestusala. Hetkel toimub Võrumaal veetavate jäätmete ümberlaadimine Umbsaare jäätmejaamas ja Ragn-Sells Tartu käitluskeskuses. Võru maakonnas asuvatest jäätmekäitluskohtadest annab ülevaate tabel 14. Peamised jäätmekäitlusrajatised asuvad Võru linnas. Muudes omavalitsustes on arenemas jäätmete kogumisrajatiste võrk.

Tabel 14. Jäätmekäitluskohad Võrumaal (allikas: Keskkonnaregister, 2014)

NIMETUS	KÄITAJA	ASUKOHT	TEGEVUSE LIIK
Võru reoveepuhastusjaam	Võru Vesi AS	Võrumaa, Võru linn	Bioloogiline töötlus
Võru linna keskkonnajaam	MTÜ Võru Jäätmekeskus, Epler & Lorenz, Võru Linnavalitsus	Võrumaa, Võru linn	Jäätmejaam
Võru linna kalmistu kompostimisväljak	Võru Linnavalitsus	Võrumaa, Võru linn	Bioloogiline töötlus
Võru juustutehase kompostimisväljak	Valio Eesti AS Võru Juustutööstus	Võrumaa, Võru linn	Bioloogiline töötlus
Viilhalli koldetuha vaheladu	Astelaid OÜ	Võrumaa, Sõmerpalu vald, Sõmerpalu alevik	Ümberlaadimisjaam, vaheladu
Umbsaare jäätmejaam	Võru Jäätmekeskus MTÜ	Võrumaa, Võru vald, Umbsaare küla	Ümberlaadimisjaam, vaheladu
Umbsaare jäätmejaama ohtlike jäätmete kogumispunkt	BAO ohtlikud jäätmed OÜ	Võrumaa, Võru vald, Umbsaare küla	Ümberlaadimisjaam, vaheladu, Ohtlike jäätmete käitluskoht, Vanarehvide käitluskoht, Tavajäätmete käitluskoht
Umbsaare ABT	Epler & Lorenz	Võrumaa, Võru vald, Umbsaare küla	Muu tegevus
Tõnise koldetuha vaheladu	Astelaid OÜ	Võrumaa, Meremäe vald, Triginä küla	Ümberlaadimisjaam, vaheladu

Tselluvilla tootmiskompleks	WERROWOOL OÜ	Võrumaa, Antsla vald, Antsla vallasisene linn	Tavajäätmete käitluskoht
Tallinna mnt 46 metallijäätmete kogumispunkt	Vorumet, OÜ	Võrumaa, Võru linn	Metallijäätmete käitluskoht
Tallinna mnt 46 autolammutus	Mutter ja Polt OÜ	Võrumaa, Võru linn	Autolammutuskoda
Sõmerpalu puidutööstus	Toftan AS	Võrumaa, Sõmerpalu vald, Varese küla	Muu komplekstegevus, Koospõletustehas, Tavajäätmete käitluskoht
Sõmerpalu koldetuha vaheladu	Astelaid OÜ	Võrumaa, Sõmerpalu vald, Sõmerpalu alevik	Ümberlaadimisjaam, vaheladu
Rõuge jäätmejaam	Rõuge Vallavalitsus, Epler & Lorenz	Võrumaa, Rõuge vald, Rõuge alevik	Jäätmejaam, Ümberlaadimisjaam, vaheladu
Räpina mnt 22b vaheladu	Aigren, OÜ	Võrumaa, Võru linn	Muu tegevus
Rummi vanarehvide käitluskoht	Käbid ja Kännud, motoklubi	Võrumaa, Sõmerpalu vald, Rummi küla	Vanarehvide käitluskoht
Roosi t pinnase taaskasutamiskoht	Võru Linnavalitsus	Võrumaa, Võru linn	Muu tegevus
Rauameister metallitöötlemisettevõte	Rauameister, AS	Võrumaa, Võru vald, Väimela alevik	Tavajäätmete käitluskoht
Põllu 11 katlamaja	Danpower Eesti AS	Võrumaa, Võru linn	Tavajäätmete käitluskoht
Palo loomafarm	Võhandu Põllumajanduse OÜ	Võrumaa, Sõmerpalu vald, Alakülä küla	Muu komplekstegevus, Bioloogiline töötlus, Vanarehvide käitluskoht
Mõniste ohtlike jäätmete kogumispunkt	Epler & Lorenz	Võrumaa, Mõniste vald, Mõniste küla	Ohtlike jäätmete käitluskoht
Meremäe suurfarm	Kimeko OÜ	Võrumaa, Meremäe vald, Palandõ küla	Vanarehvide käitluskoht
Martvar autolammutus	MARTVAR AUTO, OÜ	Võrumaa, Võru linn	Autolammutuskoda
Lasva katlamaja	Lasva Liimpuidu, AS	Võrumaa, Lasva vald, Lasva küla	Koospõletustehas

Kose tee 1D metallijäätmete kogumiskoht	Omelmet OÜ	Võrumaa, Võru linn	Ümberlaadimisjaam, vaheladu, Metallijäätmete käitluskoht, Tavajäätmete käitluskoht
Kesk 14 koospõletustehas	SW Energia OÜ	Võrumaa, Võru vald, Parksepa alevik	Koospõletustehas
Kaubajaama tee 1 metallijäätmete kogumiskoht	BLRT Refonda Baltic OÜ	Võrumaa, Võru linn	Ümberlaadimisjaam, vaheladu, Ohtlike jäätmete käitluskoht, Metallijäätmete käitluskoht, Tavajäätmete käitluskoht
Kasaritsa puidutööstus	Altai Arc, OÜ	Võrumaa, Võru vald, Kasaritsa küla	Koospõletustehas
Jumek katlamaja Võrumaal	JUMEK AS	Võrumaa, Lasva vald, Kääpa küla	Koospõletustehas
Jaama 75 autolammutus	Svenai, OÜ	Võrumaa, Võru linn	Autolammutuskoda
Jaama 22 metallijäätmete kogumiskoht	Kuusakoski AS	Võrumaa, Võru linn	Metallijäätmete käitluskoht
Jaagumäe talu	Jaagumäe talu	Võrumaa, Võru vald, Navi küla	Tavajäätmete käitluskoht
Anne farm	Ühinenud Farmid AS	Võrumaa, Antsla vald, Anne küla	Tavajäätmete käitluskoht

Vastavalt 2003. a. Entec AS poolt läbi viidud uuringule „Võrumaa jäätmejaamad. Asukohtade valik, tüüpprojekti koostamine ja keskkonnamõju hindamine“ oli vajalik Võru maakonna teenindamiseks rajada kokku viis jäätmejaama, mis toimiksid piirkondlike jäätmete kogumispunktidenä. Jäätmejaamade asukohavaliku analüüsimisel tehti ettepanek rajada jäätmejaamad Võru linna, Antsla, Vastseliina, Rõuge ja Varstu valdadesse.

- Võru linna jäätmejaam - asub Võru linnas Pika tänava ja Räpina maantee vahel (Lühike tn 1). Jaam on avatud T-L 8-16 ning eraisikutelt võetakse vastu järgnevat: paber ja kartong, pakendid, metall, aknaklaas, ehitusjätmed, asbest (eternitplaadid), vanarehvid, vana mööbel, elektroonikajätmed, vahtplast, ohtlikud jätmed (pliiakud, õlijätmed, õlifiltrid, ohtlike aineid sisaldavad pakendid, värvijätmed, päevalguslambid, patareid, kemikaalid), aia- ja haljastusjätmed. Teenindab Võru linna, Võru ja Lasva valdasid.
- Antsla jäätmejaam - asub Antsla linna ja Lusti küla piiril. Lahtiolekuajad. T; K: 9 - 12 N, R: 13 - 18 L: 9 - 14, Jäätmejaamas võetakse tasuta vastu: kartong ja paber (kuivad), pakendijätmed (klaas-, plast-, metall-, tetrapakend) –puhtad, vanarehvid, elektroonikaromud + (pakkimisel kasutatav vahtpolüsterool), suuremõõtmelised

jäätmed (mööbel jmt.), ohtlikud jäätmed (õlid, õlifiltrid, päevavalgustuslambid, aegunud ravimid, värvi- ja lakijäätmed, olmekemikaalid, vanad akud). Teenindab Antsla ja Urvaste valdasiid. Jäätmejaam teenindab ainult eraisikuid.

- Vastseliina jäätmejaam - jäätmejaamas võetakse vastu segaolmejäätmeid, pakendeid, vanapaberit, olmeelektroonikat, ohtlikke jäätmeid, vanarehve. Probleemtooteid võetakse vastu ka Misso ja Meremäe valdadest. Jaam on avatud T, N 8-18, L 10-14.
- Rõuge jäätmejaam - Rõuge katlamaja juures on avatud laupäeviti kell 9.00 – 15.00. Operaatori puudumisel pöörduda katlamaja töötajate poole. Jäätmejaamas saavad valla elanikud tasuta ära anda: ehitusjäätmed (kivid, keraamika, san.tehnika, penoplast, puit, klaas jne), suuregabariidilised jäätmed (mööbel), elektri ja elektroonikaseadmed (külmikud, televiisorid, pesumasinad, pliivid, arvutid, raadiod, föönid, jne), plast- ja klaaspakend, paber (läikiv mittepõlev näit. kataloogid), vanad rehvid. Jäätmejaamas asub ka ohtlike jäätmete kogumisekonteiner, kuhu saab ära anda: Akud, patareid, ravimid, kemikaalid, mürgid, värvi ja laki jäätmed, saastunud pakend, luminofoorvalgustite torud, õlijäätmed.
- Viienda jäätmejaama rajamine Varstu valda on olnud problemaatiline: jäätmejaama kavandamise faasis kerkisid üles raskused riigilt jäätmejaama rajamiseks vajaliku maa saamisega. 2014. a. lõpu seisuga on maaküsimused lahendatud, kuid jaama rajamiseks pole omavalitsus finantsovahendeid leidnud.

Otstarbekas oleks kaaluda süsteemi, kus kõikidel Võrumaa elanikel on õigus sorditud jäätmeid üle anda ükskõik millises ülalpool nimetatud jäätmejaamas. Selline olukord tagaks inimestele paremad jäätmete üle andmise võimalused ning väldiks jäätmete ebaseaduslikku sattumist metsaalustesse. Vajalik on kaaluda finantseerimise süsteemi erinevaid lahendusi. Lisaks jäätmejaamadele kuuluvad Võrumaa jäätmekäitlusrajatiste võrku veel ohtlike jäätmete kogumispunktid ja kompostimisplatsid. Haanja, Lasva, Misso, Meremäe ja Mõniste valdades asuvad ohtlike jäätmete kogumispunktid, mis rahuldavad esmase vajaduse ohtlike jäätmete üleandmiseks. Kompostimisplatside osas on toimiv lahendus rajatud Vastseliina vallas ja rajamise valmidus Võru linnas ning Võru vallas Umbsaare jäätmejaamas. Vastseliinas on eraldi rajatud kompostimisväljak. Hetkel on võimalik sinna ladustada haljastusjäätmeid ning muid orgaanilisi majapidamisjäätmeid.

5. Jääkreostusobjektid

Võru maakonna olukorda seoses jääkreostusobjektidega võib lugeda suhteliselt rahuldavaks, kuna riikliku tähtsusega objekte asub maakonnas vaid kaks: endine Võru naftaterminal ja Võru ABT. Ülejäänud objektid on kohaliku tähtsusega.

Tabel 15. Võrumaa jääkreostusobjektid (allikas: Keskkonnaregister, 2014)

Omavalitsus	Objekt	Olemasolev olukord
Võru linn	Endine Võru Naftaterminal	likvideerimisel
Võru vald	Võru ABT	likvideerimisel
Meremäe vald	Meremäe külas maa-alune gaasihoidla	vajab korrastamist
Mõniste vald	Mõniste väetiselaod (eraomandis)	vajab korrastamist
Rõuge vald	Mürkkemikaalide ladu Handimiku külas	vajab korrastamist
Rõuge vald	Väetise hoiupaik Sänna külas (Lehviku talu)	vajab korrastamist
Rõuge vald	Endise Viitina majandi tankla mahutid	vajab korrastamist
Rõuge vald	NSV sõjaväeosa jäätmete matmiskoht Sänna baasi territooriumil	vajab korrastamist
Rõuge vald	Endise sovhoositankla mahutite hoiuplats	vajab korrastamist
Sõmerpalu	Mürkkemikaalide ladu Osula külas	vajab korrastamist
Vastseliina	Mürkkemikaalide ladu	vajab korrastamist
Varstu vald	Varstu endine naftabaas	vajab korrastamist, osaliselt likvideeritud, osaliselt alles

6. Probleemid jäätmehoolduses

Sarnaselt kogu Eestile on ka Võrumaal jäätmehoolduse probleemid tingitud valdkonna alarahastamisest. Omavalitsustele laekuv saastetasu on muutunud olematuks ning läbi tasandusfondi laekuvad summad kipuvad jätma jäätmehoolduse tahaplaanile. Olukord on parem nendes omavalitsustes, kus toimub jäätmejaamade jms objektide pidev rahastamine, kuid üldises kokkuhoiu poliitikas toimub ka nendel objektidel kulude ja personali optimeerimine. Väiksemates jäätmejaamades pole pidevalt haldavat personali või on jäätmejaam avatud vaid mõnel päeval nädalas. Erandiks siin Võru linn ja vald, kus keskkonnajaam ja Umbsaare jäätmejaam on avatud 5 päeva nädalas. Ideaalses olukorras võiks teenindav asutus olla kaubandusega sarnaselt avatud 7 päeva nädalas või siis vähemalt loodud võimalus jäätmete tasuta üleandmiseks. Senimaani toimunud ladestamisepõhine jäätmekäitlussüsteem enam ei toimi ning tuleb hakata looma uut süsteemi. Järgnevalt on esitatud peamised Võrumaa omavalitsuste probleemid jäätmehoolduse korraldamisel:

- Jäätmevaldajate registri erinev tase. Osadel omavalitsustel vastav programm puudub. Registri andmed ei ühildu automaatselt teiste registritega.
- Järelevalve jäätmehoolduseeskirja täitmise üle. Puudub vajalik ametkond (väärteo menetlejad) ning väiksemates omavalitsustes nn. „naabersuhted“.
- Saastetasude põhine jäätmekäitluse rahastamine on muutunud olematuks. Jäätmete ladestamise vähenemise tõttu laekub omavalitsustele vähem raha investeringuteks.
- Korraldatud jäätmeveo konkursside sage vaidlustamine ning dumping hinnad. Konteinerite hinnad pole kulupõhised ning tekitavad elanikkonnas

pahameelt/segadust. Omavalitsused peavad tegelema jäätmehoolduse korraldamise asemel kohtuvaidlustega.

- Korraldatud olmejäätmete veo arengu peatumine, tingituna asjaolust, et jäätmeveo õigus antakse kolmeks aastaks (max 5 aastat) ning jäätmevedajal ei ole motivatsiooni teha pikaajalisi investeeringuid.
- Korraldatud olmejäätmete veo raames puudub piisav paindlikkus ja võimalus teiste teenuste kasutamiseks, kuna piirkonnas on eelisseisund hanke võitnud ettevõttel.
- Väljaspool korraldatud olmejäätmete vedu hinnad mitmekordsed.
- Jäätmehoolduse süsteem tervikuna sõltub liialt palju poliitilisest tahtest ning võimuvahetuse korral on oht ebasobivate muutuste tekkimiseks.
- Ülevaade jäätmetekitajatest on puudulik - riiklik jäätmestatistika ei ole piisavalt adekvaatne.
- Mittetäielik jäätmearuandlus - jäätmekoodide erinev tõlgendamine. Koodidega ei teki probleeme ohtlike jäätmete korral, kuna need liiguvad tekitajalt lõppkäitlejani koos saatelehtedega. Muude jäätmete kogumisel aga saatelehed puuduvad ja koodide tõlgendamine on erinev.
- Korraldatud olmejäätmete vedu ei motiveeri sorteerima;
- Jäätmete kohapealne põletamine, mille kohta puudub adekvaatne info. Levinud on lauspõletamine kodumajapidamistes. Tegevus on ohtlik ja keskkonnakahjulik, kuna jäätmetes leidub ka ohtlikke aineid ning materjale, mille põlemisel tekivad ohtlikud ühendid. Levinud on kõigi materjalide põletamine, mis tuld võtavad.
- Elanike ebahütlane keskkonnateadlikkus ning vähene informeeritus jäätmevaldkonnas toimuvatest muutustest. Inimesed ei ole harjunud käituma ja mõtlema keskkonnasäästlikult.
- Puudub jäätmete rajatiste ja kogumiskohtade ühtses stiilis sildistamine. Lisaks erinevad organisatsioonid kasutavad eri värvi ja liiki konteinereid ja väiksematel omavalitsustel puudub võimalus/jõud nende mõjutamiseks.
- Puuduvad võimalused biolagunevaid jäätmeid eraldi sorteerida (köögijäätmed), üle anda või kohapeal kompostida. Kompostitud materjali keeruline turustamine.
- Pakendikonteinerite ületäitumine ja vähene arv.
- Puudub võimalus suuremõõtmeliste ehitus- ja lammutusjäätmete üleandmiseks. Puuduvad võimalused purustamiseks.
- Korraldatud olmejäätmeveo puhul on osad teed suurele prügiautole läbimatud ning ei pääse kõikidele majapidamistele ligi. Kevadel ja sügisel rasked veokid rikuvad tee.
- Haljastusjäätmed ladestatakse sobimatutesse kohtadesse.
- Paberikonteinerite puudumine või nende vähesus piirkonnas. Jäätmete kogumiseks vajalike rajatiste arendamist piiravad looduspargi erinõuded.
- Puudub vajalik maa, kuhu uusi jäätmekäitlusrajatise või kogumispunkti ehitada. Omavalitsus ei saa kohustada korteriühistut või kaubanduskeskust kogumispunkti omale maale rajama. Vastutavad pakendiorganisatsioonid ja kohalik omavalitsus ise.

- Pakendikonteineritesse muude olmejäätmete viskamine ja vastupidi. Olmejäätmete hulka satuvad pakendid, paber ja kartong ning ohtlikud jäätmed.
- Paberi ja kartongi veoringi puudumine maapiirkonnas. Juhul kui oleks soovi tellida paberikonteinerit, siis jäätmefirmade paberiringid pole maapiirkonda arendatud.
- Jäätmejaamad ei kata kõiki vajadusi ja vajavad edasiarendamist. Väiksemates kohtades puudub võimalus tasuliste jäätmete üleandmiseks/kaalumiseks.
- Jäätmejaamade turvalisus. Pimedal ajal on jaama rüüstamised, aia lõhkumised.
- Elanikkonna vähene teadlikkus jäätmekäitlusest (sorteerimine, jäätmete äraandmise võimalused jne).
- Autoremondi töökojad ja lammutused ei anna tekkivaid jäätmeid nõuetekohaselt üle (polstrid, stanged, istmed, liistud jne).
- Väiksemad ehitusettevõtted annavad ohtlikud jäätmed üle eraisikuna, mille eest tasuvad kaudselt kõik omavalitsuse elanikud.
- Suuremõõtmeliste jäätmete üleandmise keerukus väiksemates omavalitsuses. Kallis hind eraldi tellimisel.
- Jäätmejaamades vajalik jäätmepress, mis võimaldaks tihendada näiteks paberit ja kartongi.
- Suvilakrundid, mille teenindamisega kaasnevad hooajalised probleemid (korraldatud jäätmeveost vabastused, teede hooldamise küsimused: halb seisukord, prügiauto ei mahu ümber keerama jms).
- Ühtne jäätmeobjektide teavituskampania puudub. Inimeste töö ja elukohad on erinevates omavalitsustes ning teave ei jõua sihtpunktini.
- Konteinerite väljanägemine ja korrashoid jätavad soovida. Ei hoita luuke korras ja samuti ei pesta konteinereid.

7. Jäätmehoolduse rahastamine

Peamiseks probleemiks jäätmehoolduse rahastamisel on jätkuvalt saastetasude põhine riiklik finantseerimise süsteem. Sellele lisaks on püütud riigi poolt omavalitsustele kompenseerida saastetasu vähenemist läbi tasandusfondi. Tasandusfondi summad pole siiski kasvanud selles mahu, mida võib eeldada tarbimise suurenemisest ja toodete pakendamisest tuleneva jäätmehoolduse kulude tõusuga. Kuna olmejäätmete prügilasse ladestamine on viimastel aastatel järsult langenud ja võib eeldada, et lähiajal lõppeb sootuks, on ka saastetasul põhinev omavalitsuste rahastamine sellisel kujul praktiliselt lõppenud. Seega on omavalitsustel jäätmehoolduse korraldamisel ja õigusaktidega pandud kohustuste täitmisel võimalik täna tugineda peamiselt ainult oma eelarvelistele vahenditele. Lisaks oma rahale on omavalitsustel võimalik taotleda toetust Keskkonnainvesteeringute Keskusest. Finantsressursside puudumine on olnud ka üheks peamiseks põhjuseks, miks paljud omavalitsused ei täida seadusest tulenevaid otseseid kohustusi jäätmehoolduse korraldamiseks. Üleinvesteeringute vältimiseks tuleb eelkõige omavalitsustel tõhustada koostööd ning silmas pidada käideldavate jäätmete mahtu ja koostist.

Keskkonnatasude rakendamise eesmärk ja kasutamise põhialused on sätestatud seaduse paragrahvis 4:

- 1) Keskkonnatasude rakendamise eesmärk on vältida või vähendada loodusvarade kasutamisega, saasteainete keskkonda heitmisega ja jäätmete kõrvaldamisega seotud võimalikku kahju.
- 2) Keskkonnatasudest saadav raha jaotatakse käesoleva seadusega sätestatud ulatuses riigieelarve ja keskkonnakasutuse asukoha kohalike omavalitsuste eelarvete vahel.
- 3) Keskkonnatasudest riigieelarvesse laekuvat raha kasutatakse sihtotstarbeliselt keskkonnaseisundi hoidmiseks, loodusvarade taastootmiseks ja keskkonnakahjustuste heastamiseks.

Kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduse kulude katmine saastetasude arvel on vastuolus üldise eesmärgiga jäätmehoolduses: vähendada tekkivat ja ladestatavat jäätmemahutu. Saastetasudest laekuv tulu ei ole piisav kulude katmiseks, mis tihtipeale on kordades suuremad. Suurema tulu saamise eesmärgil tuleks rohkem saastata, see ei ole aga keskkonnahoidlik ja on vastuolus riigi jäätmekava üldpõhimõtetega. Riiklikul tasandil on arutatud ka täiendava tasu kehtestamist korraldatud olmejäätmete veol, mis annaks võimaluse täiendavalt finantseerida kohaliku omavalitsuse jäätmehooldust. Käesolevaks hetkeks aga konkreetseid meetmeid selle rakendamiseks pole seadustesse kirjutatud ning kohalikul omavalitsusel puudub õigus antud maksu kehtestamiseks. Vastavalt kohalike maksude seadusele on volikogudel õigus kehtestada järgmisi makse: reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, mootorsõidukimaks, loomapidamismaks, lõbustusmaks, parkimistasu. Teoreetiliselt oleks täiendavate maksude kehtestamine väiksemates omavalitsustes poliitiliselt teostatamatu.

8. Jäätmehoolduse areng ja jäätmerajatiste infrastruktuur

Jäätmehoolduse planeerimisel ja jäätmekava tegevuste elluviimisel tuleb lähtuda kehtivatest õigusaktidest, riiklikest arengudokumentidest ja seatud eesmärkidest. Lisaks tuleb lähtuda riigi jäätmekava eesmärkidest. Jäätmehoolduse areng keskendub Võrumaa omavalitsuste jäätmehoolduse korraldamisele perioodil 2015-2020.

Võrumaa jäätmehoolduse pikemaajalised ja üldisemad arengusuunad:

- Jäätmetekke vähendamine ja keskkonnaohutu kõrvaldamine. Võrumaa kontekstis on vajalik rajada toimiv kogumisrajatiste süsteem, täiendavaid suuremaid käitlusrajatise kohapeale ei kavandata (va taaskasutus). Peamiselt toimib jäätmete keskkonnaohutuks kõrvaldamiseks jäätmete üle andmine.
- Omavalitsuste koostöö parandamine ja jäätmehoolduse ühine korraldamine ning võimaliku haldusorganisatsiooni või eestvedaja leidmine jäätmehoolduse korraldamiseks.
- Taaskasutuse suurendamine. Võimalikult paljude jäätmeliikide kohapealne taaskasutus materjalipõhiselt või energiaallikana
- Ladestamiseks saadetavate jäätme hulka vähendamine.
- Optimaalse jäätmekäitlusrajatiste võrgustiku rajamine ja haldamine (võimalik maakonna rajatiste ühine haldamine).
- Kõigi jäätmetekitajate haaramine jäätmete kogumise ja käitlemise võrku.
- Eraettevõtluse kaasamine jäätmete taaskasutamise suurendamisel (ehituspraht).

Jäätmekava konkreetsetest ja lühiajalistest eesmärkidest saab välja tuua peamiselt kolm põhivaldkonda, milleks on jäätmehoolduse süsteemi korrastamine, infrastruktuuri arendamine ja haldamine ning järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine. Peamised rahalised kulutused on seotud infrastruktuuri arendamisega ja jäätmekäitluse igapäevase haldamiskuluga. Kogu jäätmemajanduse arenduse eesmärgiks on edaspidi kulude kokkuhoid ja läbi koostöömehhanismide süsteemi optimeerimine. Paljude valikute puhul on eelduseks kogu maakonnapõhine koostöö ja poliitiline kokkulepe peamiselt „pehmete“ tegevuste osas. Jäätmekava antud peatükk pakubki välja konkreetseid tegevusi ja väljundi, mille elluviimine otsustatakse ühisvajaduse tekkimisel.

8.1. Jäätmehoolduse süsteemi korrastamine

- Seadustega on kohalikule omavalitsusele pandud kohustuseks jäätmekäitluse korraldamine ning seda reguleerivad vastava valdkonna seadused ning määrused. Samade tegevustega peavad tegelema kõik Võrumaa omavalitsused ning vastavaid õigusakte, hankeid, projekte jms tegevusi viivad ellu valdades töötavad spetsialistid. Vältimaks pidevat töö dubleerimist, oleks mõistlik nimetatud tegevuste elluviimiseks palgata ühtne spetsialist või eraldi organisatsioon (N: MTÜ Võru Jäätmekeskus). Läbi

selle isiku või organisatsiooni suureneb koostöö ja paraneb jäätmehoolduse ühine korraldamine. Samuti muutub valdkonna tundmine professionaalsemaks ning valdades hetkel olemasolevad spetsialistid saavad keskenduda teistele valdkondadele. Tulemuseks on jäätmehooldusega seotud tegevuste ja kohustuste ülevõtmine omavalitsustelt ning omavalitsuste töökoormuse vähendamine.

- Jäätmekava koostamise hetkel on omavalitsustes läbi viidud korraldatud olmejäätmete veo hanked. Senise süsteemi jätkumisel võiks järgmise hanke juba läbi viia maakonnapõhine spetsialist või organisatsioon. Sellega tagatakse ühtne jäätmekäitlus kogu Võrumaa territooriumil ning madalamad hinnad jäätmetekitajatele. Sellele eelnevalt on vajalik ka ühise jäätmevaldajate registri loomine. Ligipääs on igal omavalitsusel ainult enda omavalitsust puudutavatele andmetele.
- Tagamaks maakonnas kogu jäätmemajanduse edukat ja arusaadavat toimimist on vajalik läbi viia keskkonnateadlikkuse kampaaniaid. Senini on jäätmeinformatsiooni levitatud peamiselt kohalikes ajalehtedes ning üleriigiliste kampaaniate käigus. Tihtilugu tekivad inimestel jäätmed aga ootamatult ning ta soovib neist vabaneda kiiremas korras. Vältimaks jäätmete sattumist selleks mitte ettenähtud kohtadesse on vajalik paigaldada korteriühistute trepikodadesse statsionaarsed stendid jäätmekäitlus infoga ning vajalike kontaktidega. Info peaks olema võimalikult minimaalne kuid illustratiivne, sest reeglina ei suudeta trepikodades vms. kohas lugeda pikki juhendmaterjale. Lisaks korterelamutele on vajalik propageerida sorteerimisharjumusi ka eramajapidamistes, valdade allasutustes ja teenindustevõtetes. Viimastes nimetatud hoonetes on vajalik ka hoonesisese jäätmemahutite soetamine ja materjalipõhine sildistamine (patareid, klaaspakend, paber, olmejäätmed jne). Selline ulatuslik sorteerimise propageerimine aitaks saavutada ka üleriigilisi eesmärke prügilasse ladestatavate jäätmete osakaalu vähendamise osas.
- Jäätmehoolduse osakaalu tõstmiseks meie igapäevaelus on vajalik jälgida jäätmekavas ettenähtud tegevuskava. Omavalitsuste arengukava sh jäätmekava täitmisest on vajalik regulaarse ülevaate saamine. Iga-aastase aruande jäätmekava täitmisest koostaksid vastava valdkonna spetsialist või maakonnas tegutsev organisatsioon.

8.2. Jäätmehoolduse infrastruktuuri arendamine ja haldamine

- Pakendiseaduse alusel on kohustus tootjal või seda esindaval tootjavastutusorganisatsioonil koguda elanikkonnalt tagasi pakendeid. Hetkel tegutseb Eestis 3 pakendiorganisatsiooni, kellel on kohustus taaskasutada pakendijäätmete kogumassist vähemalt 60% kalendriaastas. Kuna kogumisvõrgustiku loomine on seotud suurte kulutustega, siis on pakendiorganisatsioonid paigaldanud konteinerid omavalitsustes minimaalsete nõuete järgi, tagamaks seaduse täitmist. Probleem on eelkõige hajaasustuses, kus pakendikonteinerid jäävad majapidamistest kaugemale ning seetõttu toimub pakendite märkimisväärne põletamine küttekolletes või avamaal. Samas on pakendiseaduse kohaselt omavalitsuse ülesanne määrata kindlaks oma

haldusterritooriumil pakendi ja pakendijäätmete kogumisviisid. Iga-aastaselt on vajalik suurendada pakendikonteinerite võrgustikku läbi korraldatud olmejäätmete veo, pannes vedajale kohustuse kortermajade juurest tasuta ära viia paber ja kartong ning pakendijäätmed. Konteinerite paigalduskohustus ja tühjendussagedus määratakse jäätmehoolduseeskirjas. Selle tulemusena vabanevad kortermajade lähedusse paigaldatud avalikud pakendikonteinerid, mida saab paigaldada hajaasustusega piirkonda. Lisaks tasub kaaluda ka kaubandusettevõtetele kohustust panna pakendijäätmete konteiner avalikult ligipääsetavasse kohta. Hetkel on lähtuvalt pakendiseadusest küll kohustus kauplusel pakendijäätmed koguda, kuid paljudel juhtudel suunatakse tarbijad lähimasse avalikku kogumiskohta või on konteiner paigaldatud kaubandusettevõtte kinnisele territooriumile.

- Samalaadselt kortermajadega on vajalik laiendada ka paberi- ja kartongi üleandmisvõimalusi väikeelamute piirkondades. Läbi keskkonnaprojektide tuleb leida vahendeid avalike paberi ja kartongikonteinerite soetamiseks, tagamaks üleandmisvõimalused kõigi elamuliikide juures. Arvestades, et tänapäeval sõltub igapäevane elu kaupluse vms avaliku objekti olemasolust, siis on vajalik paigutada erinevat liiki konteinerid selliste objektide vahetusse lähedusse. Maakonnas on ehitatud jäätmejaamad ning seal võetakse vastu eelpoolnimetatud jäätmeid, kuid jäätmejaamad ei asu kas igapäevastel liikumisteedel või on nad avatud osadel päevadel nädalas.
- Jäätmemajanduse iga-aastaste tegevuste hulka peab kuuluma ka ohtlike jäätmete ning elektri- ja elektroonikajäätmete kogumisringide jätkamine. Eestis on läbi viidud palju uuringuid ohtlike jäätmete ja probleemtoodete osas ning tulemused näitavad, et selliste jäätmeliikide üleandmine toimub reeglina mitme aasta pärast nende tekkimist. Näiteks patareide keskmiseks üleandmise ajaks peale nende tühjenemist on 7 aastat. Ligilähedane on olukord ka teiste ohtlike jäätmete ja probleemtoodete osas. Kodumajapidamistes tekkinud jäätmed (päevavalguslambid, värvid, vanaõli, kraadiklaasid, kemikaalid, külmkapid jne.) viiakse enamjaolt keldrisse, garaazi või kuuri mõttega, et lähiajal viiakse need edasi jäätmejaama. Tihtilugu jäävad sellised jäätmed aastateks riiulile seisma ning võivad kaudselt kujutada ohtu inimese tervisele. Seetõttu on vajalik vähemalt kord aastas viia läbi korraliku reklaamkampaniaga ohtlike jäätmete ja probleemtoodete kogumisringe, et motiveerida inimesi üle andma jäätmeid selleks luba omavale isikule ning vältides nende sattumist olmejäätmete hulgas keskkonda.
- Jäätmekavaga planeeritud tegevuste osas üheks olulisemaks on jäätmejaamade haldamise jätkamine. Praegusel hetkel on kulude kokkuhoiu eesmärgil mõni jäätmejaam avatud ainult 1 päeval nädalas ning seeläbi kannatab jäätmete üleandmise efektiivsus. Sellisel juhul tasub kaaluda jäätmejaama tasuta üleantavate jäätmete konteinerpargi eraldamist muudest jäätmetest, et keskkonnateadlikud inimesed saaksid kõigil päevadel jäätmeid üle anda. Pahatahtlike inimeste korral jäetakse ka muud jäätmed jäätmejaama territooriumile, mitte ei rända need metsa alla. Vältimaks tasuliste jäätmete ulatuslikku kuhjumist jäätmejaamas tuleb leida vahendid

videovalveks ja järelevalveks. Jäätmejaamade puhul vajab edaspidist arengut ka nende täiustamine vastuvõetavate jäätmeliikide ja taaskasutamise osas ning täiustamist vajab ka jäätmejaamade visuaalne pool (hooldatud ja puhastatud territoorium, asfalteeritud platsid, korrastatud haljastus, aedik jne). Igapäevaselt üha enam on inimestele oluline selliste objektide visuaalne pool, mis sarnaneks pigem ilusale korrastatud koduaiale kui nõukogudeaegsele prügilale.

- Lisaks visuaalse poole parendamisele on vajalik ka soetada täiendav inventar ja seadmed jäätmejaama laitmatuks toimimiseks. Iga-aastaselt suurenevad saastetasud panevad omavalitsuse valiku ette, kas võtta elanikkonnalt jäätmeid tasuta vastu või kehtestada nendele vastuvõtuhind. Paljudel juhtudel on juba selleni jõutud ning siis on vajalik jäätmete kaalumine. Raha eest vastuvõetavate jäätmete kaalumisel on nõutav ka taadeldud kaal, mida reeglina omavalitsustel pakkuda ei ole. Rahastusprojektide abiga on võimalik soetada platvormkaalud jäätmete kaalumiseks, riulid korduskasutatavate jäätmete vastuvõtuks (lambid, kodumasinad, toidunõud jne), konteinerid ohtlike jäätmete kogumiseks ning paberipress suurema hulga vanapaberi mahu vähendamiseks. Samuti on olulisel kohal pakkuda inimestele jäätmete üleandmise teenust, kas olemasoleva munitsipalaauto näol või rahastusprojektide abiga soetatud järelkäru tasuta rentimise võimalusega. Paljudel eraisikutel on küll kärukonksuga auto, kuid puudub järelkäru jäätmete veoks. Sellisel juhul saab ta näiteks jäätmejaamast üheks tunniks tasuta laenutada järelkäru, et tuua külmkapp või vana mööbel jäätmejaama. Vältimaks järelkäru pahatahtlikku kasutamist muudel transporditöödel tuleb pikema aja laenutuse korral kehtestada renditasu ja vajadusel ka tagatisraha.
- Iga aasta suurenevad kulud jäätmete transpordile ja ladestamiseks. Nende vähendamiseks on vajalik piirkonnas tagada jäätmete taaskasutus. Üheks selliseks jäätmeliigiks on biolagunevate jäätmete kogumine ja taaskasutus. Taaskasutada on võimalik neid kohalikul kompostimisplatsil, mis peab toimuma kinnisel territooriumil vältimaks seal isetekkelise prügimäe teket. Sellisteks kohtadeks sobilikud kohad on reoveepuhastite, põllumajandusettevõtete ja kalmistute vahetu lähedus.
- Maakonnas on oluline ka toidujäätmete muudest jäätmetest eraldi kogumine. Eelkõige tuleb seda alustada toitlustusettevõtetelt ning hiljem laiendada elanikkonnale. Toidujäätmete käitlemist ei näha ette eelpoolnimetatud kompostimisplatsidel vaid selleks on mõistlik soetada konteinerkomposter Umbsaare jäätmejaama, kus kompostitakse kogu maakonna toidujäätmed. Tegemist on suhteliselt kalli jäätmekogumise valdkonnaga, kuid jäätmekäitluse tulevikusuundades väga olulise tegevusega.
- Parkidest, kalmistutel ja kortermajade läheduses kogutavad haljastusjätmed tuleb transportida kompostimisplatsile. Üheks odavamaks lahenduseks nende kogumisel on big-bag kottide kasutamine. Kottide hoidmiseks ja tühendamiseks on vajalik metallraamide soetamine ja paigaldamine euroalustele. Sellist lahendust on võimalik rakendada üksnes kraanaga varustatud veoki olemasolul, millega saab haljastusjätmetega täidetud big-bag kotid transportida kompostimisplatsile. Veok on

mõistlik soetada MTÜ Võru Jäätmekeskusel või mitme valla ühisprojektina koos kompostimisplatsi rajamisega.

- Eelmises punktis kirjeldatud taristu olemasolu korral on vajalik teostada haljastujäätmete kogumisringide korraldamist sügis- ja kevadhooajadel kohtades, kus on palju eramuid ning tekib rohkelt aia- ja haljastujäätmeid. Koolides, lasteaedades, parkides ja tiheasustusosalal biolagunevate jäätmete kogumisaktsiooni korraldamine võiks peale kompostimisplatsi rajamist osutada regulaarseks tegevuseks.
- Jäätmemajanduse visuaalse pildi ja efektiivsema jäätmete sorteerimise eesmärgil on vajalik ka korteriühistu jäätmemajade propageerimine. Pilootprojekti raames rajatakse näidis jäätmemajad omavalitsuste avalike asutuste lähedusse, mis peaks andma tõuke ka korteriühistutele selliste lahenduste elluviimiseks.
- Eramajapidamiste ja korraldatud olmejäätmete veoga mitteliitunud isikute jäätmekäitluse tõhustamiseks on vajalik rakendada nõ „ettemaksuga kilekoti“ teenust“. Pakutakse võimalust jäätmejaamadest, kauplusest vms kohast osta juba jäätmekäitlustasu sisaldav spetsiaalne kilekott tagamaks teenuse näiteks suvilaomanike või turistide hulgas. Jäätmete üleandmine toimuks selleks ettenähtud kohtades ning puudub vajadus sularahaga arveldada (kui kilekott on ostetud koos muu kaubaga kauplusest). Lahendust saab rakendada üksnes toimiva järelevalve korral.
- Järjest suureneva vajadusega ladestada ja taaskasutada ehitusjäätmeid on vajalik selleks ladestuskoha ja käitluskoha rajamine. Kuni kohalike prügilate sulgemiseni kasutati ehitusjäätmete ladestamiseks kohalikke prügilaid ning korrastatati ka halvas olukorras teid. Sellise omavolilise pinnasetäite korral ladestatakse ka päris suures koguses asbestijäätmeid, mis on ohuks inimese tervisele. Olukorra kontrolli alla saamiseks on vajalik luua võimalused ehitus- ja lammutusprahi (koodiga 17 01..) taaskasutamiseks nõ pinnasetäitekohas, mis oleks väravaga suletav ja lukustatav. Sobilikumad kohad selleks on endised tootmiskaamad, mis vajavad täitmist ning kus oleks võimalik ka betoonijäätmeid nende purustamise eesmärgil taaskasutada. Antud kriteeriumitele sobilik koht on Umbsaare jäätmejaamas, kus on võimalus ka ehitusjäätmeid sorteerida.
- Alates 01.01.2015 jõustub jäätmeseaduse § 31 lõige 3, mis ütleb, et kohaliku omavalitsuse üksus peab korraldama vähemalt paberi-, papi-, metalli-, plasti- ning klaasijäätmete liigiti kogumise, kui see on tehniliselt, keskkonna seisukohast ja majanduslikult teostatav. Enamus nimetatud jäätmeliikidel on taaskasutamisväärtus olemas ning nende eraldi kogumine ei too kaasa täiendavaid kulutusi. Jäätmekava rakendamisest alates oleks mõistlik jätkata nimetatud jäätmete kogumist jäätmejaamade juures, kus toimub jäätmete üleandmisel kontrollitud tegevus. Alates 2015. aastast on vajalik paigutada rahastusfondide abiga paberi ja papi konteinerid nn. kokkukandepunktidesse ja kortermajade lähedusse.

8.3. Järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine

- Jäätmetekitajate järelevalves omab olulist rolli registri pidamine ja regulaarne andmevahetus vedajaga. Regulaarselt uuendatud andmed võimaldavad operatiivselt kontrollida jäätmevaldajaid ning reageerida õigeaegselt korraldatud olmejäätmete veoga mitteliitunud isikute suhtes. Jäätmekava tegevuste rakendamiseks, jäätmehoolduse suunamiseks ja järelevalve teostamiseks on vajalik pidev andmete kogumine ja süstematiseerimine. Kogutakse andmed jäätmejaamadest, korraldatud olmejäätmete veo vedajalt ning Keskkonnaagentuurilt.
- Jäätmekavas ettenähtud tegevuste elluviimiseks ning järelevalveks on lähiaastatel vajalik ühise väärtemenetleja palkamine. Väärtemenetleja võib olla ka isik, kes korraldab uue korraldatud olmejäätmete veo hanke, kui selleks ajaks ei ole loodud kogu Võrumaad katvat ametikohta või organisatsiooni. Väärtemenetleja töö tulemusena prügistamine ja illegaalne jäätmekäitlus väheneb, tekivad uued nägemused jäätmehoolduse probleemide lahendamiseks ning viiakse läbi ühiseid tegevusi. Lähitulevikku ja kehtivat seadusandlust silmas pidades on võimalik väärtemenetleja palkamine osalise tööajaga igas omavalitsuses, mis tagab vahetu suhtlemise valla ametnike ja kodanikega. Isiku töö hõlbustamiseks tuleb rahastusfondide abiga soetada ametnikule näiteks tahvelarvuti jäätmevaldajate registri kontrollimiseks ja probleemkohtade märgistamiseks (gps).
- Jäätmekava üldiste eesmärkide saavutamiseks ja suunamiseks on vajalik ka taaskasutatava materjali kogumise tõhustamine. Kõige efektiivsem viis on seda edaspidi teostada korraldatud jäätmeveo raames hindade diferentseerimise läbi, et liigiti kogutud jäätmete üleandmine on oluliselt odavam.

Arvestades järgmise viie aasta perspektiive jäätmehoolduses valitseb kohatine teadmatus. Eelkõige on see tingitud korraldatud olmejäätmete veole vedajate poolsest vastuseisust, kus hinnad on äärmiselt madalad ning paljude konteinerite lõikes osutatakse teenus alla omahinna. Sagedased vaidlused hangete ja jäätmete sihtkoha üle tekitab teadmatus investeringuid teha. Võrreldes eelmise jäätmekava perioodiga on vahepeal käivitunud Iru jäätmepõletustehas ja mitmed jäätmekütust valmistavad jäätmekeskused, kuid nende mõju kohalikule jäätmehooldusele on pigem kaudne. Otseselt mõjutab jäätmeveo hinda selle transport ning ainuõiguse kehtivus piirkonnas. Vajalik oleks alustada bioloogiliselt lagunevate jäätmete eraldi kogumisega ning kompostimisega parandamaks ülejäänud olmejäätmete taaskasutamist. Seega tuleb rakendada jäätmekäitlusviise, mis väldivad vajadust jäätmeid ladestada.

Omavalitsused peavad olema valmis muutustega kaasa minema ning reageerima operatiivselt vastavate otsuste ja tegevustega. Hea lahendus on luua omavalitsuste ülesed ühisasutused või ametikohad, kes võtavad omavalitsustelt üle jäätmehooldusega seotud kohustused peale järelevalve, mida ei ole võimalik käesoleval hetkel ühisasutusele üle anda. Toimivate

näidetena omavalitsuste poolt loodud ühisasutustest on MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus ja MTÜ Ida-Eesti Jäätmehoolduskeskus.

Võrumaa jäätmehoolduse paremaks korraldamiseks on mõistlik, kui ühisprojekte hakkaks eest vedama Võrumaa Omavalitsuste Liit või MTÜ Võru Jäätmekeskus. Jäätmehoolduse tegevuseks oleks omavalitsuste jäätmehoolduse korraldamine, koordineerimine ning investeringuteks täiendavate vahendite leidmine. Lisaks ka käesoleva jäätmekava elluviimine ning uute jäätmehoolduseeskirjade aluste välja töötamine juhul, kui peaks muutuma korraldatud olmejäätmete veo põhimõtted.

Ühistegevuse peamised tegevusvaldkonnad oleksid järgnevad:

Jäätmehoolduse administratiivne korraldamine:

- Võrumaa omavalitsuste ühise jäätmekava edaspidine uuendamine ja vastavusse viimine õigusaktide ning riigi jäätmekavaga.
- Võrumaa omavalitsuste jäätmehoolduseeskirjade koostamine ja uuendamine.
- Võrumaa omavalitsuste ühise jäätmevaldajate registri toimimise tagamine.
- Korraldatud jäätmeveo ühishanke korraldamine/ vabaturu tingimuste kehtestamine.
- Teabe jagamine ja teavituskampaaniate läbiviimine (riigiasutustele, kohalikele omavalitsustele, kohalikele elanikele, koolidele ja lasteasutustele, ettevõtetele jne).
- Projektide ja rahataotluste koostamine jäätmehoolduse arendamiseks ja investeringuteks.

Jäätmekäitlusrajatiste haldamine ja optimaalse võrgustiku rajamine:

- Võrumaa jäätmejaamade, ohtlike jäätmete kogumispunktide, kompostimisplatside ja töö korraldamine.
- Investeringuprojektide elluviimine jäätmekäitlusrajatiste võrgustiku täiendamiseks.
- Jäätmehoolduse paremaks korraldamiseks vajaliku tehnika hankimine, rentimine ja hoolduse korraldamine.

Omavalitsuste haldussuutlikkuse tõstmine ja koostöö parandamine:

- Korraldatud jäätmeveo või vabaturu tingimuste välja töötamine.
- Ühiste jäätmeveoringide (näiteks eterniidi, vanarehvide, ohtlike jäätmete jms kogumisringid) korraldamine.
- Osalemine riikliku jäätmekava koostamisel ning Võrumaa jäätmehooldusalaste seisukohtade esitamine.
- Jäätmete kogumist toetavate tugiteenuste pakkumine:
- Jäätmete kokkuveoteenuse korraldamine (vedu kohalikelt elanikelt lähimasse jäätmejaama).

- Alternatiivsete kogumisviiside tutvustamine ja juurutamine, nt BIG-BAG kottide müük ja nende äraveo korraldamine, Molok tüüpi mahutite propageerimine korterelamute juures.

Tulemus: toimiv jäätmehooldussüsteem kõigis omavalitsustes ühtsetel alustel. Ühiste hangete (ohtlikud, suuremõõtmelised ja haljastusjäätmed) oskuslik korraldamine ja suhtlemine erinevate jäätmehoolduse osapooltega (vedajad, tootjavastutusorganisatsioonid, riigiasutused), rajatiste ühine sildistamine, ühine jäätmevaldajate register, suurem investeringuvõimekus ja kaalutletud otsuste langetamine piirkonnale tervikuna, koostöö süvenemine, kõrgem läbirääkimisvõime ja pädevus.

9. Jäätmekava eesmärgid ja meetmed jäätmeliikide kaupa

Jäätmehooldusele ja selle korraldusele annab suunised jäätmeseadus ja riigi jäätmekava. 2014. aasta juulis vastuvõetud riigi uus jäätmekava keskendub jäätmetekke vältimisele ja vähendamisele. Varasema jäätmekava eesmärgiks oli jäätmete ladestamise vähendamine ja nende taaskasutamine. Riigi jäätmekava on Eesti jäätmehooldust korraldav ja suunav valdkonna strateegiline arengukava. Selle peamine eesmärk on korrastada ning korraldada jäätmehooldust süsteemselt kõigil valdkonna tasanditel. Arengukava ühtlustab eesmärgid riigi kui terviku jaoks, seab sihid ja ülesanded kohalikele omavalitsustele, ettevõtjatele, tootjatele ja elanikkonnale. Jäätmekava strateegiline eesmärk on jäätmehierarhia põhimõtte rakendamine. Sealjuures on rõhk eelkõige jäätmetekke ja majanduskasvu omavahelise seose katkestamiseks vajalike meetmete välja töötamine. Riigi jäätmekavas võetakse arvesse eseme kogu eluring. See tähendab, et tuleb kavandada, projekteerida, valmistada ja importida eeskätt selliseid tooteid, mis on korduskasutatavad või võimalikult pika kasutusajaga. Samuti tuleb vähendada ohtlike ainete sisaldust materjalides ja toodetes. Jäätmekava sisaldab ohtlike jäätmete ja pakendijäätmete käitlemist, maakondade jäätmehooldust ja jäätmetekke vältimise programmi.

Võrumaa jäätmehoolduse arendamisel lähtutakse riigi jäätmekava kolmest strateegilisest eesmärgist:

- Vältida ja vähendada jäätmeteket, sh vähendada jäätmete ohtlikkust.
- Võtta jäätmel ringlusse või neid muul viisil taaskasutada maksimaalsel tasemel.
- Vähendada jäätmetest tulenevat keskkonnariski, tõhustades muuhulgas seiret ning järelevalvet.

Riigi jäätmekavas on toodud ka meetmed igale strateegilisele eesmärgile, mille täitmiseks on käesolevas jäätmekavas ette nähtud vastavad tegevused tegevuskavas.

Tegevuskavas toodud ülesandeid võib kokkuvõtvalt liigitada järgmiselt:

1) jäätmete kohapealne sortimine nende tekkekohas ja sorditud jäätmete kogumine kodumajapidamistest, ettevõtelt, asutustelt, ühiskondlikest hoonetest jne;

2) liigiti kogutud jäätmete kogumine jäätmejaamades, vajadusel pressimine mahu vähendamiseks ning edasisse käitlusesse suunamine.

3) jäätmete taaskasutus (materjalina ringlussevõtt, bioloogiline ringlussevõtt või energiakasutus). Peamiselt täitepinnase taaskasutamine ja puidujäätmete energiakasutus.

Eesmärgid jäätmeliikide kaupa:

- Segaolemejäätmete kogumine tekkekohas - prügivedu peab jõudma tarbijani ka hajaasustuses. Korraldatud jäätmevedu hõlmab lisaks prügile ka taaskasutatavaid jäätmeliike.
- Jäätmete võimalikult suurel määral korduskasutamine ja ringlussevõtt. Rajatakse taaskasutus- ja korduskasutuskeskus, luuakse võimalused puidujäätmete korduskasutuseks.
- Võrumaa jäätmehoolduse paremaks korraldamiseks on rajatud valdadesse jäätmejaamad ja Võru valda Umbsaare jäätmejaam. Toimub jäätmete ümberlaadimine eesmärgiga optimeerida vedu lõppkäitlusele. Jäätmejaama detailplaneeringus on ette nähtud ulatuslik reservmaa, mida on võimalik edasi arendada ning kasutada haljastusjäätmete kogumiseks ning kompostimiseks, ehitusjäätmete purustamiseks ja sortimiseks, biolaguneva jäätme (toidujäätme) konteinerkompostimiseks, ohtliku pinnase kompostimiseks ning sorteerimisliini rajamiseks. Jäätmejaama laiendamise järgselt hakatakse jäätmeid sorteerima ning suunatakse taaskasutusse või jäätmekütuse tootmiseks. Võimalusel alustatakse biolaguneva ja ohtlike jäätmete kompostimisega. Reservmaa määramine annab võimaluse operatiivselt kohaneda riiklike arengutega ning olla valmis tõrgeteks edasistes ahelates. Seega võimaldab Umbsaare jäätmejaam koondada sinna võimalikult suur hulk jäätmeid, mis antakse edasi põletamiseks või ladestamiseks. Edasi antavate jäätmete hulk viiakse miinimumini neid Umbsaares käideldes (materjalide eraldamine, kompostimine).
- Pakendite liigiti kogumine tekkekohas õigusaktidega sätestatud minimaalses mahus - ning taaskasutamine materjalina. Eelistatud on ühiste jäätmehoolduseeskirja nõuete kehtestamine tihendamiseks konteinerivõrgustikku elanikele sobivaimaks.
- Paberi ja kartongi liigiti kogumine tekkekohas (eelistatud on ühishangete läbiviimine) ning taaskasutamine materjalina. Ühishanke korras soetatakse vanapaberi ja papi jaoks konteinerid ning viiakse edasisse käitlemisse (N: Umbsaare jäätmejaam).
- Köögi- ja sööklajäätmete liigiti kogumine tekkekohas ning kompostimine lähimal kompostimisplatsil või koduaias.
- Aia-, pargi- ja haljastusjäätmete liigiti kogumine tekkekohas ning kompostimine lähimal kompostimisplatsil või koduaias.
- Veetöötlussetete kompostimine üheskoos muu orgaanikaga lähimal kompostimisplatsil.
- Kompostimisplatsi rajamine suuremate jäätmetekitajate juurde, kompostimisseadmete komplekti muretsemine maakonda ning teenuste kasutamine kõigi kompostimisplatside vahel maakonnas.

- Puidutööstusettevõtete puidujäätmete liigiti kogumine ning taaskasutamine materjalipõhiselt või suunamine energiakasutusse taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamiseks maakonnas.
- Ehitus- ja lammutusjäätmete suurem taaskasutamine maakonnas.
- Metall-, elektroonika- ja ohtlike jäätmete ning vanarehvide ja muude suuremõõtmeliste jäätmete (sh. mööbel) kogumine jäätmejaamades ja ohtlike jäätmete kogumispunktides.
- Tervishoiuasutuste jäätmete utiliseerimine SA Tartu Ülikooli Kliinikumi vahendusel ning perearstipunktide puhul läbi ohtlike jäätmete kogumispunktide (antakse üle litsentsi omavale ettevõttele).
- Ohtlike jäätmete kogumise jätkamine senisel moel: ohtlike jäätmete kogumispunktid ja vajadusel ühekordsed kogumisringid.

10. Kavandatavad jäätmekäitlustehnoloogiad

Võrumaa jäätmekäitlust ja selle rakendamiseks vajalikku tehnoloogiat ning taristut iseloomustavad järgmised tegevused:

1. Umbsaare jäätmejaam – jäätmete ümberlaadimiskeskus (omamoodi logistikakeskus), kuhu veetakse kokku maakonnas tekkivad olmejäätmed. Kohapeal on võimalus jäätmete sortimiseks, pressimiseks, kompostimiseks, taaskasutamiseks. Tulevikus on vajalik laiendada ehitusjäätmete sortimiseks vajalikku tehnoloogiat ja taristut, biolaguneva jäätme kompostimisvõimalusi, ohtlike jäätmete kohapealset kogumist ja saastunud pinnase kompostimist. Umbsaare jäätmejaama kasutamine annab omavalitsustele suurema paindlikkuse tulevikus tehtavatele otsustele. Võimalik on näiteks koguda pakendijäätmeid ning säilitada neid kuni kolm aastat. Lisaks loob Umbsaare jäätmejaama võimaluse tuua ära jäätmeid ettevõtetele, kes korraldavad oma jäätmekäitlust ise (võimalik üle anda jäätmeid suuremates kogustes). Umbsaare jäätmejaama tarbeks on moodustatud Võru valla ja Võru linna poolt MTÜ Võru Jäätmekeskus.
2. Antsla, Vastseliina ja Rõuge valdades ning Võru linnas asuvad jäätmejaamad. Jäätmejaamades kogutakse liigiti peamisi jäätmeliike. Täiendavalt rajatakse teistesse valdadesse eriliigiliste jäätmete kogumispunktid, kus asuvad pakendikonteinerid jms elanikkonnale tasuta äraandmiseks mõeldud jäätmeliikide konteinerid. Kõikides jäätmejaamades on võimalik üle anda ohtlike jäätmeid.
3. Maakonna kõikides valdades on loodud võimalused ohtlike jäätmete üleandmiseks.
4. Maakonna kõikides valdades on rajatud kompostimisplatsid. Kompostimisplatsid rajatakse sobivatesse kohtadesse, kus see osutub vajalikuks (kalmistute, parkide või jäätmejaamade lähedusse).
5. Valdades on loodud võimalus vähemalt 20 km raadiuses pinnase üleandmiseks. Erandina on see vajalik Võru linna territooriumil, kus toimub aktiivsem ehitustegevus.

6. Korraldatud olmejäätmete veoga hõlmatakse kõik omavalitsused. Väiksemates piirkondades kasutatakse veo optimeerimiseks, teede säilitamiseks jne ühismahuteid või jäätmekuure. Kõigil majapidamistel peab olema võimalik anda üle oma jäätmed vedajale.

11. Jäätmete taaskasutamise eesmärgid

Järgnevalt on esitatud jäätmekava eesmärgid taaskasutuseks jäätmeliikide lõikes. Juhul, kui jäätmeid pole võimalik taaskasutada, siis eelistatakse jäätmete masspõletust ladestamisele. Jäätmete taaskasutuse suurendamine peab toimuma ringlussevõttu eelistades. Taaskasutusele aitab kaasa korraldatud jäätmeevo pidev arendamine. Kuni 2020. aastani on üheks keerukamaks ülesandeks olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvu täitmine. Selleks on vaja oluliselt suurendada olmejäätmetes sisalduvate biolagunevate jäätmete liigiti kogumist ja ringlusse suunamist. Arendada tuleb nii kogumisvõrgustikku kui luua nõuetele vastavad käitluskohad biolagunevate jäätmete, sh köögijäätmete ringlussevõtuks - kompostimistehnoloogiate ja kääritamise tehnoloogiate soetamine. Riigi tasandil planeeritakse muuta senine korraldatud jäätmeevo süsteem. Juba algatatud korraldatud olmejäätmete vedude konkursile seda ei rakendata ning sellest lähtuvalt võib paari järgneva aasta jooksul arvestada olemasoleva olukorraga.

Vastavalt jäätmeseadusele tuleb alates 2020. aasta 1. jaanuarist taaskasutada:

- 1) kodumajapidamisest pärinevaid paberi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmeid ja muid liigiti kogutud kodumajapidamisest pärinevaid jäätmeid ning muudest allikatest pärinevaid samalaadseid jäätmeid, välja arvatud tootmisjäätmed ja põllumajanduslikust tootmisest või metsandusest pärinevad jäätmed, korduskasutuseks ettevalmistamisena ja ringlussevõtuna – vähemalt 50 protsendi ulatuses nende jäätmete kogumassist kalendriaastas;
- 2) ehitus- ja lammutusjäätmeid, välja arvatud sellised looduslikud ained nagu kivid ja pinnas ning ohtlikke aineid sisaldavad kivid ja pinnas, korduskasutuseks ettevalmistatuna, ringlussevõtuna ja muul viisil taaskasutatuna, sealhulgas tagasitäiteks, muude ainete asemel – vähemalt 70 protsendi ulatuses nende jäätmete kogumassist kalendriaastas.

Olmejäätmed - Eesmärk: aastaks 2020 suunatakse taaskasutusse 50% Võrumaal tekkivate olmejäätmete kogumassist.

Saavutamise mehhanism: toimub kodumajapidamistes ja ettevõtetes/asutustes jäätmete kohtsortimine (segaolmejäätmete, paberi- ja kartongi, pakendite ja biolagunevate jäätmete eraldi kogumine) ning sobivate jäätmeliikide taaskasutamine materjalina. Suuremate tarbijate juures rakendatakse biojäätmete lahku sortimist ja äravedu, väiketarbijate juures soodustatakse koduskompostimise kasutusele võtmist.

Põllumajandusjäätmetest moodustas 2010 aastal enamuse vadak, mis transporditi Võrumaalt välja AS Tere Põlva tootmisosakonda, kus seda kasutati edasi tootmisressursina. Vadak ja

loomsed jäätmed liigitatakse edaspidi loomsete kõrvalsaaduste alla. Jäätmekava perioodi jooksul meetmeid vadaku kohapeal käitlemiseks ette ei nähta. Põllumajandusjäätmetes sisalduvad reovee kohtpuhastussetted ja taimsete kudede jäätmed tuleb suunata kompostimisse lähimale kompostimisplatsile. Ohtlikud loomsed kõrvalsaadused suunatakse Veterinaar- ja Toiduameti poolt tunnustatud ettevõttesse. Mitteohtlikud loomsed kõrvalsaadused antakse samuti üle vastavat luba omavale jäätmekäitlejale (III kategooria loomsed jäätmed).

Puidujäätmed - Eesmärk: aastaks 2020 suunata taaskasutusse 95% samal aastal tekkivatest puidujäätmetest. Puidujäätmete taaskasutamine on vajalik ühildada maakonna energiamajanduse arengusuundadega. Puidujäätmed (puukoore- ja korgijäätmed, saepuru, puidutolm, laastud, pinnud, puit, plaadid ja vineer) sobivad kasutada energiatootmiseks (kohalikes katlamajades kasutuskõlblikud jäätmed), põllumajanduses ning ehitusmaterjalide tootmiseks (plaadid, vineer jms). Puidujäätmete eriliigina käsitletakse raudteeliipreid, kuna Võrumaad läbib oluline raudtee. Liiprite põletamiseks ja energia tootmises kasutamiseks on vajalik taotleda ohtlike jäätmete käitluslitsents. Hetkel pole raudteeliipritega Võrumaal teadaolevalt probleeme, kuid tulevikus võib vastava käitluskoha rajamise vajadus tekkida.

Veetöötlussetted - Veetöötlussetted tekivad riikliku statistika kohaselt vaid Võru linnas ja Antsla vallas. Teistes omavalitsustes asuvad reoveepuhastid on piisavalt väiksed ning neis ei teki võreprahti ja liivapüünise setteid märkimisväärses koguses. Olmereoveesette käitlemine on puhastusprotsessi osa ning selle eest vastutab konkreetne reoveekäitleja. Võimalik on aga reoveesette käitlemine ühildada muu biolaguneva kompostimisega ning seeläbi leida ühisosa jäätmekäitlusega. Veetöötlusseteid koos muu kompostiga on võimalik nõuetele vastavuse korral kasutada haljastuses ning maanteede ehitusel erosiooniohtlike nõlvade katmisel. Tegemist viljaka pinnasega, milles taimed juurduvad kiiresti ning seeläbi saavutatakse soovitud eesmärgid.

Biolagunevad jäätmed - Jäätmeseaduse kohaselt on seatud piirangud biolagunevate jäätmete sisaldusele prügilasse ladestavates olmejäätmetes, mis 2014 aastal ei tohi ületada 30 massiprotsenti ja 2020. aasta 16. juulist mitte üle 20 massiprotsendi. Biolagunevate jäätmete osakaal olmeprügis on aasta-aastalt vähenenud tänu edukale teavituskampaaniale ning seetõttu ei tohiks olla probleemiks ka antud näitaja täitmine. Edaspidiste eesmärkide saavutamiseks on vajalik alustada biolagunevate jäätmete liigiti kogumisega tekkekohas (konkreetsed meetmed on vajalik ette näha omavalitsuste jäätmehoolduseeskirjades) ning kompostida lähimal kompostimisplatsil. Biolaguneva jäätme kompostimist käsitletakse jäätmetekke vähendamise ja ladestamise vähendamise võimalusena. Seega omab kompostimine olulist kohta edaspidistes jäätmetekke vähendamise programmides. Kõogijäätmed ja kergesti roiskuvad orgaanilised jäätmed kogutakse eraldi ja kompostitakse. Peale korraldatud olmejäätmete veo hangete lõppemist tuleb leida lahendused kõogijäätmete eraldi kogumiseks kümne ja enama korteriga elamutes. 2016 aastaks tuleb leida lahendused toitlustusasutuste jt samalaadsete ettevõtete toidujäätmete kompostimiseks. Jäätmekava perioodi lõpuks peab olema käivitunud biolagunevate jäätmete eraldi kogumine ja

kompostimine kõigis Võrumaa omavalitsustes korrusmajade juures. Eramute ja väiksemate majapidamiste puhul selgitatakse biolagunevate jäätmete eraldi kogumise vajadus välja käesoleva jäätmekava perioodi lõpuks. Aiapraht on soovitatav kompostida kohapeal. Võimaluse puudumise korral on võimalik aiaprahti transportida omavalitsuse kompostimisplatsile. Koduskompostimise vahendina soovitatakse hajaasustuse korterelamutes kasutada ühiskompostereid (erinevate komposterite valik on lai ning ühiskomposteri hind ei kujune liialt kalliks). Koduskompostimise ja biojätmete sortimise saavutamiseks on oluline järjepidev teavitamine. Omavalitsustel tuleb vahendada infot erinevates infokanalites (veeb, omavalitsuse ajaleht, maakonnaleht jms). Jäätmehoolduseeskirjadega tuleb sätestada kodus kompostimine ning korraldada eraldi kogutud biojätmete äravedu. Oluline on kompostimisseadmete komplekti soetamine maakonda ning nende kasutamine kõigi kompostimisplatside vahel maakonnas. Haljastusjäätmete kompostimisel rakendatakse algul lihtsaimat ja odavaimat aunkompostimise tehnoloogiat, hiljem on mõistlik toidujätmete lisandumisel seda teha kinnist konteinerkompostrit vms. tehnoloogiat kasutades. Jäätmemahutude kasvades tasub analüüsida ka biogaasi kogumise ja kasutamise võimalusi.

Paber ja kartong - Eesmärk: aastaks 2020 suunata vähemalt 80% paberist ja kartongist taaskasutusse (kuivalt ja puhtalt kogutud materjal). Vanapaber on oluline ka selles mõttes, et tegemist on biolaguneva materjaliga ning biolagunevate jäätmete ladestamist prügilasse tuleb aasta-aastalt piirata. Paberi ja kartongi liigiti kogumise määra kasvatamine ja taaskasutusse suunamine võetakse ette järk-järgult:

- 2015 - Paberit ja kartongi saab üle anda kõigis jäätmejaamades.
- 2016. a. 1. jaanuariks peavad paberi- ja kartongi konteinerid olema paigutatud vähemalt kõikide omavalitsuste keskustesse.

Pakendijäätmed - Prügilasse ladestatavate jäätmete hulga vähendamiseks tuleb tagada pakendite ja pakendijätmete kokku kogumine ning nende korduv- ja taaskasutus. Pakendiseaduses on määratud pakendijätmete korduv- ja taaskasutamise sihtarvud. Pakendijätmete kogumise korraldamiseks eelistatakse ühishankeid.

Alates 2009. aasta 1. jaanuarist tuleb pakendijätmeid taaskasutada järgmiselt:

- 1) pakendijätmete kogumassist vähemalt 60 protsenti kalendriaastas;
- 2) pakendijätmete kogumassist ringlussevõetuna vähemalt 55 ja mitte rohkem kui 80 protsenti kalendriaastas.

Tagamaks kehtestatud taaskasutamise sihtarvude täitmine, peab pakendiettevõtja alates 2009 aasta 1. jaanuarist taaskasutama pakendimaterjali liike kalendriaastas vähemalt järgmises ulatuses:

- 1) 70 protsenti klaasijätmete kogumassist ringlussevõetuna;
- 2) 70 protsenti paberi- ja kartongijätmete kogumassist, kusjuures 60 protsenti kogumassist ringlussevõetuna;
- 3) 60 protsenti metallijätmete kogumassist ringlussevõetuna;
- 4) 55 protsenti plastijätmete kogumassist, kusjuures 45 protsenti plastijätmete kogumassist ringlussevõetuna ja 22,5 protsenti plastijätmete kogumassist uuesti plastiks töödelduna;

- 5) 45 protsenti puidujäätmete kogumassist, kusjuures 20 protsenti kogumassist ringlussevõetuna.

Põletusjäätmed - Põletusjäätmed koosnevad valdavas enamuses koldetuhast, katlatolmust ja räbust. Enamjaolt ladestatakse põletusjäätmed prügilas. Võimaluse korral kasutatakse põletusjäätmeid täitematerjalina. Samuti on puidutuhka võimalik kasutada väetisena põllu- ja metsamajanduses.

Metallijäätmed - Metallijäätmete näol on tegemist väärtusliku toorainega, mida on võimalik täielikult taaskasutada. Seni on Eestis toimunud peamiselt ekspordile suunatud metallijäätmete kogumissüsteem. Metallijäätmete piisaval hulgal üleandmist on soosinud kokkuostu kõrged hinnad. Võrreldes jäätmearuandluse infosüsteemi andmeid metallijäätmete kokkuostuhindadega aastate lõikes, võib järeldada, et metallijäätmete kogumise hulgad sõltuvad kokkuostjate huvidest ning vanametalli hindade kõikumistest. Seega ei saa metallijäätmete hulka käsitleda aasta-aastalt lineaarsena. Eesmärk: jätkata metallijäätmete maksimaalset liigiti kogumist. Metallijäätmeid on võimalik üle anda kõigis jäätmejaamades. Täiendavalt tegelevad metallijäätmete kogumisega eraõiguslikud kokkuostupunktid.

Vanarehvid - Vanarehve on võimalik taaskasutada erinevatel eesmärkidel ning seetõttu on tegemist väärtusliku jäätmematerjaliga. Vanarehvide kogumist ja taaskasutamist korraldab MTÜ Eesti Rehviliit ja MTÜ Rehvinglus. Vanarehve on võimalik üle anda kõikides jäätmejaamades ning vajadusel teostatakse jäätmete kogumisringe. Vajalik on elanike täiendav teavitamine, et rehve saab üle anda tasuta. Täiendavalt on vaja leida tootjavastutusorganisatsioonide omavaheline jaotus vanarehvide kogumisel maakonnas. Probleemiks ühe organisatsiooni kogumispunktide halb teavitatus.

Elektroonikajäätmed - Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele peab tootja tagama vähemalt 4 kilogrammi kodumajapidamiste elektroonikaromude kogumise iga elaniku kohta aastas. Vastavalt riiklikule jäätmetestatistikale koguti Võrumaa omavalitsustes kokku 2013. a. 135 tonni elektroonikajäätmeid, mis Võrumaa elanike arvu ca (34 000) arvestades teeb elaniku kohta 3,97 kilogrammi. Antud näitajat võib Eesti kontekstis lugeda heaks ning seega on määruuses seatud tingimus täidetud. Elektroonikajäätmeid on võimalik üle anda kõikides Võrumaa jäätmejaamades ning eesmärgiks võetakse senise kogumisaktiivsuse kasvatamine. Oluline on elanike pidev teavitamine elektroonikajäätmete tasuta üle andmise võimalustest.

Ehitus- ja lammutusjäätmed - Ehitus- ja lammutusjäätmete teke sõltub suuresti majanduslikust olukorrast ning kinnisvaraarenduse intensiivsusest. Väiksemal määral tekib jäätmeid pidevalt ehitustel, lammutus- ja remondiobjektidel, tee-ehituse ja pinnasetööde käigus. Vajalik on ehitus- ja lammutusjäätmete kogumine kohapeal materjalipõhiselt ning läbi viia jäätmete kohtsortimine, eraldades jäätmetest järgneva: puit, kiletamata paber ja kartong, metall, mineraalsed jäätmed (kivid, ehituskivid, tellised, krohv, betoon, kips, lehtklaas jne), raudbetoon ja betoondetailid, tõrva mittesisaldav asfalt, kiled. Ehitus- ja lammutusjäätmete

puhul on vajalik kindlasti eraldi koguda eterniit. Ehitusjätmete paremaks taaskasutamiseks on vajalik jäätmejaamades diferentseerida vastuvõetavate jätmete hinnad. Sorteerimata jätmed peaks olema oluliselt kallima hinnaga, kui sorditud ehitusjätmed. Esialgu võib see tekitada väikeettevõtetes trotsi jätmete üleandmisel ning võib sagedana ebaseaduslik ladestamine, kuid pikemas perspektiivis hakatakse sellega arvestama ning paraneb jäätmeliigi taaskasutus. Juhul, kui ehitusjätmete tekkekohas puudub endal võimalus nende sortimiseks või see osutub majanduslikult ebaotstarbekaks, tuleb jätmed sortimiseks üle anda vastavale jäätmeloaga jäätmekäitlusettevõttele. Peamiseks probleemiks on logistika, siinkohal on võimalik kasutada näiteks BIG-BAG kotte väiksemate ehitus- ja lammutusjätmete kogumiseks (suure 8, 10 või 15 m³ konteineri tellimine ja transport ei ole alati otstarbekas). Tasu eest on ehitus- ja lammutusjätmeid võimalik üle anda kõikides jäätmejaamades.

Ohtlikud ehitusjätmed (asbesti sisaldavad jätmed; värvi-, laki-, liimi- ja vaigujätmed, sh kasutatud tühi taara ja nimetatud jätmetega immutatud materjalid jms; naftaprojekte sisaldavad jätmed; saastunud pinnas) tuleb koguda liikide kaupa eraldi ja anda üle ohtlike jätmete käitluslitsentsi omavale ettevõttele. Ehitus- ja lammutusjätmete kogumise ja käitlemise osas vajavad ettevõtted ja elanikud erinevat teavitust. Eesmärk: aastaks 2020 suunata taaskasutusse 70% ehitus- ja lammutusjätmetest, eraldades ohtlikud jätmed.

Tervishoiuasutuste jätmed - Tervishoiuasutuste jätmete käitlemist on täpsemalt reguleeritud alates 2004. aastast. Vastavalt keskkonnaministri 29. aprilli 2004. a. määrusele nr. 38 "Prügila rajamise, kasutamise ja sulgemise nõuded" on kahjutustamata tervishoiu- ja veterinaarasutuste nakkustekitavate jätmete ladestamine prügilatesse keelatud alates 31. detsembrist 2004. Eesmärk: vähendada tervishoiuasutuste jätmetest põhjustatud terviseriske ning välistada jäätmeliigi ladustamine tavajätmete prügilasse.

AS Lõuna-Eesti Haigla on sõlminud SA Tartu Ülikooli Kliinikumiga lepingu, mille alusel viiakse haiglas kogutud jätmed vastavalt veo tellimisele utiliseerimisele. Perearstipunktid ja veterinaarasutused on kohustatud tekkivad jätmed üle andma vastavat käitluslitsentsi omavale ettevõttele. Vajalik on järelevalve veterinaarasutustes tekkivate jätmete ning sisekorraeskirjade üle.

Ohtlikud jätmed - Ohtlike jätmete kogumissüsteem on peamiselt välja kujunenud jäätmejaamade, ohtlike jätmete kogumispunktide ja kogumisringide baasil. Oluline on jätkata ohtlike jätmete kogumist tavajätmetest eraldi ja täiustada kogumissüsteemi (kõikidesse valdadesse ohtlike jätmete kogumispunktid). Lisaks on paigaldatud kaupluste ja kaubanduskeskuste juurde patareide kogumiskastid. Eesmärk: tõsta elanike keskkonnateadlikkust ning koguda jätkuvalt maksimaalselt suur hulk ohtlikest jätmetest eraldi ning vältida nende sattumist keskkonda ja prügilasse. Kaasata ettevõtteid ohtlike jätmete eraldi kogumisel (patareid).

12. Jäätmete ohtlikkuse ja nendest tuleneva keskkonnariski vähendamine

Jäätmete ohtlikkuse ja hulga vähendamiseks seotud tegevusi on vajalik alustada toimiva ja ühistel alustel korraldatud süsteemi loomisest. Seejärel on võimalik liikuda elanikkonna teadlikkuse tõstmiseni ja erinevate jäätmekäitlustoimingute selgitamiseni. Peamiselt on võimalik jäätmete ohtlikkust vähendada olmejäätmete mõtestatud käitlusviiside abil ning kogudes ohtlikke jäätmeid eraldi ning isoleerides need muudest jäätmeliikidest.

Jäätmete hulga ja ohtlikkuse vähendamiseks on vajalik ellu viia järgnevad tegevused:

- 1) Biolagunevate jäätmete liigiti kogumise alustamine ning suunamine kompostimiseks. Kompostimist käsitletakse jäätmetekke ja ladestamise vähendamise võimalusena. Köögijäätmed kogutakse hiljemalt käesoleva jäätmekava lõpuks kümne ja enama korteriga majades eraldi biolagunevate jäätmete konteinerisse/kogumiskohta. 2016 aastaks tuleb leida lahendused toitlustusasutuste jt samalaadsete ettevõtete toidujäätmete kompostimiseks. Aia-, pargi- haljastus- ja kalmistujäätmed kogutakse liigiti ning suunatakse lähimale kompostimisplatsile. Individuaalmajapidamistes jätkatakse kinnistupõhise kompostimisega.
- 2) Pakendimaterjalid kogutakse majapidamistes eraldi pakendikonteineritesse ning järelsorditakse selleks ette nähtud kohtades (tootjavastutusorganisatsioonide vastutusala).
- 3) Majapidamistes ning ettevõtetes/asutustes tekkivad ohtlikud jäätmed sorditakse tekkekohas ning transporditakse lähimasse jäätmejaama, ettevõtete puhul antakse üle litsentsi omavale ettevõttele. Vajadusel korraldatakse ohtliku jäätmete kogumisringe.
- 4) Jäätmejaamades võetakse kasutusele esmased ohtlikkuse vähendamise meetmed: eraldatakse toodud jäätmetest ohtlikud jäätmed; elektroonikaseadmetelt eraldatakse patareid ja akud.
- 5) Saastunud pinnase, biolaguneva, ehitus jäätme jms käitlemine tulevikus Umbsaare jäätmejaamas.
- 6) Jäätmejaamades ja Umbsaare jäätmejaamas kogutakse eraldi probleemtooted, mineraalne ehitus- ja lammutuspraht, töödeldakse ning suunatakse taaskasutusse. Jäätmete hulga vähendamise osas on oluline erinevate jäätmeliikide taaskasutuse määrade kasvamine.

13. Korraldatud jäätmevedu ja jäätmetekke vähendamine

Üheks olulisemaks kohustuseks, mis jäätmeseadusega kohalikule omavalitsusele on pandud tuleneb jäätmeseaduse paragrahvist 66. Korraldatud jäätmevedu on olmejäätmete kogumine ja vedamine määratud piirkonnast määratud jäätmekäitluskohta või -kohtadesse kohaliku omavalitsuse üksuse valitud ettevõtja poolt. Vastavalt jäätmeseadusele peavad korraldatud

jäätmeveo rakendama KOV-id, kus on rohkem kui 1500 elanikku. Korraldatud jäätmeveo nõue jõustus 2005. aastal, aga tegelik rakendamine toimus suure ajalise nihkega. Peamisteks põhjusteks korraldatud jäätmeveo rakendamise venimisel olid ebaselge hanke vorm ja juriidilised küsimused ja vaidlused jäätmeveo ainuõiguse andmiseks korraldatud konkursi tulemuste üle. Kuigi vaidlused konkursi tulemuste osas on jätkuvalt probleemiks, on tänu omavalitsuste süvenevale koostööle ja teadmiste suurenemisele valdav osa omavalitsusi tänaseks läbi viinud korraldanud jäätmeveo hanked. Üheks taganttõukavaks jõuks oli kindlasti hanke läbiviimise nõude tingimuseks seadmine jäätmevaldkonna investeringutoetuste saamiseks. Motivaatoriks on olnud korraldatud jäätmeveo rakendamise tulemusel langenud jäätmeveo hinnad võrreldes vabaturu hindadega. Korraldatud jäätmeveo rakendamine on olnud oluliseks abinõuks, mille abil liita valdav osa jäätmetekitajatest jäätmekäitlussüsteemiga ja parandada järelevalvet ja kontrolli jäätmekäitluse üle. 2014. aastaks on hinnanguliselt jäätmekäitlussüsteemiga seotud enamus majapidamisi, kus toimub elutegevus, mis tähendab, et möödunud perioodi jäätmekavas seatud sellekohane eesmärk on täidetud. Korraldatud jäätmevedu on aidanud vähendada prügistamist ning loonud hea aluse jäätmete liigiti kogumise parandamiseks.

Eesti Vabariigi Valitsus kaalub jäätmeveo turu avamist 2015. aastal, mis tähendab, et jäätmetekitajal või isikul, kelle valduses jäätmeid tekib, säilib kohustus omada prügiveolepingut, kuid avaneb võimalus ise valida jäätmeveo teenust pakkuv ettevõtte. Eelmise riigi jäätmekava eesmärkideks oli kõigi jäätmetekitajate liitmine jäätmeveo teenusega vältimaks prügi metsa alla sattumist. Käesolevaks ajaks on valdav osa omavalitsustest korraldanud olmejäätmete veoks hanke ning liitnud majapidamised kohustusliku jäätmeveoga. 2014. aastal vastu võetud riigi jäätmekava eesmärkideks on:

- Vältida ja vähendada jäätmeteket, sh vähendada jäätmete ohtlikkust.
- Võtta jäätmed ringlusse või neid muul viisil taaskasutada maksimaalsel tasemel.
- Vähendada jäätmetest tulenevat keskkonnariski, tõhustades muuhulgas seiret ning järelevalvet.

Uue süsteemi rakendamise vajalikkus ongi antud eesmärkidest lähtuv, millega välditakse jäätmemahutitesse taaskasutatava jäätme viskamist. Praegu on tiheasustusel kohustuslik tühjendada konteinerit iga nelja nädala tagant. See on loonud olukorra, kus pole motivatsiooni jäätmeid sorteerida. Konteinerisse visatakse kõik jäätmeid ning seega ollakse vastuolus riigi jäätmekava eesmärkidega. Jäätmeteket saab otseselt vähendada, kui läbi sorteerimise võtta neid maksimaalselt ringlusesse, taaskasutada ning seeläbi vältida keskkonnariski (ohtlike jäätmete sattumine olmejäätmete hulka). Vabaturu tingimustes jäätmevedu tingib ka vajaduse tõhustada seiret ja järelevalvet.

Jäätmekava koostamise hetkeks polnud teada kindlaid tähtaegu ning plaanitavaid jäätmeseaduse muutusi, mistõttu tuleb arvestada hetkel kehtivate nõuetega. Jäätmeseadusest tulenevad õigused ja kohustused:

- Jäätmeveo võib korraldada selliselt, et jäätmeid vedava ettevõtja ainsaks kliendiks ja temale tasu maksjaks on kohaliku omavalitsuse üksus või viimase poolt volitatud mittetulundusühing. Sellisel juhul lasub jäätmevaldajate üle arvestuse pidamise ning

nendega arveldamise kohustus kohaliku omavalitsuse üksusel või viimase volitatud mittetulundusühingul.

- Kohaliku omavalitsuse üksus korraldab oma haldusterritooriumil olmejäätmete, eelkõige prügi ehk segaolmejäätmete, nende sortimisjääkide ja olmejäätmete tekkekohas liigiti kogumisel tekkinud jäätmeliikide kogumise ja veo. Korraldatud jäätmevedu võib hõlmata ka teisi olmejäätmete liike või muid jäätmeid, kui see on vajalik käesoleva seaduse nõuete täitmiseks või seda tingib oluline avalik huvi.
- Kohaliku omavalitsuse üksus võib jätta jäätmeveo korraldamata haldusterritooriumi hajaasustusega osades, kus jäätmetekitajate vähesuse ja hajutatuse ning jäätmete väikese koguse tõttu oleks korraldatud jäätmevedu ülemäära kulukas ning korraldatud jäätmeveoks puudub tervise- ja keskkonnakaitsevajadus.
- Jäätmeliigid, millele kohaldatakse korraldatud jäätmevedu, veopiirkonnad, vedamise sagedus ja aeg ning jäätmeveo teenustasu suuruse määramise kord kehtestatakse valla- või linnavolikogu määrusega.
- Jäätmeveo teenustasu peab olema piisav, et katta jäätmekäitluskoha rajamis-, kasutamise-, sulgemise- ja järelhoolduskulud ning jäätmete veo ja veo ettevalmistamisega seotud kulud.
- Jäätmeveo teenustasu suuruse kindlaksmääramisel juhendatakse jäätmete liigist, kogusest, omadustest, jäätmeveo teenindussagedusest ning teistest asjaoludest, mis oluliselt mõjutavad käitlemise maksumust.
- Kohaliku omavalitsuse üksusele, mille haldusterritooriumil elab vähem kui 1500 inimest, korraldatud jäätmeveo korraldamise kohustus jäätmeseaduse tähenduses ei laiene.

Korraldatud jäätmeveoga hõlmatakse järgnevad jäätmeliigid:

- Segaolmejäätmed - kehtib kõikides korraldatud jäätmeveo piirkondades.
- Paber ja kartong - kehtib kõikides korraldatud jäätmeveo piirkondades kümne ja enama korteriga elamutes.
- Korraldatud jäätmevedu võib hõlmata ka teisi olmejäätmete liike (N: pakendijäätmed) või muid jäätmeid, kui seda tingib konkreetses omavalitsuses oluline avalik huvi.

Pakendijäätmete vedu hajaasustuses ei seota korraldatud jäätmeveoga, vaid selle eest vastutavad konkreetsed tootjavastutusorganisatsioonid. Läbirääkimiste tulemusena on võimalik piirkonnas korraldatud jäätmevedu teostaval ettevõttel saavutada kokkulepe veo osas ka tootjavastutusorganisatsioonidega. Suurjäätmete vedu on mõistlik teostada eraldi kampaaniate korras ning luua võimalused jäätmejaamadesse üleandmiseks ja transpordi tellimiseks. Korraldatud jäätmeveo toimimise tagamiseks peab iga jäätmevaldaja (sh. asutused ja ettevõtted), kellel on kohustus liituda korraldatud veoga, omale rentima või ostma jäätmete kogumiseks sobiva konteineri. Vastavalt jäätmeseadusele on äraveo kohustuslik sagedus tiheasustusalal vähemalt üks nelja nädala jooksul. Hajaasustatud aladel on veo sageduse fikseerimise vahendiks jäätmekäitlusleping veo tellija ja vedaja vahel, kuid mitte harvem kui kord kvartalis.

13.1. Jäätmeveo piirkonnad.

Lähtuvalt jäätmeseaduse §42 peab kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava sisaldama korraldatava jäätmeveo arendamist tema haldusterritooriumil, sealhulgas korraldatud jäätmeveo piirkonna või piirkondade määramist. Korraldatud olmejäätmete vedu on vajalik teostada kõigis Võrumaa omavalitsustes tagades sellega klientidele mõistliku hinna ning võimaluse jäätmete üle andmiseks. Omavalitsuste tiheasustusaladel tuleb lähtuda jäätmeseaduse nõudest: olmejäätmete regulaarne äravedu tiheasustusalalt vähemalt üks kord nelja nädala jooksul ja hajaasustusalalt vähemalt üks kord 12 nädala jooksul. Tuginedes jäätmekava soovitudele on mõistlik senise süsteemi jätkumisel korraldada Võru maakonnas kõiki omavalitsusi hõlmav ühine hange. Teise eelistusena võiks korraldada hanke kahes osas (piirkonnas): 1-Võru linn, 2-ülejäanud vallad. Kolmanda variandina jätkatakse endisel kujul ning iga omavalitsus korraldab hanke iseseisvalt omal territooriumil/ piirkonnas. Vajadusel võib hanke korraldamise delegeerida volitatud mittetulundusühingule.

13.2. Jäätmevaldajate register

Jäätmeseaduse kohaselt (§ 69) asutab kohalik omavalitsus määrusega jäätmevaldajate registri ning kehtestab registri pidamise korra. Jäätmevaldajate register on äärmiselt oluline töövahend, mis sisaldab infot jäätmehoolduse valdkonna korraldamiseks ja korraldatud jäätmeveo rakendamiseks (eramute, suvilate, kortermajade arv, ettevõtete arv jms). Korraldajate abil on võimalik omada jooksvalt ülevaadet jäätmetekke mahtude kohta ning seega võtta jooksvalt vastu otsuseid (näiteks korraldatud jäätmeveost vabastamine, veost kõrvale hoidjatele ettekirjutuste tegemine). Registri alusel toimub ka jäätmevaldajate teavitamine ja korraldatud jäätmeveoga liitmine.

Jäätmekava perioodi lõpuks on kavandatud luua Võrumaa omavalitsuste jäätmehooldust korraldav ühissüsteem. Eelmisel jäätmekava perioodil planeeriti registrite kokkuviiimine üheks registriks. Selle elluviimist on takistanud mitmete seaduste sätted, kus isikuandmete töötlus volitatud isiku poolt on äärmiselt keeruline. Loodetavasti olukord seaduste osas muutub ning käesoleva jäätmekava lõpuks suudetakse kõikide omavalitsuste registrid ühendada ning luua võimalus omavalitsustele andmete töötluseks. Haldamise eest hakkaks vastutama ühisasutus või ametnik ning andmete sisestamise eest omavalitsuste jäätmetega tegelevad spetsialistid või ühisametnik. Iga omavalitsus pääseb ligi ainult enda territooriumi puudutavatele andmetele. Jäätmehoolduse ja järelevalve paremaks korraldamiseks on mõistlik kasutada ühtset tarkvara.

14. Jäätmekäitluskohtade rajamise põhimõtted ja kasutatavate mahutite tüübid

Jäätmehoolduse süsteemi toimimise eesmärgil peavad erinevat liiki jäätmekäitluskohad olema vastavalt tähistatud ning nende olemus peab olema ühiselt mõistetav. Käesoleva jäätmekavaga võetakse eesmärgiks, et jäätmekava perioodi lõpuks on maakonnas asuvad jäätmete kogumiseks ja edasiseks käitlemiseks mõeldud kohalike omavalitsuste valdustes olevad rajatised tähistatud ühtse süsteemi alusel.

Jäätmekäitluskohtade rajamise üldised põhimõtted:

Jäätmete kogumispunktid ja jäätmejaamad peavad sisaldama infotahvleid järgneva informatsiooniga:

1. kes on rajatise omanik (sh. kontaktandmed);
2. kes tohib antud kohta oma jäätmeid üle anda;
3. milliseid jäätmeliike saab üle anda;
4. millal on punkt või jaam avatud;
5. hinnakiri tasuliste jäätmete kohta;
6. kuhu on võimalik viia ülejäänud jäätmeliigid, mida konkreetses punktis või jaamas ei ole võimalik üle anda.

Jäätmete kogumispunktid ja jäätmejaamad peavad olema ligipääsetavad transpordivahenditele ja jalakäijatele. Jäätmete kogumispunktide ja jäätmejaamade ümbrus peab olema hooldatud ja ligipääs võimaldatud aastaringselt (ka talvel ja poristel aastaegadel). Jäätmejaamad peavad olema aiaga ümbritsetud ning tegevus neis peab olema reguleeritud (näiteks kohapealne töötaja).

Väiksemat sorti jäätmete kogumispunktid (mõne konteineriga kogumiskohad kortermajade piirkondades, kaubanduskeskuste ja teenuskeskuste läheduses) ei pea olema taraga ümbritsetud, kuid peavad olema vastavalt tähistatud ning rajatud kõvale pinnasele.

Jäätmevedajate poolt kasutatavate veokitega on võimalik tühjendada ainult standardmõõtudes konteinereid. Standarditele mittevastavate konteinerite tühjendamise kohta tuleb eraldi kokku leppida vedajaga. Konteinerite omanikuks võib olla jäätmevaldaja, kohalik omavalitsus või jäätmeveo teenuse pakkuja. Kohalikud omavalitsused peavad jäätmehoolduseeskirjades fikseerima konteinerite tüübid, mida võib kasutada korraldatud jäätmeveo käigus. Kui jäätmeid tekib eeldatavalt väiksemates kogustes, siis võib konteineri paigaldada mitme majapidamise peale ühiselt. Sarnaselt võib paigaldada ühise konteineri suvila- ja aiamaade komplekside juurde või jäätmemajadesse. Kogumiskonteinereid on võimalik valida järgmiste suurustes: 80-360-liitrised kahe- ja kolme-akselised plastkonteinerid; 600-1100-liitrised neljarattalised plastkonteinerid, 1500-4500-liitrised ilma ratasteta metallist konteinerid. Vastavalt jäätmekava tegevuskavale võetakse eesmärgiks olemasolevate plekk-konteinerite asendamine aastaks 2020 maaaluste süvakogumismahutitega (Molok vms tüüpi). Antud mahuteid saab kasutada nii pakendite, olmejäätmete kui ka haljastusjäätmete kogumiseks. Selle

rakendamiseks on vajalik omavalitsuste poolne initsiatiiv ja toetus kaavelubade väljastamisel, korteriühistute kaasamisel, kalmistujäätmete käitlemisel jne. Suurem kogus antud mahuteid annab nõ kriitilise massi, mille tulemusena tasub ka jäätmevedajatel vastavate investeeringute tegemine ning edasine jäätmevedu osutub mahu suurenemisel odavamaks.

15. Keskkonnateadlikkus ja jäätmealased teavituskampaaniad

Kohalikud elanikud ja omavalitsuse territooriumil tegutsevad ettevõtted ja asutajad on peamised sihtgrupid, kelle teadlikkust jäätmehoolduse süsteemist tuleb pidevalt kasvatada. Jäätmehooldust võib osaliselt käsitleda kui sotsiaalset probleemi, kuna inimeste käitumis- ja tarbimisharjumused on need, mis jäätmeteket olulisemalt mõjutavad. Elanike valmisolek jäätmeteket vähendada, jäätmeid kohapeal sorteerida, kohapeal käidelda ja omal vastutusel transportida (jäätmete toimetamine kokkukandepunktidesse, jäätmejaamadesse, ohtlike jäätmete kogumispunktidesse jms) sõltub eelkõige sellest, mil viisil on jäätmehooldust korraldav kohalik omavalitsus hoolitsenud elanike informeerituse ja teadlikkuse eest. Jäätmete kogumise ja käitlemise rajatiste süsteem ei toimi, kui elanikud pole harjunud neid kasutama. Samuti on elanikel äärmiselt oluline roll jäätmekavas püstitatud eesmärkide saavutamisel.

Elanike harjumused jäätmekäitluses on linnalistes ja maapiirkondades erinevad ning samuti on erinevad ettevõtete harjumused. Seega vajavad kõik omanäolised sihtgrupid erinevat teavitust jäätmekäitlusest ja jäätmete üleandmise võimalustest. Valdavalt on kõigi omavalitsuste kodulehtedel jäätmealane informatsioon, korraldatud olmejäätmete veo tingimused ning viited pakendiorganisatsioonide konteinerite asukohtadele. Täiendavalt informeeritakse elanikke jäätmekäitluse olulistest teemadest läbi valla lehtede. Jäätmealase teavitamisega tegelevad veel jäätmekäitlejad, taaskasutus- ja tootjavastusorganisatsioonid ning muud keskkonna-organisatsioonid. Üleriigilist informatsiooni jagab Keskkonnaamet ning koostöös SA KIKga antakse välja keskkonnaalast infolehte. Keskkonnahariduse üldine suunamine toimub riiklikul tasandil. Jäätmehoolduse teemad on lasteaedade ja koolide õppekavades. Keskkonnaameti spetsialistide kaudu toimub elanikkonna teadlikkuse tõstmine praktiliste õppeprogrammide ja kampaaniate kaudu. Jäätmekava perioodil on vajalik läbi viia tervet maakonda hõlmav teavituskampaania, mis on suunatud jäätmekäitluse süsteemi tutvustamiseks. Kampaanias käsitletakse eraldi haja- ja tiheasustust, eramute ja kortermajade piirkondi ning arvestatakse elanike vanust (täiskasvanud, koolilapsed).

Kampaania käigus viiakse läbi järgnevad tegevused:

- Luuakse ühtne keskkonnaalane alamleht Võrumaa Omavalitsuste Liidu portaali juurde, kus saab kajastada tervet maakonda puudutavat informatsiooni. Lisaks luuakse võimalused info hankimiseks mobiili vahendusel (m-lahendused). Keskkonnaalane info on suunatud ressursisäästlike tarbimisharjumuste kujundamisele või ökoloogilise tasakaalu tundmaõppimisele.

- Uuendatakse kõikide omavalitsuste veebilehti jäätmekäitluse alase informatsiooniga ning ühtlustatakse kõikide veebilehtede info (selgitatakse samu asju iga omavalitsuse kontekstis ning kirjeldatakse jäätmete üle andmise võimalusi). Veebi laetakse üles Eestis välja antud jäätmekäitluse infovoldikud.
- Vähemalt kord poolaasta jooksul avaldatakse jäätmeinfot valla kodulehtedes.
- Vähemalt kord aastas avaldatakse jäätmekeskusi puudutav informatsioon maakonna lehes ning kajastatakse uusi projekte.
- Trükitakse kõvale alusele omavalitsust puudutav jäätmeinfo, mida saab jagada kortermajadele ning kaubanduskeskustele. (info - jäätmete üleandmise võimalused sh. kohumiskohad, vastuvõtupunktid ja nende lahtioleku ajad).

16. Jäätmekava rakendamise mõju keskkonnale.

Vastavalt jäätmeseaduse § 13 on jäätmekäitus jäätmete kogumine, vedamine, taaskasutamine ja kõrvaldamine, sealhulgas vahendaja või edasimüüja tegevus. Jäätmekäitluse keskkonnamõju tuleb hinnata jäätmete käitlemisel, tekitamisel, kogumisel ning veol. Jäätmekäitluse otsene mõju kaasneb näiteks inimeste tervise ja heaolu kahjustamisega ning looduskeskkonna reostamisega. Kaudne mõju võib tuleneda jäätmekäitusobjektide ümbruse maa hinna langusest, vanade prügilate nõuetekohase sulgemisega seotud kuludest jne. Jäätmete kogumise keskkonnamõju avaldub põhiliselt nende (ajutisel) ladustamisel. Ohtlike jäätmete hoiustamine võib mõjutada eeskätt töötajate tervist ja tööohutust ning ümbritsevat keskkonda. Võrumaa jäätmejaamades on ohtlike jäätmete kogumine korraldatud keskkonnanõuete kohaselt ja seega on võimalikke negatiivseid mõjusid olulisel määral vähendatud. Jäätmete kogumisel on oluline jäätmed koguda liigiti. Jäätmete liigiti kogumine on tegevus, mille käigus jäätmed eraldatakse liigi ja olemuse alusel nende edasise käitlemise lihtsustamiseks, sealhulgas taaskasutamise soodustamiseks. See loob eelduse jäätmete kordus- ja taaskasutamiseks ning ohtlike jäätmete eraldamiseks ning seega jäätmete käitlemisest tuleneva keskkonnamõju vähendamiseks. Eesmärgiks on tagada jäätmete liigiti kogumine nii ettevõtetes kui ka kodumajapidamistes.

Jäätmete veo keskkonnamõju on seotud jäätmete või neis sisalduva materjali võimaliku levikuga keskkonda veo ajal ja transpordivahendi keskkonnamõjuga. Jäätmete vedamine on jäätmesaadetise toimetamine veovahendiga lähtekohast sihtpunkti. Jäätmeveo keskkonnamõju aitab vähendada korraldatud jäätmevedu, mis võimaldab veokitel koorma kogumiseks läbida vähem kilomeetreid. Tulevikus on ette näha tekkivate olmejäätmete hulga kasvu. Seda eelkõige pakendijäätmete arvelt, mille hulka olmejäätmetes suurendab tarbimise kasv ja elanikkonna ostujõu tõus. Lõppladestamisele suunatavad jäätmekogused saavad hakata vähenema vaid siis, kui järjest rohkem jäätmeid suunatakse taaskasutusse. Selleks annab võimalusi pakendijäätmete kogumissüsteemi rakendumine ja teiste jäätmeliikide liigitikogumise arendamine. Hoolimata masu tingimustest ja riigi jäätmekava püstitatud eesmärkidest võib jäätmestatistika lähiaastatel näidata oluliselt suuremat olmejäätmetekke

kasvu. Sarnaselt olmejäätmete koguse kasvuga on ennustatav ka paralleelselt majanduskasvuga tööstusjäätmete ja ehitusjäätmete koguste kasv ~5% aastas. Vältimaks pidevat jäätmetekke kasvu on vajalik riiklike kitsenduste rakendamine (kilekotimaks jne) ning elanike hoiakute muutmine. Keskkonnasäästlike hoiakute võtmine peab saama normiks, mitte üksikute inimeste eripäraks.

Loodusvarasid kasutatakse suuremas koguses jäätmekäitlusobjektide (kogumispunktid, kompostimisplatsid, jäätmejaamad, pinnasetäitekohad jne) rajamisel. Jäätmeseaduses on jäätmekäitluseks vajaliku loodusvara all mõeldud vee, turba, savi ja pinnase kasutamise mahu hinnangut. Vähesel määral võivad erineda loodusvarad leida kasutust jääkreostuste likvideerimisel. Vaja mineva loodusvarade maht selgub juba konkreetsete tegevuste kavandamise ning projekteerimise käigus.

Jäätmekavaga planeeritav tegevus seisneb peamiselt jäätmete kogumise korraldamises ning liigiti kogumise tõhustamises. Jäätmekava rõhutab, et jäätmekäitluse edasist arengut plaanides on vajalik lähtuda eelkõige jäätnehierarhiast. Seega, olenemata jäätmekäitluse võimalikest alternatiividest, tuleb jäätmete liigiti kogumist igal juhul jätkata. See aitab kaasa jäätmete lõppkäitlemise keskkonnamõtjude vähendamisele, samuti väheneb taastumatute loodusvarade kasutamine ja sellest tingitud keskkonnamõju. Kui täita jäätmekavas esitatud eesmärgid, nagu suurendada jäätmete liigitikogumist, luua elanikele võimalusi eraldi kogutud jäätmete üleandmiseks ja motiveerida elanike keskkonnateadlikkuse tõusu, majanduslikku kasu ning järelevalve tõhustamise kaudu, väheneb ka jäätmete tekkest ja kogumisest põhjustatud keskkonnamõju.

Riigikogu „Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses” (RT I 2005, 15, 87) ei nimetata tegevust, mille puhul pole keskkonnamõju vaja hinnata. Selle seaduse § 6 lõikes 2 on öeldud, et lisaks lõikes 1 sätestatule on otsustaja kohustatud lõikes 3 nimetatud kriteeriumide alusel analüüsima, kas lõikes 2 loetletud valdkondade tegevusel on oluline keskkonnamõju. Jäätmekäitlus on nimetatud seaduse § 6 lg 2 p-s 11. Tegevusvaldkondade täpsustatud loetelu, mille korral tuleb kaaluda keskkonnamõtjude hindamise korraldamist, on esitatud Vabariigi Valitsuse 29. augusti 2005. a määruses nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb kaaluda keskkonnamõju hindamise algatamise vajalikkust, täpsustatud loetelu1”. Nimetatud määruse §-s 10 on loetelu, milliste tegevuste juures tuleb kaaluda keskkonnamõju hindamise vajalikkust. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusega fikseeritud olulise keskkonnamõtjuga tegevusi jäätmekäitluse valdkonnas ei ole kavandatud.

16.1. Endised saastunud jäätmete kõrvaldamiskohad ja jäätmete kõrvaldamise keskkonnamõju

Jäätmemajanduse keskkonnamõju mõjutavad lisaks eelpooltoodule ka endised kohalikud prügilad. Prügilate rajamise juures oli üldjuhul arvestatud ainult visuaalse reostuse tekkimisega. Muude keskkonnanõuete täitmine polnud sel ajal kohustuslik ning prügilasse ladestati ka hulganisti sinna mittedobivaid jäätmeid. Võrumaal suleti nõuetele mittevastavad prügilad hiljemalt aastaks 2009 ning maakonnas jäätmete ladestamist enam ei toimu. Prügilate osas on vajalik tegeleda regulaarse kontrolliga ning suletud prügilate järelhooldusega. Eelkõige seisneb see järelkontrollis, et juba suletud prügilasse ei viidaks jäätmeid. Peamiseks ladestamisega kaasnevaks keskkonnamõjuks on negatiivsed mõjud pinnasele, pinna- ja põhjaveele ning õhukvaliteedile. Mõjud on tingitud peamiselt prügilagaasist ja prügilaveest, mille teke on seotud prügilas toimuvatest keemilistest protsessidest ja ilmastikuoludest. Lisaks otseselt looduskeskkonnas avalduvatele mõjudele ilmnevad prügilate vahetus läheduses sotsiaalsed mõjud nagu kinnisvara hindade ja maa väärtuse langus. Kuna Võrumaal ei asu ühtegi aktiivselt kasutatavat prügilat, siis täpsemaid keskkonnamõjusid antud jäätmekava raames ei analüüsita. Võru maakonnas asusid järgmised ladestuskohad, mis suleti Keskkonnateenistuse vastava kuupäeva otsustega:

1. Püve prügila 01.01.2001
2. Pindi ladestus 31.08.2001
3. Mõniste prügila 31.08.2001
4. Kuldre prügila 31.08.2001
5. Osula prügila 31.12.2001
6. Vastseliina prügila 31.12.2001
7. Meremäe prügila 31.12.2001
8. Kimalase prügila 01.09.2002
9. Andrikova prügila 31.03.2004
10. Räpo (Võru) tugiprügila 16.07.2009

Praeguseks ajaks on valdades endised prügilad kõik suletud ning paljudes kohtades ka võsastunud. Kuna antud prügilates ladestati jäätmeid suhteliselt väikeses mahus, siis on kaesolevaks ajaks oht atmosfäärile prügilagaasi või põhjaveele nõrgvee näol minimaalne. Täiendavaid meetmeid endistes prügilates prügilagaasi ja nõrgvee kogumiseks pole kava koostaja hinnangul vajalikud.

Käesolev jäätmekava on orienteeritud eelkõige jäätmehoolduse süsteemi täiustamisele ja parema korraldusliku poole loomisele. Rajatistest on kavandatud jäätmejaamad, ohtlike jäätmete kogumispunktid, hajaasustuses kogumise ja veo optimeerimise eesmärgil väiksemad jäätmekuurid ning eraldi kompostimisplatsid enamustes omavalitsustes. Üldiselt toimub kohapeal jäätmete kogumine, tulevikus on kavandatud sorteerimine Umbsaare jäätmejaamas ning biolagunevate jäätmete kompostimine.

Olulisemad keskkonna- ja tervisekaitsemeetmed, mis on vajalikud rakendada jäätmekava kontekstis:

- 1) Jäätmejaamades, kus ei asu kompostimisplatsi, võib biolagunevatest jäätmetest vastu võtta ainult aia- ja haljastusjäätmeid, mis ei tekita haisu probleemi.
- 2) Kõikide jäätmejaamade ohtlike jäätmete kogumispunktid peavad olema varju all ja kõvakattega alusel, et oleks välditud võimalike õnnetuste korral pinnase- ja veereostus.
- 3) Korraldatud olmejäätmete veo tingimustes ja jäätmehoolduseeskirjades on vajalik fikseerida prügiautode liikumise ajalised piirangud (soovitav on keelata konteinerite tühjendamine ajavahemikel 22:00-06:00), mis aitavad vähendada müra ka vibratsiooni mõju elanike tervisele.
- 4) Kompostimisplatside rajamisel tuleb projektis ette näha konkreetsed meetmed pinnase- ja veereostuse vältimiseks (sh. nõrgvee probleemid).
- 5) Kompostimisplatside rajamisel tuleb ette näha võimalikud arengud valmis kompostmaterjali kasutamiseks, et valmis materjal ei jääks platsidele seisma.
- 6) Avalike konteinerite või kogumispunktide heakorra tagamiseks tuleb regulaarselt teostada järelkontrolli.

Meetmete rahastamine toimub omavalitsuste eelarvetest, kaasates vajadusel erinevate fondide rahastamise võimalusi.

17. Jäätmekäitlusega seotud organisatsiooniliste aspektide ülevaade

17.1. Riiklik tasand

Üleriigilisel tasandi ülesandeks on ühtse jäätmehoolduse poliitika elluviimise koordineerimine koostöös omavalitsuste, jäätmekäitlejate, nende ühenduste ja kolmanda sektoriga. Riikliku tasandi esindajateks on Vabariigi Valitsus ja Keskkonnaministeerium. Keskkonnaministeerium korraldab jäätmealaste strateegiliste dokumentide ja õigusaktide eelnõude koostamist, ohtlike jäätmete käitlussüsteemi väljaarendamist, pakendite taaskasutamise seonduvat tegevust jm. Keskkonnaministeeriumi allasutusena on Keskkonnaamet kui keskkonnaalaste lubade ja litsentside välja andja. Keskkonnaamet hindab ja kooskõlastab omavalitsuste jäätmekavasid. Jäätmearuannete kogumist ja jäätmekäitluse ülevaadete koostamist teostab Keskkonnaagentuur. Järelevalvet teostab riiklikult keskkonnainspektsioon.

17.2. Omavalitsuste tasand

Vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele on jäätmehooldus üks omavalitsuse kohustuslikest tegevustest. Täiendavaid suuniseid selleks annab veel jäätmeseadus, riigi jäätmekava ning paljud teised seadused ja määrused. Lisaks riiklikult pandud kohustustele saab omavalitsus ise reguleerida oma territooriumil jäätmehooldust volikogude poolt

kehtestatud õigusaktidega. Jäätmeseadusest tulenevalt on omavalitsuse ülesanded järgmised: arendada jäätmehooldust oma haldusterritooriumil, mis tähendab jäätmealase teabe levitamist, jäätmealast nõustamist ja jäätmehoolduse kavandamist või muud tegevust, mille eesmärk on vältida või vähendada jäätmeteket ning tõsta jäätmehoolduse taset; korraldada jäätmete sortimist, sealhulgas liigiti kogumist, et võimaldada nende taaskasutamist võimalikult suures ulatuses; koostada jäätmehoolduse arendamiseks jäätmekava, mis peab sisaldama jäätmete liigiti kogumise ja sortimise arendamist toetavaid tegevusi, koos tähtaegadega konkreetsete jäätmeliikide kaupa ning jäätmehoolduse rahastamist; korraldama oma haldusterritooriumil olmejäätmete kogumist ja korraldatud jäätmeveo rakendamist; lisaks kohustuslikule olmejäätmete kogumisele ja veole peab kohalik omavalitsus korraldama jäätmeveoga hõlmatud jäätmete taaskasutamist või kõrvaldamist; koostada ja kinnitada jäätmehoolduseeskiri; teha jäätmehoolduseeskirja täitmise üle pidevat järelevalvet; kooskõlastada keskkonnaameti poolt antavad jäätmeload (esitada seisukoht jäätmelubade taotluste suhtes).

Kohaliku omavalitsuse jäätmekavast ja jäätmehoolduseeskirjast lähtuvalt saavad jäätmetekitajad suunised, kuidas elu- või tegevuskohas jäätmeteket vältida, jäätmeid koguda ja käidelda. Omavalitsuste võimekus jäätmehoolduse korraldamisel on väga erinev ja see kajastub ka jäätmekäitlusteenuse taseme erinevuses Võrumaa valdades. 2014 aastal vastu võetud riigi jäätmekava annab veelgi suurema ülesande omavalitsustele jäätmetekete vältimisel ning jäätmete liigiti kogumise edendamisel ja ringlussevõtu suurendamisel. Jäätmehoolduse korraldamisel omavad suurt rolli jäätmejaamad, kuid olemasolevate jäätmejaamade haldamisel on probleemiks omavalitsuste napid rahalised vahendid, seda eriti väikestes omavalitsustes. Seetõttu on mõni Võrumaa jäätmejaam lahti ainult ühel päeval nädalas. Peale jäätmejaamade on omavalitused rajanud ka kogumispunkte/kokkukandepunkte. Hõredalt asustatud piirkondades võib jäätmejaamade olemasolu asendada regulaarsete kogumisringidega.

17.3. Ettevõtete tasand

Paljude ettevõtete jäätmekäitlus sõltub otseselt nende tootmise või teenuste spetsiifikast. Tavavaldkonnas tegutsevad ettevõtted peavad lähtuma üldjuhul kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjast. Spetsiifilisemate valdkondade ettevõtete jäätmekäitlust reguleerivad jäätmeluba, jäätmekäitleja registreerimistõend ja ohtlike jäätmete käitluslitsents. Keskkonnakompleksloa puhul ei ole vaja eraldi jäätmeluba, sest kompleksloaga sätestatakse nõuded ka jäätmete käitlemisele. Ettevõtte, kes käitleb teiste isikute poolt tekitatud ja üleantud ohtlike jäätmeid, peab omama lisaks jäätmeloale või keskkonnakompleksloale ka ohtlike jäätmete käitluslitsentsi. Kohaliku omavalitsuse üksus võib nõuda oma haldusterritooriumil tegutsevalt isikult, asutuselt ja tootjate ühenduselt jäätmeseaduse § 39 lõikele 3 vastava jäätmekava koostamist oma kulul ning esitamist, kui see on vajalik kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava koostamiseks või ajakohastamiseks. Ettevõtetel on võimalik toetust taotleda SA Keskkonnainvesteeringute Keskuselt peamiselt jäätmete taaskasutamise arendamiseks. Keskkonnaprogrammist toetatakse uudse tehnoloogilise lahendusega

taaskasutussüsteemi kasutusele võtmist. Loodetavasti uuest EL toetusmeetmetest on võimalik toetust taotleda enamatele tegevustele.

17.4. Kodumajapidamiste tase

Nõuded jäätmehoolduse korraldamiseks kodumajapidamistes sätestatakse kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjaga, milles on kajastatud järgmised tegevused: liitumine korraldatud jäätmeveoga, olmejäätmete sortimine tekkekohas, pakendijäätmete eraldi kogumine, ohtlike jäätmete eraldamine ja nende viimine jäätmejaama jne. Jäätmehoolduseeskiri ise peab järgima riigi jäätmepoliitika eesmärke, õigusaktide nõudeid, valla või linna jäätmekava ning kohaliku omavalitsuse või nende ühenduste jäätmealast infrastruktuuri.

17.5. Tootjavastutus- ja taaskasutusorganisatsioonid

Tootjavastutusorganisatsioon on ettevõtjaid ühendav organisatsioon, mis on ellu kutsutud selleks, et täita oma ja aidata ka teistel täita seadustest tulenevaid kohustusi. Taaskasutusorganisatsioon ülesandeks on pakenditega seotud ettevõtete esindamine ja nende kohustuste täitmine, üleriigiline pakendite kogumisvõrgu ning pakendijäätmete taaskasutamise korraldamine.

Eestis tegutsevad tootjavastutusorganisatsioonidena järgmised tootjavastutus- ja taaskasutusorganisatsioonid: Eesti Taaskasutusorganisatsioon (ETO) MTÜ – tegeleb pakendi tootmise, kauba pakendamise, pakendatud kauba maaletoomise ning müügiga tegelevate ettevõtetega; MTÜ Eesti Pakendiringlus on pakendite taaskasutusorganisatsioon - üleriigiline pakendite kogumisvõrgu ja pakendijäätmete taaskasutamise korraldamine; Eesti Pandipakend OÜ - taaskasutusorganisatsiooni eesmärgiks on täita pakendiaktsiisi ja pakendiseadusest pakendiettevõtjatele tulenevad taaskasutuskohustused; MTÜ Eesti Elektroonikaromu - elektri- ja elektroonikaseadmete tootjavastutusorganisatsioon. Organisatsiooni põhitegevuseks on kasutatud elektroonikaseadmete kogumise ja taaskasutamise korraldamine vastavalt õigusaktides sätestatud nõuetele; MTÜ EES Ringlus – tootjavastutusorganisatsioon elektri- ja elektroonikaseadmete ning patareide ja akude tootmise ja müügiga tegelevatele ettevõtetele; Ekogaisma Eesti OÜ - tootjavastutusorganisatsioon, korraldab lambijäätmete kokkukogumist ja ümbertöötluste suunamist; MTÜ Rehviliit on rehvide maaletoojate, edasimüüjate ja protekteerijate poolt loodud tootjavastutusorganisatsioon, kelle põhitegevuseks on vanarehvide kogumise ja taaskasutamise korraldamine; MTÜ Rehviringlus on tootjavastutusorganisatsioon ning osutab oma liikme-tele vanarehvide kogumise ja taaskasutamise korraldamise teenust.

18. TEGEVUSKAVA „Võrumaa ühine jäätmekava 2015-2020“

Nr	Tegevus	Selgitus või saavutatav tulemus	Täitjad	Rahastamisallikad	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Jäätmehoolduse süsteemi korrastamine										
1.1.	Võrumaa jäätmehooldust korraldava ühissüsteemi loomine: Vastutava isiku palkamine. * ühisvajadusel (võimalus ka eraldi oma süsteemi säilitamiseks)	Võrumaa omavalitsuste koostöö süvendamine ja jäätmehoolduse ühine korraldamine. Jäätmehooldusega seotud tegevuste ja kohustuste ülevõtmine omavalitsustelt ning omavalitsuste töö kvalitatiivne tõus.	Kõik OV-d	VOL, OV		x	x	x	x	x
1.2.	Korraldatud olmejäätmete veo jätkudes ühise jäätmevaldajate registri loomine: kõikide Võrumaa omavalitsuste ettevalmistamine ühiseks jäätmeveoks. Ühise tarkvara soetamise hanke korraldamine. * ühisvajadusel (võimalus ka eraldi jätkata)	Vajalik on koostada ühine jäätmevaldajate register, mis sisaldab kõikide omavalitsuste andmeid. Ligipääs on igal omavalitsusel ainult enda omavalitsust puudutavatele andmetele.	Kõik OV-d, VOL	OV, VOL		x	x	x	x	x
1.3.	Vajadusel ühise korraldatud jäätmeveo	Teostatud võimalusel Võru maakonna ühishange	VOL, Kõik	VOL, OV			x			

	hanke läbiviimine (sõltub jäätmeseaduse muudatustest) * ühisvajadusel (võimalus ka eraldi jätkata)		OV-d							
1.4.	Tarbimisharjumuste muutmiseks, keskkonnateadlikkuse kampaania kõikides valdades erinevatele sihtgruppidele.	Töötatakse välja jäätmekäitluse kampaania teavitamiseks elanikke jäätmemajanduse tingimustest. Kasutatakse teavitamiseks tänapäevaseid kanaleid ja M-lahendust.	Kõik OV-d VOL, JK	F, OV	x	x	x	x	x	x
1.5.	Korteriühistute ja asutuste kaasamine keskkonnateadlikku kampaaniasse	Infomaterjalide trükkimine korteriühistute ja asutuste stendidele, kus kajastub jäätmejaama puudutav informatsioon ja konteinerpargi asukohad.	Kõik OV-d, JK	F	x	x	x	x	x	x
1.6.	Sorteerimisharjumuste propageerimine	Omavalitsuste allasutustes ja teenindusettevõtetes hoonesisese jäätmemahutite soetamine ja materjalipõhine sildistamine (patareid, klaaspakend, paber, olmejäätmed jne)	Kõik OV-d	F, OV	x	x	x	x	x	x
1.7.	Jäätmekava igaaastane järgimine.	Koostatakse ülevaade jäätmekava täitmisest. Vallavalitsusel ja volikogul on ülevaade jäätmekava täitmise kohta	VOL, Kõik OV-d	OV	x	x	x	x	x	x
1.8.	Jäätmekava ajakohastamine.	Jäätmekava on ajakohastatud vastavalt riiklikule jäätmekavale	VOL	F, OV						x

1.9.	Koostöö ja infovahetus teiste ametkondadega.	Koostöö kaudu teiste ametkondadega suureneb jäätmemajanduse probleemide lahendamise efektiivsus. Korraldatakse vähemalt kord aastas Keskkonnaameti, SA KIK, jäätmeveo ettevõtete jne esindajatega jäätmemajanduse ühiste teemade arutelu.	Kõik OV-d	Koostöö-partnerid, OV	x	x	x	x	x	x
1.10	Koostöö teiste omavalitsustega jäätmehoolduse arendamisel.	Koostöö parenemine õigusaktide ja projektide väljatöötamisel.	VOL, Kõik OV-d	OV	x	x	x	x	x	x
1.11	Tervet maakonda hõlmav viitade ja infotahvlite paigaldamine.	Maakonna jäätmehooldus-rajatiste ühine sildistamine tõstab elanike teadlikkust ja hõlbustab arusaamist.	VOL, Kõik OV-d, JK	F, OV	x	x	x	x	x	x
2. Jäätmehoolduse infrastruktuuri arendamine ja haldamine										
2.1.	Pakendipunktide võrgustiku laiendamine.	Pakendijäätmed suunatakse võimalikult suures ulatuses taaskasutusse. Leitakse Võimalused pakendikogumis-kohtade paigutamiseks kergesti ligipääsetavatesse ning elanike liikumisteedele jäävatesse kohtadesse (nt kaupluste juurde). Pakendi- ning paberi ja papi konteineritele platside rajamine ja korrastamine.	Kõik OV-d, TVO	TVO, F	x	x	x	x	x	x

2.2.	Taaskasutus- ja korduskasutuskeskuste rajamine või nende tegevuse toetamine	Suureneb toodete korduskasutus ning väheneb jäätmete.	MTÜd, OV	F, MTÜd	x	x	x	x	x	x
2.3.	Paberi- ja kartongijäätmete üleandmisvõimaluste laiendamine väikeelamute piirkondades ja kaubanduskeskuste juures	Soetatakse avalikud konteinerid /mahutid paberi ja kartongijäätmete kogumiseks, tagades üleandmisvõimalused kõigi elamuliikide juures.	Kõik OV-d	F, OV	x	x	x	x	x	x
2.4.	Ohtlike jäätmete, probleemtoodete, elektri- ja elektroonikajäätmete kogumisringide ning teavituskampaaniate jätkamine	Valdades ja linnas korraldatakse jäätmete kogumisringe ja kampaaniaid võimaluse korral 2 korda aastas.	Kõik OV-d, TVO, JK	F	x	x	x	x	x	x
2.5.	Jäätmejaamade haldamine.	Jätkatakse jäätmejaamade haldamist koostöös naaberomavalitsustega	Kõik OV-d, JK	OV	x	x	x	x	x	x
2.6.	Jäätmejaamades vajaliku inventari ja seadmete soetamine	Soetatakse platvormkaalud jäätmete kaalumiseks, riulid taaskasutuse arendamiseks, konteinerid ohtlike jäätmete kogumiseks, paberipress ning muud vajalikud seadmed jäätmete paremaks kogumiseks (N: laokäru raskemate esemete transpordiks, sõiduauto järelkäru elanikkonnale tasuta kasutamiseks jäätmete toomisel jne)	Antsla, Vastse-liina, Rõuge, Võru linn, JK	F	x	x	x	x	x	x

2.7.	Biologunevate jäätmete kompostimisplatside rajamine	Vähendamaks biologunevate jäätmete käitluskulusid ja prügilasse ladestamist rajatakse kalmistute lähedusse või teistesse planeeringuga kavandatud kohtadesse kompostimisplatsid haljastusjäätmete kompostimiseks.	Kõik OV-d, JK	F	x	x	x	x	x	x
2.8.	Haljastusjäätmete (kalmistu jäätmed) käitlemiseks vajalik inventari ja seadmete hankimine.	Valmistatakse big-bag kottide hoidmiseks vajalikud raamid ja alused. Soetatakse madelveok kraanaga kottide tühjendamiseks ning komposti segamiseks vajalikud seadmed/tehnika (oksapurustajad jne.)	Kom- postiplat si omav OV, JK	F	x	x	x	x	x	x
2.9.	Haljastusjäätmete kogumisringide korraldamine sügis- ja kevadhooaegadel kohtades, kus tekib rohkelt aia- ja haljastusjäätmeid.	Koolides, lasteaedades, parkides ja tiheasustuslalal biologunevate jäätmete kogumisaktsiooni korraldamine	Kõik OV-d, JK	OV	x	x	x	x	x	x
2.10	Korteriühistute ja avalike asutuste jäätmemajade propageerimine	Pilootprojekti raames rajatakse näidis jäätmemajad valdade avalike asutuste lähedusse propageerimaks antud rajatiste ehitamist ka korteriühistute juurde. Jäätmemajades konteinerid eriliigiliste jäätmete üleandmiseks ja haljastusjäätmete kompostimiseks.	Kõik OV-d	F	x	x	x	x	x	x

2.11	Ettemaksuga kilekotiteenuse pakkumine	Pakutakse võimalust valla jäätmejaamadest vms kohast osta juba jäätmekäitlustasu sisaldav spetsiaalne kilekott tagamaks teenust hajaasustatud piirkonnas ja suvilaomanike hulgas.	Kõik OV-d, JK	OV	x	x	x	x	x	x
2.12	Jäätmete kokkukandepunktide ja -majade rajamine väiksematesse küladesse ja kaubanduskeskuste juurde	Rajatakse kokkukandepunktid valdade hajaasustatud piirkondades kaasates küilavanemad jne. Kokkukandepunktid vajalikud kohtades, kus raske transpordiga pole võimalik kinnistuni jõuda (tee kandevõime). Selliselt tagatakse jäätmete nõuetekohane käitlemine. Tiheasustuses rajatakse koostöös kaubanduskeskustega nimetatud kokkukandepunktid.	Kõik OV-d, JK	F	x	x	x	x	x	x
2.13	Paberi-, papi-, metalli-, plasti- ning klaasijäätmete liigiti kogumine	Luuakse võimalused jäätmete eraldi kogumise tõhustamiseks jäätmejaamades ning kokkukandepunktides	Kõik OV-d, JK	F	x	x	x	x	x	x
2.14	Umbsaare jäätmejaama tegevuste laienemine	Umbsaare jäätmejaamas soetatakse vajalikud seadmed toidujäätmete kompostimiseks, rajatakse platsid ohtliku pinnase kompostimiseks, luuakse võimalused kivipõhiste jäätmete taaskasutamiseks nõ pinnasetäitekohana ning	JK	F	x	x	x	x	x	x

		ehitusjätmete sorteerimis- võimalused koos vajaliku tehnika soetamisega.								
2.15	Ohtlike jäätmete kogumispunktide laiendamine	Omavalitsustes on loodud võimalused ohtlike jäätmete üleandmiseks, millega vähendatakse ohtu keskkonnale. Soetatakse vajalikud/täiendavad konteinerid ohtlike jäätmete kogumiseks.	Kõik OV-d, JK, F	F	x	x	x	x	x	x
2.16	Maaaluste jäätmemahutite propageerimine (MOLOK stiilis) korterelamute ja avalike asutuste juures.	Korteriühistud ja omavalitsuse allasutused paigaldavad maaalused mahutid olmejäätmete kogumiseks. Massiefekti saabudes laiendatakse samalaadsete mahutite paigaldamist ka teistele jäätmeliikidele (va ohtlikud)	Kõik OV-d, F, korteri- ühistud	F			x	x	x	x
3. Järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine										
3.1.	Jäätmevaldajate registri pidamine ja regulaarne andmevahetus vedajaga	Regulaarselt uuendatud andmed võimaldavad operatiivselt kontrollida jäätmevaldajaid	VOL, Kõik OV-d, JK		x	x	x	x	x	x
3.2.	Andmete kogumine ja süsteematiseerimine.	Kogutakse andmed jäätmejaamadest, korraldatud olmejäätmete veo vedajalt ning Keskkonnaministeeriumi keskkonnateabekeskuselt.	Kõik OV-d, JK		x	x	x	x	x	x

3.3.	Ühise väärteomenetleja ja jäätmehooldusega tegeleva inimese palkamine * ühisvajadusel (võimalus ka eraldi oma süsteemi säilitamiseks)	Väärteomenetleja töö tulemusena prügistamine ja illegaalne jäätmekäitus väheneb. Väärteomenetleja palkamine mitme omavalitsuse koostöös.	VOL	OV, VOL	x	x	x	x	x	x
3.4.	Väärteomenetluseks vajalike seadmete soetamine	Prügistamise jms vältimiseks soetatakse taadeldud mõõte-, tuvastus- ja salvestusvahendid. Autonoomsed videovalve-seadmed, teisaldatavad hoiatussildid jne.	Kõik OV-d, VOL, JK	F, OV, VOL	x	x	x	x	x	x
3.5.	Taaskasutatava materjali kogumise tõhustamine	Korraldatud jäätmeveo raames hindade diferentseerimine nii, et liigiti kogutud jäätmete üleandmine on oluliselt odavam.	Kõik OV-d		x	x	x	x	x	x
3.6.	Ohtlike objektide lammutamine	Likvideeritakse maakonnas endised ohtlikud militaar-, tööstus- või põllumajandushooned.	Kõik OV-d	F	x	x	x	x	x	x
3.7.	Jääkreostusobjektide likvideerimine.	Vältimaks keskkonnaohtu likvideeritakse maakonnas leitud jääkreostusobjektid	Kõik OV-d	F	x	x	x	x	x	x

Lühendid:

OV - omavalitsus

VOL - Võrumaa Omavalitsuste Liit

F – rahastusfondid

TVO – tootjavastutusorganistatsioon

JK – MTÜ Võru Jäätmekeskus